

Прирачник за парламентарни избори во Република Северна Македонија 2020 година

Второ дополнето издание

Импресум

Наслов

Прирачник за парламентарни избори во Република Северна Македонија
2020 година
Второ дополнето издание

Издавачи

Фондација Конрад Аденауер
Институт за демократија „Социетас Цивилис“– Скопје

Автори

Марко Панковски
Александра Јовевска – Ѓорѓевик
Сара Јанеска
Мартина Илиевска
Симона Младеновска

Координација

Норберт Бекман-Диркес
Давор Пашоски

Лектура

Ивана Коцевска

Дизајн и подготовка

Дејан Кузмановски

Публикацијата може бесплатно да се преземе на:

kas.de/nordmazedonien
idscs.org.mk

Напомена

Ставовите изнесени во публикацијата не се ставови на Фондацијата Конрад Аденауер и на Институтот за демократија „Социетас Цивилис“– Скопје, туку се лични гледишта на авторите

Содржина

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Вовед во парламентарни избори 2020

Вовед во парламентарни избори 2020

Деветтите по ред парламентарни избори од независноста на Република Северна Македонија, а петти по ред предвремени избори, ќе се одржат на 15 јули 2020 година.

На 16 февруари 2020 година на 137. седница со 113 гласа „ЗА“ и ниту еден против или воздржан, Собранието едногласно ја донесе одлуката за негово распуштање. Следниот ден, на 17 февруари, претседателот на Собранието, Талат Џафери, во рамките на своите уставни и законски надлежности, ги распиша изборите на 12 април¹, кои потоа беа одложени на 15 јули² поради ситуацијата со коронавирусот во земјата (Ковид-19).

Овие предвремени парламентарни избори ќе се одржат во шесте изборни единици (ИЕ) на територијата на земјата. Односно, беше одлучено дека во дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП) нема да се гласа по поднесените листи на кандидати за пратеници во ИЕ³, бидејќи бројот на прифатени пријави за гласање е помал од бројот на гласови со кој е избран пратеник во Собранието од изборите во 2016 година. На 13 јули ќе гласаат лицата кои се лекуваат во домашни услови или се во карантин или изолација поради Ковид-19. На 14 јули ќе гласаат изнемоштените и болните лица, како и останатите лица кои гласаат ден порано според Изборниот законик. Покрај дополнителниот ден за гласање, новина во овие избори е и продолжувањето на времето на гласање на 15 јули до 21 часот.⁴

- 1 Решение за распишување предвремени избори за пратеници во Собрание на Република Северна Македонија. Решението е преземено од страницата на Државната изборна комисија (ДИК). Пристапено на: https://www.sec.mk/parlamentarni-izbori-2020/?_thumbnail_id=6946 (последна посета: 9 март 2020)
- 2 Заклучок за прекинување на сите изборни дејствија за спроведување на Предвремените избори за пратеници во Собранието на РСМ, закажани за 12 април 2020, Државна изборна комисија, 22 март 2020. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1_TT5Maylh7nyfUx4hmv-hQxbdrZ0-AQd/view (последна посета: 17 јуни 2020)
- 3 Решение за неспроведување на гласање во ДКП – 2020. Државна изборна комисија, 17 март 2020. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1YL_QqvQ03bXPdyJ9BF9I1BtKw_2cN5Ac/view (последна посета: 7 април 2020).
- 4 Уредба со законска сила за прашања поврзани со изборите за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија на 15 јули 2020 година, „Службен весник“, 160/2020

Политичката одлука за одржување на предвремените парламентарни избори во Република Северна Македонија во 2020 година дојде по недобивањето позитивна одлука за почеток на преговорите за членство во Европската Унија. Еден ден откако на Министерскиот совет на Европската Унија во октомври 2019 година во Луксембург и на Самитот во Брисел на шефовите на државите и владите не се постигна согласност околу отворањето преговори со Северна Македонија и Албанија, премиерот Зоран Заев најави дека ќе свика лидерска средба на која ќе предложи предвремени парламентарни избори.⁵ Претходно, опозициската ВМРО-ДПМНЕ во неколку наврати повикуваше на предвремени парламентарни избори. Во јуни 2018 лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Христијан Мицкоски, повика на предвремени парламентарни избори кои би се одржале заедно со претседателските.⁶ Во септември 2019 Христијан Мицкоски потврди дека останува на барањето за предвремени парламентарни избори и тоа барање ќе го повтори и на лидерските средби поврзани со новиот Закон за Јавно обвинителство.⁷ Потоа, непосредно по недоделувањето датум за почеток на преговори, лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Христијан Мицкоски, обвини дека тоа е пораз на политиката на владата и посочи дека предвремени парламентарни избори се единствено одржливо решение.⁸

Лидерската средба се одржа на 20 октомври 2019 година во резиденцијата на Претседателот на државата, Стево Пендаровски. На средбата учествуваа претседателите на Внатрешна македонска револуционерна организација-Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ), Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ), Демократската унија за интеграција (ДУИ), Алијанса за Албанците, Алтернатива и Движењето БЕСА. На

5 „Заев: Одиме на брзи предвремени избори“, Дојче веле, 19 октомври 2019. Пристапено на: <https://p.dw.com/p/3RYux> (последна посета: 10 март 2020)

6 „Мицкоски: Предвремени избори заедно со претседателските“, Сител, 2 јуни 2018. Пристапено на: <https://sitel.com.mk/mickoski-predvremeni-izbori-zaedno-so-pretседателските> (последна посета: 10 март 2020)

7 „Мицкоски: Остануваме на барањето за предвремени избори“, Нетпрес, 14 септември 2019. Пристапено на: https://netpress.com.mk/mickoski-ostanuvame-na-bara-eto-za-predvremeni-izbori/?utm_source=daily.mk&utm_medium=daily.mk (последна посета: 10 март 2020)

8 „Мицкоски бара предвремени избори и очекува Заев денес да си поднесе оставка“, Сдк.мк, 18 октомври 2019. Пристапено на: <https://sdk.mk/index.php/makedonija/mitskoski-bara-predvremeni-izbori-i-ochecku-va-zaev-denes-da-si-podnese-ostavka/> (последна посета: 10 март 2020)

средбата беше договорено да се одржат предвремени парламентарни избори на 12 април 2020 година, а во согласност со Пржинскиот договор⁹ од 3 јануари 2020 да почне со работа новата техничка влада. На оваа средба лидерите на политичките партии ги потврдија своите заложби за евроатлантска интеграција на земјата.¹⁰

Според промените кои беа направени пред изборите во 2016 година на Законот за Влада¹¹, се предвидува опозицијата да даде предлог за министри и дополнителни министри во техничката влада, односно т.н. „Пржинска влада“. Законот предвидува политичката партија во опозиција со најголем број пратеници во Собранието да предложи министер за труд и социјална политика, дополнителен министер за финансии, дополнителен министер за земјоделство, шумарство и водостопанство и дополнителен министер за информатичко општество и администрација. Министерот за внатрешни работи го предлага опозицијата, односно партијата во опозиција со најголем број пратеници, но предлогот го консултира со двете политички партии со најголем број пратеници, односно со парламентарното мнозинство.¹²

На 30 декември 2019 година ВМРО-ДПМНЕ ги достави имињата на техничките министри и дополнителните заменици-министри, од кои се проблематизираше само предлогот за министер за внатрешни работи, Драган Ковачки, кој има воен чин и е полковник во Армијата. Според член 97 од Уставот, со одбраната и полицијата раководат цивилни лица, па во согласност со овие одредби СДСМ го одби предлогот за министер за внатрешни работи како неуставен¹³, додека, пак, за ДУИ предлогот беше прифатлив бидејќи се работи за професионалец.¹⁴ На еден ден пред официјализирање на техничката влада, партиите направија усогласување за функцијата технички министер за внатрешни работи и го прифатија предлогот на ВМРО-ДПМНЕ министер да биде Наќе Чулев.

Собранието ја констатираше оставката на Заев на 3 јануари 2020, со што и започна постапката за доделување на мандатот на Оливер Спасовски за формирање техничка влада. Спасовски беше предлог за технички претседател на Владата номиниран од страна на владејачката партија СДСМ.

9 Повеќе информации за донесувањето на Пржинскиот договор и поврзаните измени во изборниот процес, може да најдете во „Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание“. КАС, ИДЦС. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 19 март 2020).

10 „Заев: на 12 април 2020 предвремени избори“, Мкд.мк, 20 октомври 2019. Пристапено на: <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/zaev-na-12-april-2020-predvremeni-izbori?page=2> (последна посета: 10 март 2020)

11 „Службен весник“ бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08, 82/08, 10/10, 51/11, 15/13, 139/14, 196/15 и 142/16

12 Ibidem

13 „Власта не го прифаќа Ковачки, ВМРО-ДПМНЕ ги предложи и останатите кадри“, Канал 5, 30 декември 2019. Пристапено на: <https://kanal5.com.mk/articles/403353/vlasta-ne-go-prifakja-kovachki-vmro-dpmne-gi-predlozhi-i-ostanatile-kadri> (последна посета: 10 март 2020)

14 „СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ без договор околу наследникот на Спасовски во МВР“, Глас на Америка, 28 декември, 2019. Пристапено на: <https://mk.voanews.com/a/5223565.html> (последна посета: 13 март 2020)

На предлог на опозициската ВМРО-ДПМНЕ, Рашела Мизхари беше назначена за технички министер за труд и социјална политика, додека, пак, дотогашната министерка за труд и социјална политика, Мила Царовска, беше именувана за заменик на Претседателот на Владата задолжена за економски прашања. Во составот на техничката влада по предлог на ВМРО-ДПМНЕ беа именувани и пратеничката Невенка Стаменковска-Стојковски, за дополнителен заменик на министерот за информатичко општество и администрација, Гордана Димитриеска-Кочоска, за дополнителен заменик-министер за финансии, Цветан Трипуновски, за дополнителен заменик-министер за земјоделство, шумарство и водостопанство, а на позицијата министер за внатрешни работи беше именуван Наќе Чулев. Собранието ја избра техничката влада со 101 глас „ЗА“, без воздржани и против.¹⁵

Работата на техничката влада беше исполнета со политички превирања и меѓусебни обвинувања помеѓу министрите именувани од страна на ВМРО-ДПМНЕ и министрите од СДСМ.

Политичките превирања беа најизразени во Министерството за труд и социјална политика. Превирањата започнаа кога техничката министерка за труд и социјална политика, Рашела Мизрахи, одржа неколку прес-конференции во Министерството пред табла на која стоеше името Република Македонија, по што беше поднесена протестна нота од страна на Грција за прекршување на Договорот од Преспа. Како резултат на тоа, премиерот Оливер Спасовски достави барање до пратениците за разрешување на министерката, а како причина наведе прекршувања на Уставот и законот кои го уредуваат користењето на уставното име на земјата. Ставот на Мизрахи беше дека таблата ја затекнала во Министерството кога ја презела функцијата и оти пред таа табла се одржувале прес-конференции и во минатото од страна на претходната министерка, Мила Царовска. На собраниската седница за разрешување на техничката министерка Мизрахи, која се одржа на 12 февруари, пратеници од ВМРО-ДПМНЕ посочија дека Мизрахи го нема прекршено Договорот од Преспа, бидејќи сè уште не е отворено соодветното поглавје од Договорот од Преспа за таа промена на името да биде задолжителна.¹⁶ На 15 февруари, со 62 гласа „ЗА“ и 26 „против“ Собранието ја разреши Мизрахи од функцијата технички министер за труд и социјална политика.¹⁷ До седницата за распуштање на Собранието, ВМРО-ДПМНЕ не достави нов предлог за министер за труд и социјална политика. Следствено на тоа, Владата на Република Северна Македонија на 10. редовна седница донесе заклучок со кој се констатира дека Ѓонул Бајрактар, заменик на министерот за труд и социјалната политика, ги презема овластувањата

15 „Едногласно изгласана техничката влада“, Телма.мк, 3 јануари 2020. Пристапено на: <https://telma.com.mk/edno-glasno-izbrana-tehnickata-vlada/> (последна посета: 10 март 2020)

16 „Димовски: Мизрахи не го прекрши Преспанскиот договор“, Макфакс, 14 февруари 2020. Пристапено на: <https://makfax.com.mk/makedonija/dimovski-da-se-simne-tochkata-za-razresh/> (последна посета: 10 март 2020)

17 „Собранието ја разреши Рашела Мизрахи“, Радио Слободна Европа, 15 февруари 2020. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/30435493.html> (последна посета: 10 март 2020)

и одговорностите во раководењето со Министерството за труд и социјална политика.¹⁸

Несогласувања имаше и во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство каде што заменик-министерот на прес-конференции посочуваше дека актуелниот министер за земјоделие, Трајан Димковски, ги манипулирал земјоделците во предизборен период и дека во Министерството имало низа нерегуларности во распределбата на државни земјишта и немање адекватни решенија за тековните проблеми. За обвинувањата Министерството објавуваше деманти кои ги изложуваше на прес-конференции.

Периодот пред распуштањето на Собранието го одбележа интензивна дебата околу Законот за Јавното обвинителство, каде што голем дел од дискусиите го посочуваа и случајот „Рекет“,¹⁹ бидејќи законот ги адресира постоечките капацитети на Специјалното јавно обвинителство (СЈО) и постапките кои до тогаш се водени од него. Опозициската ВМРО- ДПМНЕ имаше низа забелешки околу начинот на кој е изработен предлог-законот и одредбите кои се содржани во него, по што одби да гласа за предлог-законот. За добивање двотретинско мозинство, Законот беше поддржан од седум пратеници од независната пратеничка група на ВМРО-ДПМНЕ²⁰ и еден пратеник од ГРОМ и беше изгласан со 80 гласа „ЗА“ и 6 „против“. Парламентарното мнозинство тврдеше дека донесувањето на законското решение е клучно за реформа во правосудството и дека е важен елемент во однос на извештајот на Европската комисија за напредокот на земјата.

Дополнително пред распуштањето на Собранието пратениците од владејачкото мнозинство изгласаа измени на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Законот за управување со предметите во судовите, Законот за заштита на лични податоци, Законот за инспекторатот за употреба на јазиците и Законот за урбано зеленило. Со двотретинско мнозинство беше донесен и Законот за одбрана. На седницата кога се гласаше Законот пратениците од опозициската ВМРО-ДПМНЕ не беа присутни во салата и не гласаа за овој Закон²¹. На 123. седница со консензус на пратениците од власта и опозицијата се донесени измени и дополнувања на

18 Соопштение од 10. седница на Владата. Пристапено на: <https://vlada.mk/node/20277> (последна посета: 13 март 2020)

19 Во предизборниот период неизбежна тема во медиумите но и во Собранието беше случајот „Рекет“ воден од Обвинителството за гонење организиран криминал и корупција. Случајот е оформен со сомнение за корупција на високо ниво каде што е обвинета поранешната шефица на Специјалното јавно обвинителство, Катица Јанева, за кривично дело злоупотреба на службената положба и овластувањата

20 Независната пратеничка група на ВМРО-ДПМНЕ ќе го поддржи Законот за Јавното обвинителство, Макфакс. Пристапено на: <https://makfax.com.mk/makedonija/независната-пратеничка-група-со-пови/> (последна посета: 13 март 2020)

21 Законот за одбрана изгласан без присуство на пратениците на ВМРО-ДПМНЕ, Пешевска ја нападна Исмјаловска-Старова, сдк.мк. Пристапено на: <https://sdk.mk/index.php/makedonija/zakonot-za-odbrana-izglasn-bez-prisustvo-na-pratenitsite-na-vmro-dpmne-peshevska-ja-napadna-ismajlovska-starova/> (последна посета: 19 март 2020)

Законите за здравствена заштита и за данокот на личен доход по скратена постапка, како и дополнувањето на Законот за служба во Армијата.²²

На 11 февруари се одржа 133. седница на Собранието на која единствена точка на дневен ред беше Закон за ратификација на Северноатланскиот договор. Изгласувањето на Законот претставуваше последна фаза од пристапувањето во полноправно членство во НАТО, тој беше поддржан од сите присутни пратеници и изгласан со вкупно 114 гласа „ЗА“.²³

Лидерите на парламентарните партии имаа изедначен став и во однос на заштитата на здравјето на граѓаните при новонастанатата пандемија со коронавирусот – Ковид-19. Еден ден откако Светската здравствена организација прогласи пандемија, на иницијатива на техничкиот премиер, Оливер Спасовски, се одржа лидерска средба меѓу лидерите на СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, Беса, Алијансата за Албанците и Алтернатива. На средбата се разговараше за усогласување на предизборната кампања со мерките на Владата за заштита од ширење на вирусот, на која лидерите се договорија да се води предизборна кампања без одржување митинзи и масовни собири и да се следат мерките и препораките за заштита од вирусот Ковид-19.²⁴ Поради зголемување на мерките за заштита од вирусот Ковид-19, на 14 март партиските лидери се договорија да има мораториум на сите нивни активности (теренски посети, собири и состаноци) до 22 март.²⁵

Неколку дена по донесувањето на оваа одлука, претседателот на државата, Стево Пендаровски, свика нова лидерска средба на која се разгледуваше можноста за одложување на датумот за изборите. На средбата присуствуваа лидерите на политичките партии кои ги сочинуваат власта и опозицијата во Собранието, претседателот на Собранието, Талат Џафери, и техничкиот премиер, Оливер Спасовски. На оваа средба едногласно се одлучи за одложување на парламентарните избори, сè додека не се создадат услови за нивно одржување кои ќе овозможат зачувување на здравјето на граѓаните.²⁶

22 Собранието ги усвои измените и дополнувањата на Законите за здравствена заштита, за данокот на личен доход и за служба во Армија. Лидер.ком.мк. Пристапено на: <https://lider.com.mk/makedonija/sobranieto-gi-usvoi-izmenite-i-dopolnuvanjata-na-zaknite-za-zdravstvena-zashtita-za-danokot-na-lichen-dohod-i-za-sluzba-vo-armijata/> (последна посета: 19 март 2020)

23 Законот претставува ратификација на протоколот за влез во Северноатланскиот совет - НАТО, кој беше изгласан од страна на пратениците пред нивното распуштање. Законот стапи на сила по изгласувањето на протоколот од Шпанскиот парламент, по што на 27 март државата официјално стана 30. членка на Североатланскиот совет

24 Партиските лидери согласни здравјето на граѓаните е најважно, нема митинзи за изборите. Пристапено на: <https://mia.mk/partiskite-lideri-soglasni-zdrav-eto-na-gra-anite-na-vazhno-nema-mitinzhi-za-izborite/> (последна посета: 13 март 2020)

25 Мораториум за сите активности на партиите до 22 март, за избори дополнително ќе се одлучува. Пристапено на: <https://kanal5.com.mk/moratorium-za-site-aktivnosti-na-partiite-do-22-mart-za-izborite-dopolnitelno-kje-se-odluchuva/a413104> (последна посета: 16 март 2020)

26 „Лидерска средба кај претседателот Пендаровски: Заеднички консензус за одложување на изборите“. Пристапено на: <https://pretsedatel.mk/liderskasredba> (последна посета: 11 јуни 2020)

Одлуката за одложување на изборите беше проследена со прогласување вонредна состојба во државата. Претседателот, Стево Пендаровски, повикувајќи се на неговите уставни надлежности, прогласи вонредна состојба во времетраење од 30 дена, со цел заштита и справување со последиците од ширењето на вирусот Ковид-19.²⁷ Со овој акт, на 17 март 2020 беше прогласена првата вонредна состојба во државата од нејзиното осамостојување. Според Уставот, одлуката на претседателот за прогласување вонредна состојба треба да ја потврди Собранието, а во услови кога е распуштено, Собранието ја потврдува одлуката штом ќе биде во можност повторно да се состане.²⁸ Актуелниот собраниски состав се распушти на 16 февруари, во согласност со првичното закажување на изборите на 12 април, а според одлука на Уставниот суд пратениците можат повторно да се состанат само во услови на воена или вонредна состојба.²⁹ Претседателот на Собранието, Талат Џафери, одби свикување собраниска седница на која би се потврдила прогласената вонредна состојба, изјавувајќи дека тоа не е можно, бидејќи Собранието веќе се самораспуштило.³⁰ Во меѓувреме, по истекувањето на првата вонредна состојба, претседателот Пендаровски прогласи втора вонредна состојба во времетраење од 30 дена.³¹

По одбивањето на претседателот на Собранието, Талат Џафери, да свика собраниска седница, група пратеници поднесоа иницијатива за свикување итна собраниска седница, со цел потврдување на двете прогласени вонредни состојби. На барањето беа потпишани 35 пратеници од коалицијата на СДСМ, пратеници од независната пратеничка група, Беса и ДПА, додека пратениците од ДУИ и ВМРО-ДПМНЕ не ја поддржаа иницијативата.³² Иницијативата беше неуспешна, а потоа следуваа две последователни вонредни состојби прогласени од страна на претседателот на државата, овој пат со скратено времетраење од по 14 дена. Според претседателот, скратеното времетраење е утврдено како доволно за спроведување на економско-социјалните мерки за ублажување на последиците од корона вирусот.³³

Прашањето за одржување парламентарни избори во овие услови беше регулирано со Уредба на Владата со законска сила за прекинување на сите изборни дејствија сè

27 Вонредно обраќање на претседателот на Република Северна Македонија, Стево Пендаровски. Пристапено на: <https://pretsedatel.mk/vonredna-sostojba> (последна посета: 11 јуни 2020)

28 Устав на Република Северна Македонија. Пристапено на: <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>, (последна посета: 11 јуни 2020)

29 Одлука на Уставен суд бр. 104/2016-0-0. Пристапено на: <http://ustavensud.mk/?p=11508> (последна посета: 11 јуни 2020)

30 „Џафери: Немам мандат со индивидуален акт да ја поништам одлуката за распуштање на Парламентот“. Пристапено на: <https://360stepeni.mk/>, (последна посета: 11 јуни 2020)

31 „Нова одлука за постоење на вонредна состојба за период од 30 дена“. Пристапено на: <https://akademik.mk/nova-odluka-za-postoene-vonredna-sostojba-za-period-od-30-dena/> (последна посета: 11 јуни 2020)

32 „Барањето за итна Собраниска седница стигна во Собранието, на потег е Џафери“. Пристапено на: <https://360stepeni.mk/baraneto-za-itna-sobraniska-sednitsa-stigna-vo-sobranieto-na-poteg-e-dhaferi/> (последна посета: 11 јуни 2020)

33 „Пендаровски: Нови 14 дена вонредна состојба“. Пристапено на: <https://akademik.mk/pendarovski-novi-14-dena-vonredna-sostojba/>, (последна посета: 11 јуни 2020)

до престанување на вонредната состојба. Според оваа Уредба, спроведувањето на изборните дејствија ќе продолжи од денот на престанок на вонредната состојба.³⁴ На 12 мај, во текот на втората вонредна состојба со скратено времетраење, претседателот Пендаровски свика лидерска средба со цел дискутирање за актуелната состојба со коронавирусот и за натамошниот тек на политичкиот процес во државата, односно за можните термини за одржување на парламентарните избори. Лидерите на политичките партии имаа спротивставени ставови во однос на развојот на пандемијата во државата и потребата од одржување на изборите, поради што не успеаја да се договорат за нов датум за изборите. СДСМ бараше да има избори што поскоро поради потребата од целосно функционални и со полн политички капацитет институции, додека од ВМРО-ДПМНЕ смета дека треба да има избори, но не под услов да се загрози здравјето на граѓаните. Според ДУИ, датумот на изборите треба да зависи од изјавите на надлежните органи кои ја следат здравствената ситуација.³⁵ На средбата се донесе одлука за свикнување нова лидерска средба по една недела, со цел утврдување датум за одржување на изборите. Партиските лидери, од истите причини, не успеаја да договорат датум за одржување на парламентарните избори ни на втората лидерска средба.³⁶ По неуспешниот исход од преговорите, Владата донесе Уредба со законска сила според која доколку не биде продолжена вонредната состојба, парламентарните избори ќе се одржат на 5 јули 2020 година.³⁷ Откога на 13 јуни претседателот, Стево Пендаровски, најави дека нема да ја продолжи вонредната состојба, Владата најави дека изборите ќе се одржат на 5 јули, додека ОБСЕ/ОДИХР распиша конкурс за ангажирање набљудувачи за предвремените парламентарни избори во Северна Македонија за 5 јули. По ваквата најава повторно следуваа преговори помеѓу лидерите на СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ за нов датум за избори, при што ВМРО-ДПМНЕ како услов за учество на изборите наведе тие да се одржат во средината на јули со присуство на целосна мисија на ОБСЕ/ОДИХР, како и имплементација на протоколите за заштита при гласање.³⁸

По повеќечасовни преговори, на 15 јуни лидерите на двете партии најавија дека изборите ќе се одржат на 15 јули, во среда.³⁹ Истиот ден, претседателот Пендаровски

34 Уредба со законска сила за прашања поврзани со изборниот процес. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1iTMIPVvitYTXf0qZdlFrcbTlJJD_DdGqM/view (последна посета: 11 јуни 2020)

35 „Лидерска средба кај Пендаровски утре од 13 часот – Којјата ќе се кршат околу изборите“. Пристапено на <https://360stepeni.mk/liderska-sredba-kaj-pendarovski-utre-od-13-chasot-kojjata-ke-se-krshat-okolu-izborite/>, (последна посета: 11 јуни 2020)

36 „И втората лидерска средба помина неуспешно, нема датум за избори“. Пристапено на: <https://fokus.mk/i-vtorata-liderska-sredba-pomina-neuspeshno-nema-datum-za-izbori/>, (последна посета: 11 јуни 2020)

37 „Владата ги закажа предвремените парламентарни избори на 5 јули“. Пристапено на: <https://novatv.mk/vladata-gi-zakazha-predvremenite-parlamentarni-izbori-za-5-juli/> (последна посета: 11 јуни 2020)

38 „Датумот за избори и политичките драматурзи“, Радио Слободна Европа, 15 јуни 2020. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/избори-сдсм-вмро/30671605.html> (последна посета: 17 јуни 2020)

39 „Падна договор - избори на 15 јули“, Радио Слободна Европа, 15 јуни 2020. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/избори-15-јули/30671879.html> (последна посета: 17 јуни 2020)

прогласи нова вонредна состојба од осум дена, со цел да се донесе решение за изборите од страна на претседателот на Собранието и изменет Роковник од страна на ДИК.⁴⁰ На 15 јуни, претседателот на Собранието, Талат Џафери, го потпиша изменетото решение за распишување на изборите,⁴¹ а веднаш потоа во истиот ден Владата донесе нова уредба со законска сила со што се исполнија условите за одржување избори на 15 јули 2020 година.⁴²

Подготовки за предвремените парламентарни избори

На 16 февруари Државната изборна комисија (ДИК) го донесе Роковникот за извршување на изборните дејствија за спроведување на предвремени избори за пратеници во Собранието.⁴³ По одложувањето на датумот за изборите на 15 јули, на 16 јуни беше донесен ревидиран Роковник,⁴⁴ со кој продолжија изборните дејствија по 22 март 2020.⁴⁵

Претходно, во согласност со првичниот Роковник, три дена од денот на распишување на изборите, односно на 19 февруари, ДИК достави барање до Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) за доставување податоци за вработените во државната и општинската администрација, администрацијата на Градот Скопје и јавната администрација, кои МИОА ги достави до ДИК пет дена од денот на добиеното барање, односно до 24 февруари. Потоа врз основа на тие податоци, најдоцна до 29 февруари ДИК ги формира, односно ги надополнува општинските изборни комисији (ОИК) со членови на местата на оние на кои им престанал мандатот. Исто така, најдоцна до 3 март, три дена од формирањето на ОИК, ДИК ги проследи до ОИК податоците за вработените во државната и општинската администрација, администрацијата на Градот Скопје и јавната администрација со живеалиште на територијата во надлежност на ОИК со цел

40 „Прогласена нова вонредна состојба, институциите и партиите се подготвуваат за избори на 15 јули“, МИА, 16 јуни 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/proglasena-osumdnedna-vonredna-sosto-ba-instituciite-i-partiite-se-podgotvuvaat-za-izbori-na-15-uli/> (последна посета: 17 јуни 2020)

41 „И Џафери стави потпис за избори на 15 јули“, 360 степени, 16 јуни 2020. Пристапено на: <https://360stepeni.mk/i-dhaferi-stavi-potpis-za-izbori-na-15-juli/> (последна посета: 17 јуни 2020)

42 Уредба со законска сила за прашања поврзани со изборите за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија на 15 јули 2020 година, „Службен весник“, 160/2020

43 Роковник за извршување на изборните дејствија за спроведување на предвремени избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија, 16 февруари - 12 април 2020 година – пречистен текст. Пристапено на: <https://drive.google.com/file/d/1qXARwceVoHIGvqSgY3HрЗуХu3uaWUKf/view> (последна посета: 17 јуни 2020)

44 Ревидиран Роковник за продолжување на изборните дејства за спроведување на Предвремените избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија 15 јули 2020. Државна изборна комисија, 15 јуни 2020. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/12jLncBTb27po4XDlckDpxK1eW4dD_H7u/view (последна посета: 17 јуни 2020)

45 Заклучок за прекинување на сите изборни дејствија за спроведување на Предвремените избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија, закажани за 12 април 2020 година. Државна изборна комисија, 22 март 2020. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1_TT5Maylh7nyfUx4hnhv-hQxbdrZ0-AQd/view (последна посета: 17 јуни 2020)

формирање, односно надополнување на избирачките одбори (ИО) со членови на местата на оние на кои им престанал мандатот во одборите. Како надополнение на ова, до 1 март ДИК достави барање до политичките партии во опозицијата и на власт со најмногу освоени гласови на последните парламентарни избори за доставување предлози за членови на ИО и нивни заменици со цел формирање, односно дополнување на ИО. Партиите беа должни најдоцна до 6 март, во рок од пет дена од денот на добивање податоци од ДИК, да ги достават своите предлози до ОИК, кои потоа врз основа на добиените податоци ги формираат ИО, најдоцна до 8 март. Во однос на спроведувањето на гласањето во странство, рокот за формирање ИО беше 8 март.

Три дена од денот на распишувањето на изборите до 19 февруари ДИК достави барање до МНР за доставување податоци за дипломатите, вработените со соодветните дипломатско-конзуларни претставништва, односно конзуларните канцеларии на Република Северна Македонија во странство (ДКП/КК), заради избор на претседател и заменик-претседател на избирачки одбор за спроведување на гласање во ДКП/КК, кои МНР ги достави до ДИК во рок од пет дена од добиеното барање, односно до 24 февруари. До 1 март ДИК достави барање до политичките партии од власта и опозицијата, кои на последните избори за пратеници освоиле најмногу гласови, да достават предлози за членови и нивни заменици, заради формирање ИО за ДКП/КК. Своите предлози партиите ги доставиле до ДИК во рок од пет дена од денот на добивање на известувањето, односно до 6 март. Врз основа на добиените податоци ДИК ги формира избирачките одбори за спроведување на гласањето во ДКП/КК, најдоцна до 8 март.

Политичките партии до 12 март до ДИК ги поднесоа своите кандидатски листи за предвремените парламентарни избори, до крајниот рок се поднесени листи од 15 партии и коалиции. ДИК има неколку дена да прибави информации и да ги провери 84 поднесени листи со вкупно 1 578 имиња, воедно и да ги отстрани евентуалните неправилности од листите.

Во согласност со Изборниот законик, 10 дена по распишување на изборите ДИК го става Избирачкиот список на јавен увид на интернет-страницата <http://izbirackispisok.gov.mk>, во своите подрачни одделенија и месни канцеларии, како и во ДКП. За овие избори, увидот во списокот траеше од 26 февруари до 11 март. Во рок од 5 дена по завршувањето на увидот, најдоцна до 16 март, ДИК го доставува Избирачкиот список до политичките партии, кои потоа во рок од 3 дена, до 19 март, можат да достават барања за запишување, дополнување или бришење податоци. Комисијата одлучува по барањата во рок од 2 дена, односно најдоцна до 21 март.

Министерството за надворешни работи ги пренесува сите добиени информации од ДИК до дипломатско-конзуларните претставништва и конзуларните канцеларии и обратно од ДКП и КК до ДИК, со цел непречено спроведување избори во странство. ДИК најдоцна до 18 февруари, односно два дена од денот на распишување

на изборите до МНР доставува известување за објавување јавен повик за распишување на изборите. Јавниот повик МНР го објавува на својата веб-страница во рок од 1 ден, до 19 февруари, а во рок од 3 дена, до 21 февруари од добивањето на известувањето од ДИК го достави до ДКП/КК за објавување на нивната веб-страница. ДКП/КК јавниот повик го објавува на својата веб-страница во рок кој не е подолг од 3 дена од денот на прием, најдоцна до 21 февруари. ДИК преку МНР ги доставува до ДКП/КК посебните изводи од Избирачкиот список за лица на привремена работа или престој во странство врз основа на евиденцијата од надлежен орган, за ставање на јавен увид. Јавниот увид во ДКП започнува на 26 февруари и трае до 11 март.

Државјаните на Република Северна Македонија кои се на привремена работа или престој во странство, во периодот од 16 февруари до 11 март можеа да достават пријава своерачно потпишана или испратена преку апликацијата со лична електронска пошта со која се пријавуваат за гласање на претстојните избори. Најдоцна до 13 март, во рок од два дена по завршување на јавниот увид, ДКП/КК ја доставува пријавата по електронска пошта до МНР, а МНР во рок од 24 часа од денот на приемот податоците ги доставува до ДИК, најдоцна 14 март.

Според ревидираниот Роковник и продолжувањето на изборните дејствија, Државната изборна комисија и Државниот завод за статистика се должни да ги продолжат дејствијата за ажирурање на Избирачкиот список прекинати на 21 март 2020 година, од моментот на нивниот прекин. Во рок од еден ден по новата уредба за одржување избори, МВР е должно до ДИК да достави листа на државјани кои поднеле барање за нови лични документи, а податоците за овие лица ДИК по службена должност ги внесува во Избирачкиот список.

Десет дена пред одржување на изборите, на 4 јули, ДИК го потпишува заклучениот Избирачки список.

Според законски утврдените рокови и според ревидираниот Роковникот на ДИК за спроведување на предвремените парламентарни избори 2020, изборната кампања за овие избори ќе трае деветнаесет дена, од 24 јуни до 12 јули 2020 година. 13 и 14 јули се денови на изборен молк. Изборната кампања за евентуално прегласување завршува на 26 јули 2020.

Најдоцна до 23 јуни политичките партии учесници во изборниот процес потпишуваат Кодекс за фер и демократски избори со кој се обврзуваат дека нема да вршат притисок или обид за притисок врз вработените во јавната и државната администрација и во други институции и претпријатија со државен капитал.

Според Роковникот, финансиските извештаи на организаторите на изборната кампања се доставуваат до ДИК, Државниот завод за ревизија (ДЗР) и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) во следниве рокови:

- › На 1 август, односно до 15 август (при евентуално прегласување) се доставува спецификација за приходите и расходите на трансакциската сметка за изборната кампања од денот на нејзиното отворање до завршувањето на гласањето;
- › На 11-тиот ден од денот на започнување на изборната кампања се доставува извештај за примените донации на трансакциска сметка;
- › Еден ден по завршување на изборната кампања за примени донации на трансакциска сметка;
- › До 13 јули се доставува финансиски извештај, според одредбите на Законот за сметководство и за непрофитни организации;
- › Финалните финансиски извештаи се доставуваат веднаш, а најдоцна до 30 дена од затворањето на трансакциската сметка и се објавуваат јавно на веб-страниците на ДИК, ДЗР и ДКСК;
- › Радиодифузерите и печатените медиуми во земјата се должни да поднесат извештај за рекламниот простор искористен од секој од учесниците во изборната кампања и тоа не подоцна од 10 дена по денот на завршување на изборната кампања.
- › Во однос на набљудувањето на изборите, според ревидираниот Роковник, доставувањето на барањата за набљудување до ДИК почнува на 15 јуни, а трае до 9 јули, односно најдоцна 5 дена пред денот на одржување на изборите. Најдоцна 5 дена по приемот на барањето, ДИК им издава овластување на набљудувачите.

Последни измени на изборното законодавство

Во периодот од последните парламентарни избори до изборите закажани за 15 јули 2020 година се донесоа повеќе нови закони и измени на постоечката легислатива. Во изминатиот период беа направени повеќе измени кои се однесуваат на одредбите од Изборниот законик на Република Северна Македонија. Измените се поврзани со државните изборни тела, финансирање на политичката кампања, учесниците во кампањата, како и со законските одредби од Законот за аудиовизуелни медиумски услуги и донесувањето на Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

Со Уредбата со законска сила за прашања поврзани со изборите за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија на 15 јули 2020 година се уреди примената на одредби од Изборниот законик. Тоа овозможи гласањето на денот на изборите да трае до 21 наместо до 19 часот (член 101 став 1 од Изборниот законик), броењето да не смее да започне пред 21 часот (член 101 став 2), полицијата да го обезбедува гласачкото место до 21 часот (член 102) и да не можат да се објавуваат резултати од испитување на јавното мислење пред 21 часот (член 77).⁴⁶

46 Уредба со законска сила за прашања поврзани со изборите за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија на 15 јули 2020 година, „Службен весник“, 160/2020

Државна изборна комисија

Со измените на Изборниот законик во 2018 година се направија измени во членот кој го регулира работењето на Државната изборна комисија, се дополнија со измените направени во февруари 2020 година. Со дополнувањата во член 26, ДИК сега брои вкупно седум члена и тоа во определен состав: претседател, потпретседател и пет члена на Комисијата. Мандатот на членовите на Комисијата започнува од денот на избор, а трае до изборот на следниот состав на Државната изборна комисија, но не може да надмине повеќе од две години. Условите кои треба да ги исполнуваат членовите на ДИК се пропишани со измените во член 27 од Изборниот законик. Со измените од 2018 година, за овие позиции може да биде избрано лице државјанин на Република Северна Македонија со постојано живеење во земјата, да има високо образование со најмалку осум години работно искуство и да не е член на политичка партија. Македонското Собрание го објавува Огласот за избор на претседателот, потпретседателот и членовите на ДИК во „Службен весник“, како и во дневниот печат. Огласот трае осум дена од денот на објавување во „Службен весник“. Постапката за избор на членови се подготвува и се спроведува од страна на Комисијата за прашања на изборите и именувањата во рамки на Собранието. Оваа Комисија подготвува предлог-листа од пријавените кандидати и ја доставува до Собранието. Од кандидатите на предлог-листата, опозицијата предлага претседател и двајца члена, додека партиите на власт предлагаат потпретседател и тројца члена. Сите членови се избираат со двотретинско мнозинство од вкупниот број пратеници. Измени се направени и во член 28 од Изборниот законик, во делот на условите за престанок на функцијата на членови на ДИК. Со последните измени, престанок може да настане:

- › По сила на закон;
- › На нивно лично барање;
- › Поради нестручно и несовесно вршење на функцијата;
- › Поради исполнување услови за старосна пензија утврдени со закон;
- › Поради смрт; и
- › Ако е осуден со правосилна затворска казна подолга од шест месеци.

Со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови, ДИК може да даде предлог до Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието, за разрешување на нејзин член поради нестручно и несовесно вршење на функцијата. Во однос на ДИК, промени има уште и во член 29 кој се однесува на рокот за предлагање членови на ова тело. Во согласност со овој член, претседателот на Собранието ги известува политичките партии во рок од три дена да ги достават своите предлози за претседател и двајца члена (за опозицијата), односно потпретседател и тројца члена на ДИК (за партиите на власт). Доколку опозицијата и партиите на власт не го остварат правото на предлог на кандидати, во тој случај

кандидатите ќе бидат предложени од страна на Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието.⁴⁷

Во измените направени во Изборниот законик во февруари 2020 година се додава дополнителен став 34-и, во кој се нагласува дека може да се издвои мислењето на членот на ДИК што гласал против одлука или што смета дека таа треба да се заснова на други правни и фактички основи. Издвоеното мислење треба писмено да го образложи и да биде прилог на одлуката на Државната изборна комисија.

Финансирање на политичките партии

Во јули 2018 во Собранието беа усвоени последните измени во однос на финансирањето на политичките партии. Во Законот за финансирање на политичките партии се направени измени во неколку одредби кои се однесуваат на спецификација на имотот и финансирањето на политичките партии (движен и недвижен имот). Со овие измени се утврдува висината на вкупните средства за годишно финансирање на политичките партии која изнесува 0,15 % од Буџетот на Република Северна Македонија, потоа се утврдуваат приватните извори на финансирање, висината на поединечните донации кои не смеат да ја надминат сумата од 60 просечни плати, како донација од правни лица, и 30 нето просечни плати, доколку е донација од физички лица. Од средствата за финансирање на политичките партии што се обезбедуваат од Буџетот 30 % се распоредуваат подеднакво на сите политички партии кои освоиле најмалку 1 % од вкупниот број гласови од последните парламентарни или локални избори. Додека 70 % од средствата се распределуваат на политичките партии според бројот на избрани пратеници во Собранието на последните парламентарни избори и според бројот на избрани советници на последните локални избори. Во делот на контрола на финансирањето на политичките партии, исто така, дополнет е член 26 од Законот со неколку ставови, во кои е истакната можноста политичките партии да имаат само една жиро-сметка, а во случај на финансирање преку обезбедување средства од кредит од комерцијални банки, покрај основната жиро-сметка на партијата, може да има уште една посебна жиро-сметка за средствата на партијата обезбедени преку кредит. Исто така, политичката партија има право да врши пренос на средства помеѓу своите сметки, а партиско истражувачките-аналитички центри (ПИАЦ) имаат посебна сметка. Средства од Буџетот на државата во висина од 280 000 евра во денарска противвредност се предвидени и за годишно финансирање на ПИАЦ, кои се формирани во согласност со закон како дел од внатрешна организација на партијата.⁴⁸

47 „Службен весник“: Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, 99/2018

48 Истражувачките партиско-аналитички центри се формирани со Законот за партиски истражувачко-политички центри од 2013 година. Тие можат да имаат вработено најмалку две лица. Во овој Закон е предвидено дека средства за овие центри може да добијат четирите политички партии со најголем број пратеници во Собранието, а кои имаат формирано ваков центар („Службен весник“, Закон за партиско-истражувачки центри, 23/2013 со измени и дополнувања, 15/2015)

Исто така, со последните измени во Законот е создадена обврска за доставување финансиски извештај за материјално-финансиско работење на партијата, во кој е содржано финансиското работење на сметката, односно сметките на политичката партија. Со измените како дополнителен дел од финансискиот извештај се препознаваат ставките „спонзорство“ и „кредит“. Со измените се предвидува средствата наменети за финансирање на политичките партии да се исплаќаат во согласност со буџетските можности, но не подоцна од 1 март секоја тековна година.⁴⁹

Заедно со Законот за финансирање на политичките партии, Изборниот законик е изменет и во делот на прибирање средства за финансирање на политичката кампања, каде што во член 71 е додаден нов став (став 7). Со дополнувањето од овој став, политичките партии можат да депонираат средства од основната жиро-сметка на трансакциската сметка отворена за потребите на финансирањето на изборната кампања. Исто така, политичката партија е овластена да врши пренос и од трансакциската сметка за финансирање кампања кон основната жиро-сметка на партијата.⁵⁰

Јавни гласила

Со последните измени на Изборниот законик од 2020 година медиумите кои го покриваат изборниот процес се обврзуваат тоа да го прават непристрасно, избалансирано и правично во својата програма, а јавниот и националните радиодифузери се должни да го прават на пристапен и достапен формат и јазик (гласовни пораки за слепи лица), како и на знаковен јазик. Дополнително од денот на распишување на изборите сè до денот на завршување на гласањето, радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (интернет-порталите) кои емитуваат платено политичко рекламирање со средства од Буџетот на Република Северна Македонија, задолжително по триесет секунди на секои три часа ќе треба да емитуваат или да објавуваат информативни и едукативни кампањи и на ДИК за граѓаните поврзани со изборниот процес. Кампањите на ДИК ќе ги објавуваат без надомест, тие се за едукација на гласачите за остварување на избирачкото право и за фер и демократски избори и не се сметаат за платено политичко рекламирање.

Во Изборниот законик е предвидено од денот на распишување на изборите па сè до почетокот на изборната кампања, радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (портали) да не смеат да емитуваат, односно да објавуваат

49 „Службен весник“, Закон за изменување и дополнување на Законот за финансирање на политичките партии, 140/2018

50 „Службен весник“, Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, 140/2018

платено политичко рекламирање, освен огласи и соопштенија за собирање потписи за поддршка на кандидатура на група избирачи. Во случаите кога станува збор за емитување, односно објавување на соопштенија за собирање потписи за поддршка на кандидатурите, тоа се прави во означени рекламни блокови на дозволеното време на рекламирање на еден реален час. И другите позначајни промени во Изборниот законик, опфатени со член 75-ѓ, се однесуваат на регулирањето на политичкото рекламирање на електронските медиуми и продолжувањето на времето за рекламирање. Со дополнувањата на овој член, за време на изборната кампања радиодифузерите кои ги покриваат изборите можат да емитуваат вкупно девет минути на реален час наменети само за платено политичко рекламирање. Од овие 9 минути, вкупно четири минути може да се одвојат за политичките партии од власта, четири минути за политичките партии на опозицијата, а една минута за политичките партии кои не се застапени во македонското Собрание.

Доколку обезбедуваат платено политичко рекламирање за учесниците во изборната кампања, должни се во рок од три дена од денот на распишување на изборите да се регистрираат во Државната изборна комисија.

Дополнувања има во начинот на реализирањето на финансиските обврски настанати кон радиодифузерите, печатените и електронските медиуми кои се однесуваат на објавување платено политичко рекламирање на партиите учесници во изборната кампања. Ценовниците не смеат да се менуваат до конечно завршување на изборниот процес и цената не може да ја надминува просечната цена на рекламирање пресметана во последните пет изминати изборни циклуси. Државната изборна комисија е должна на својата веб-страница да ја објави просечно постигнатата цена и најниската цена за платено политичко рекламирање од страна на радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (интернет-порталите) во последните 5 изборни циклуси, најдоцна до денот на распишување на изборите.

Државната изборна комисија ги исплаќа трошоците за објавеното платено политичко рекламирање на радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми врз основа на доставена фактура. Како прилог на доставената фактура се доставува и медиа план, како и Извештај за реализирани услуги кои се потврдени од радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми, и од учесникот во изборната кампања.

Во член 76-в во Изборниот законик се направени измени со кои се дефинира и начинот на кој Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ) и ДИК вршат надзор над политичкото рекламирање во периодот на кампањата. ААВМУ е должна да го следи изборното медиумско претставување и програмскиот

сервис на радиодифузерите, а ДИК на електронските медиуми (интернет-порталите) и печатените медиуми.⁵¹ ААВМУ и ДИК се должни да подготвуваат седмични извештаи за медиумите за кои се задолжени да ги следат. За време на изборната кампања, ААВМУ и ДИК подготвуваат дневни извештаи и ги објавуваат на своите веб-страници. Доколку дојде до прекршувања на одредбите за рекламирање, ААВМУ и ДИК треба да покренат прекршочна постапка против радиодифузерот/ електронскиот медиум во рок од 48 часа од утврдувањето на прекршувањата на одредбите. По однос на овие постапки, надлежниот суд е должен да одлучи во рок од 48 часа со определени рокови за жалба. Методологијата според која се врши надгледувањето на медиумските содржини, во согласност со овој Закон, треба да биде утврдена од страна на ААВМУ.⁵²

Државна комисија за спречување на корупцијата

Во согласност со Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси⁵³, Државната комисија за спречување на корупцијата има надлежност да ја следи законитоста на користењето, односно располагањето со буџетските средства од денот на распишувањето до завршувањето на изборите, односно да ја следи законитоста на финансирањето на изборните кампањи. Во случај на постоење сомневање на незаконско финансирање на изборна кампања, ДКСК може да поведе постапка за утврдување фактичка состојба и доколку утврди дека сомневањата се основани е должна да иницира постапка за утврдување одговорност пред надлежните органи во рок од 15 дена од донесената одлука.

Исто така, доколку има основи за сомневање за поткуп при избори и гласање, ДКСК без одлагање писмено ќе го извести надлежниот обвинител. Дополнително ги следи постапките за јавни набавки и врши увид во документација за да утврди дали има привилегии или дискриминација по однос на договори за јавни набавки, како и ги следи можните притисоци од страна на политичка партија при избор или именување, или разрешување лице на службена, раководна или друга функција или должност. Доколку увиди дека има сомнение за некаква законска повреда, ДКСК постапува во согласност со своите надлежности.

51 Иако со измените на Изборниот законик не е прецизно наведено дека ДИК ги надгледува и печатените медиуми покрај електронските (интернет-порталите), ДИК во пракса има спроведено активности за надгледување и на печатените медиуми

52 „Службен весник“, Закон за изменување и дополнување на Законот за финансирање на политичките партии, 140/2018

53 „Службен весник“, Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси, 12/19

Организаторите на изборните кампањи се должни да достават и други податоци по барање на Државната комисија заради спроведување на нејзината надлежност за следење на законитоста на финансирањето на изборните кампањи. Врз основа на добиените и прибавени информации, Државната комисија изработува посебен извештај за утврдените состојби, кој најдоцна во рок од три месеци од денот на завршувањето на изборите треба да го достави до Собранието на Република Северна Македонија и да го објави на веб-страницата на ДКСК.

2

**Историјат на
парламентарните избори
во Република Северна
Македонија (1990 - 2016)**

Историјат на парламентарните избори во Република Северна Македонија (1990 - 2016)

Парламентарни избори 1990 година⁵⁴

Со воведувањето на политичкиот плурализам во 1989 година беше овозможено формирање политички партии, при што во 1990 година македонските гласачи во тогашна Социјалистичка Република Македонија (СРМ) за прв пат имаа можност да гласаат на повеќепартиски избори.⁵⁵

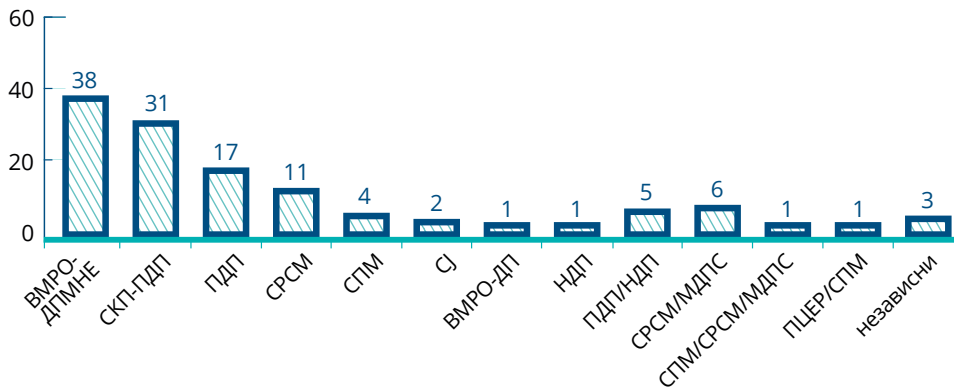
Тоа воедно беа и првите слободни повеќепартиски избори кои во текот на истата година се одржаа во сите шест републики на Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ). Изборите се организираа во атмосфера во која веќе се насираше почетокот на распаѓањето на Федерацијата, што на изборите во повеќето Републики резултираше со победа на новоформираните национални партии над партиите кои произлегоа од републичките ограноци на Комунистичката партија на Југославија. Изборите во 1990 се одржаа според мнозинскиот изборен систем во два круга гласање, на ниво на 120 изборни единици. На првите избори учествуваа 18 политички партии и 43 независни кандидати. Во некои од изборните единици партиите настапија поединечно, но во други формираа предизборни коалиции, при што кандидираа заеднички кандидати. Во првиот круг, кој се одржа на 11 ноември, излезноста на гласачите изнесуваше 84,8 % и најмногу гласови освои дотогаш единствената и владејачка партија, Сојузот на комунисти на Македонија – Партија за демократска преобразба (СКМ-ПДП). Меѓутоа, на 25 ноември, во вториот круг, најмногу гласови доби Внатрешната македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ), основана истата година. Излезноста на гласачите во вториот круг беше 76,8 %.⁵⁶

54 Подетални информации за изборите и за политичката сцена во тој период може да најдете во Прирачникот за парламентарни избори во Република Македонија 2014 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје, стр. 21-23. Пристапено на: http://www.kas.de/wf/doc/kas_37897-1522-2-30.pdf?140529135320 (последна посета: 26 октомври 2016)

55 Републичка (Државна) изборна комисија. Парламентарни избори на 11 и 25 ноември 1990. Билтен бр. 20. Конечни резултати од изборите за пратеници за Собранието на СР Македонија. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Парламентарни%20избори%201990/4_Резултати%20од%20избори/Извештај%20од%20парламентарни%20избори%201990_Службен%20весник.pdf (последна посета: 12 јуни 2020)

56 Благоја Нинески, „Изборите, медиумите и партиите во Македонија 1990-2000“, Студентски збор, Скопје, 2001, стр. 20

Во изборните единици во кои настапија поединечно, по вториот круг партиите освоија: ВМРО-ДПМНЕ вкупно 38 мандати, СКМ-ПДП – 31, Партијата за демократски просперитет (ПДП) – 17, Сојузот на реформски сили на Македонија (СРСМ) – 11, Социјалистичката партија на Македонија (СПМ) – 4, Странката на Југословените (СЈ) – 2, ВМРО-Демократска партија (ВМРО-ДП) – 1, Народна демократска партија (НДП) – 1. Како коалиции освоија: коалицијата ПДП/НДП – 5 мандати, коалицијата СРСМ/Млада демократско-прогресивна странка (МДПС) – 6, коалицијата СПМ/СРСМ/МДПС – 1, коалицијата Партија за целосна еманципација на Ромите (ПЦЕР)/СПМ – 1. На изборите беа избрани и тројца независни пратеници. Во ваков состав на 20 март 1991 Собранието ја изгласа првата Влада на Република Македонија⁵⁷ која беше експертска на чело со Никола Кљусев. Собранието го избра и Киро Глигоров за прв претседател, а Љубчо Георгиевски, лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, за потпретседател на државата. Првата Влада не траеше долго, Собранието на 17 август 1992 ѝ изгласа недоверба. Мандатот за составување на новата Влада му беше доделен на лидерот на ВМРО-ДПМНЕ Љубчо Георгиевски, партија која имаше најмногу мандати во Собранието. Георгиевски не успеа да состави влада, па мандатот му беше понуден на Петар Гошев, претседател на СКМ-ПДП. Меѓутоа, Гошев го одби мандатот, по што му беше понуден на Бранко Црвенковски, исто така, од СКМ-ПДП. Црвенковски го прифати и ја состави првата политичка Влада во независна Македонија.

57 Со Договорот од Преспа потпишан на 17 јуни 2018 година, отпочна процесот за промена на уставното име на Република Македонија во Република Северна Македонија. Договорот стапи на сила на 12 февруари 2019 година. Во овој прирачник, во случаите кога се реферира на општествените процеси и работата на институциите ќе се користи името на земјата или називот на институцијата користен во тој момент, односно Република Македонија пред 12 февруари 2019 година, а Република Северна Македонија по 12 февруари 2019 година

Парламентарни избори 1994 година

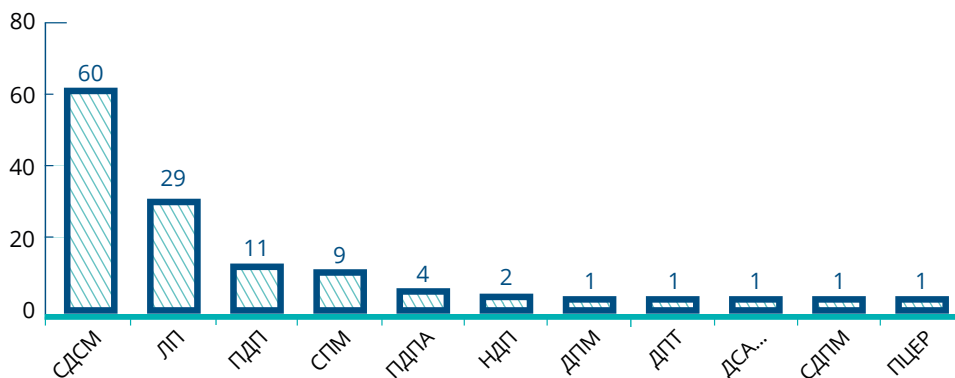
Првите парламентарни избори по осамостојувањето на земјата се одржаа во 1994 година, истовремено со првите непосредни избори за претседател на државата. На изборите свои кандидати предложија 38 политички партии и се пријавија 283 независни кандидати. Победи коалицијата „Сојуз за Македонија“, предводена од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ), партија наследник на СКМ-ПДП. Имено, на партискиот Конгрес во април 1991 година партијата го смени името, каде својата идеологија ја трансформираше од комунистичка во социјалдемократска. На изборите,⁵⁸ кои се одвиваа според мнозинскиот изборен модел, од вкупно 1 360 792 регистрирани гласачи во првиот круг, кој се одржа на 16 октомври, излегоа 77,8 %, а одсивот во вториот, кој се одржа на 30 октомври, беше 57,5 %. Значително намалената излезност во вториот круг се должи на тоа што опозициските ВМРО-ДПМНЕ и Демократската партија одлучија да го бојкотираат гласањето.⁵⁹ Тие тврдеа дека во првиот круг имало сериозно нарушување на изборниот процес, дека се случил изборен фалсификат и пропусти во организирањето на изборите, особено околу избирачките списоци. Според резултатите од првиот круг, коалицијата „Сојуз за Македонија“, во која учествуваа СДСМ и СПМ, имаше значителна предност пред водечките опозициски партии, ВМРО-ДПМНЕ и Демократската партија (ДП). Коалицијата „Сојуз за Македонија“ освои 32,6 % од гласовите, ВМРО-ДПМНЕ – 14,3 %, а ДП – 11,0 %.

Поради бојкотот на опозицијата, партиите од „Сојузот за Македонија“ во вториот круг успеаја да добијат многу поголем број на пратеници. СДСМ тогаш освои вкупно 60 пратенички места, Либерална партија (ЛП) – 29, ПДП – 11, СПМ – 9, Партијата за демократски просперитет на Албанците (ПДПА) – 4, НДП – 2. По 1 пратеник добија партиите Демократска партија на Македонија (ДПМ), Демократска партија на Турците (ДПТ), Демократски сојуз на Албанците – Либерална партија, Социјалдемократска партија на Македонија (СДПМ) и ПЦЕР.

58 Државна изборна комисија. Парламентарни избори 16 и 30 октомври 1994. Извештај за спроведените избори за пратеници во Собранието во Република Македонија во 1994 година. Скопје, 8 ноември 1994. Пристапено на: <http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/> Парламентарни%20избори%201994/5_Извештај%20од%20избори/Извештај%20од%20парламентарни%20избори%201994_ДИК.pdf (последна посета: 18 јуни 2020)

59 д-р Цане Мојановски, „Летопис на македонската демократија“, страница 43, Скопје, 2000 година. Пристапено на: https://issuu.com/skopsko07/docs/cane_t_mojanoski_letopis_na_makedo (последна посета: 12 јуни 2020)

Вториот круг на овие избори беше следен од набљудувачи на Меѓународниот републикански институт (ИРИ).⁶⁰ Притоа набљудувачите не забележаа сериозни проблеми во изборниот процес кои би можеле да ја доведат во прашање легитимноста на изборите, сепак, подвлекоа дека и покрај генералната констатација дека изборите се добро организирани, на многу места избирачките списоци не биле ажурирани и дека од страна на избирачките комисији на различни гласачки места на гласачите им биле барани различни документи за идентификација, со што се создавала забуна. Исто така, набљудувачите забележаа и поплаки од гласачи дека поради бавност на државните органи не ги добиле потребните документи, со што биле оневозможени да го остварат правото на глас. По изборите Владата повторно ја формира Бранко Црвенковски и во неа освен министри на СДСМ, места добиваат и СПМ, ПДП и ЛП. Во периодот од 1994 до 1998 Собранието функционираше без најголемите опозициски партии кои ја бојкотираа работата во целиот четиригодишен мандат.

Парламентарни избори 1998 година

Следните парламентарни избори се одржаа во 1998 година според изменет изборен модел. Изборите се одржаа според мешовит изборен систем,⁶¹ со комбинација на пропорционален и мнозински модел со гласање во два круга. Со измените, од 120 мандати, 85 се распределуваа во едномандатни изборни единици за кои се гласаше на 18 октомври, а останатите 35 мандати преку пропорционалната Д'Хондт-ова формула, при што целата држава беше една изборна единица, а гласањето се одржа на 1 ноември. За пропорционалните листи беше воведен изборен праг

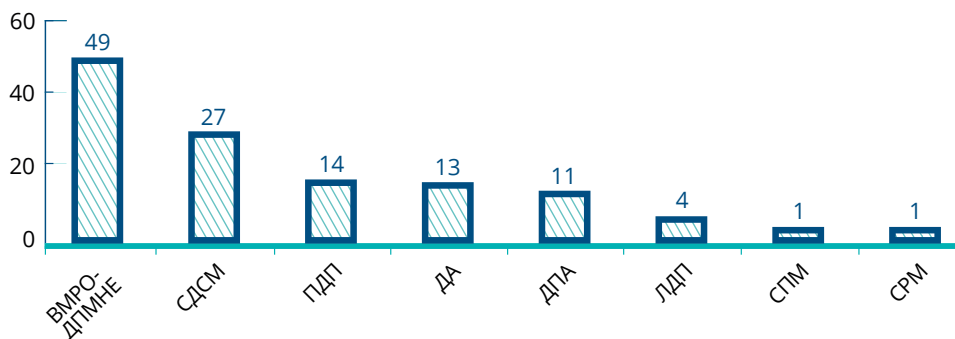
60 Според: Меѓународен републикански институт (IRI), Мисија за набљудување на избори во Македонија. Парламентарни избори на 18 октомври и 30 октомври 1994. Конечен извештај од набљудувањето на вториот круг на изборите. Пристапено на: https://www.iri.org/sites/default/files/fields/field_files_attached/resource/macedonias_1994_parliamentary_elections.pdf (последна посета: 12 јуни 2020)

61 Закон за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија, „Службен весник на Република Македонија“, бр. 24 од 28 мај 1998. Пристапено на: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/EF6EE403BB7A4C52B969183A4F04CA8A.pdf> (последна посета: 22 октомври 2016)

од 5 %. Од вкупно 1 572 976 регистрирани гласачи за овие избори на гласањето за мнозинските листи излегоа 72,9 %. Одсвот⁶² за пропорционалната листа во вториот круг беше 69,4 %. За мнозинските листи со свои кандидати излегоа 22 политички партии, 4 коалиции и 7 независни кандидати. На пропорционалните листи, пак, се натпреваруваа 12 партии, 4 коалиции и една група избирачи.

На овие избори дојде до смена на власта, при што победник беше ВМРО-ДПМНЕ,⁶³ која освои 49 пратенички места, а на второ место беше СДСМ со 27 мандати. ПДП доби 14 пратеници, Демократската алтернатива (ДА) – 13, Демократската партија на Албанците (ДПА) – 11, Либерално-демократската партија (ЛДП) – 4, а СПМ и Сојузот на Ромите на Македонија (СРМ) по 1 место во Парламентот. По изборите, лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Љубчо Георгиевски, формираше коалициска влада заедно со ДА и ДПА.

Овие избори се првите во земјата кои беа набљудувани од Мисијата на ОБСЕ/ОДИХР, чии претставници пристигнаа на покана на македонското Министерство за надворешни работи. Генерална оценка во извештајот⁶⁴ од мониторингот е дека на овој изборен процес има значителни подобрувања во однос на минатите поради измените во изборната легислатива, коректната предизборна кампања со мал број на изолирани случаи на насилство. Главните забелешки се однесуваа на повеќе забележани случаи на групно и семејно гласање и бавноста на изборните органи при обработка на податоците од гласањето.

62 Д-р Цане Мојановски, „Летопис на македонската демократија“, страница 67, Скопје, 2000 година. Пристапено на: https://issuu.com/skopsko07/docs/cane_t_mojanovski_letopis_na_makedo (последна посета: 15 јуни 2020). На веб-сајтот на Државната изборна комисија во архивата не се достапни податоците за излезноста во 1998 година

63 Собрание на РМ, Резултати од изборот на пратеници за Собранието на Република Македонија од парламентарни избори 1998. Пристапено на: <https://www.sobranie.mk/izborni-rezultati-5ecbefb3-ff9f-4fb5-8db2-9b71e601508b.nspх> (последна посета: 12 јуни 2020)

64 Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, парламентарни избори 18 октомври и 1 ноември 1998, Конечен извештај. Пристапено на: <http://www.osce.org/odihr/elections/fyrom/15887?download=true> (последна посета: 12 октомври 2016)

Парламентарни избори 2002 година

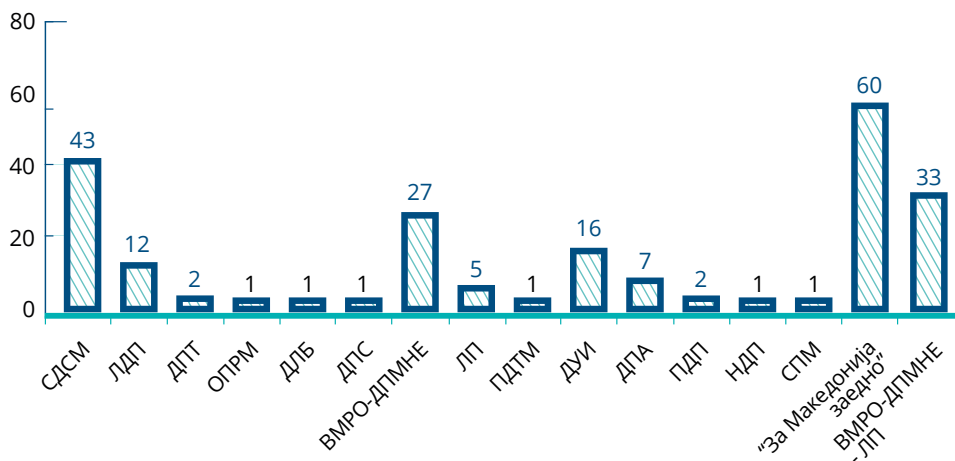
На 15 септември 2002 година парламентарните избори се одржаа во затегната постконфликтна атмосфера, по 2001 година, во која се случи вооружениот конфликт меѓу безбедносните сили и припадниците на Ослободителната народна армија (ОНА), кој заврши со потпишување на Охридскиот рамковен договор.⁶⁵ Карактеристично за овој циклус е што на политичката сцена во албанскиот политички блок се јави нов субјект, партијата Демократска унија за интеграција (ДУИ), формирана од страна на раководството на ОНА. На овие избори дојде до промена на изборниот модел. Изборите се одржаа според пропорционалниот изборен модел,⁶⁶ во шест изборни единици, а на кандидатските листи имаше претставници на 33 партии. Од вкупно 1 664 296 регистрирани гласачи излегоа 73,4 %. На овие избори повторно дојде до промена на власта. Мнозинството го освои коалицијата „За Македонија заедно“ предводена од СДСМ. Коалицијата освои 60 мандати, од кои СДСМ доби 43, ЛДП – 12, ДПТ – 2 и по 1 пратеник за Обединетата партија на Ромите на Македонија (ОПРМ), Демократската лига на Бошњаците (ДЛБ) и Демократската партија на Србите (ДПС).

Коалицијата ВМРО-ДПМНЕ – ЛП освои вкупно 33 мандати. Од нив, 27 за ВМРО-ДПМНЕ, 5 за ЛП и 1 за Партијата за движење на Турците во Македонија (ПДТМ). Од политичките партии на Албанците најмногу места во Собранието освои новоформираната ДУИ, односно 16 мандати. ДПА доби – 7, ПДП – 2, а НДП 1 мандат. Социјалистичката партија на Македонија (СПМ), исто така, освои еден мандат. Набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР⁶⁷ изрази загриженост за периодот на кампањата која им претходеше на овие избори, поради повеќе случаи на насилство, закани и селективна примена на законските процедури кон одредени кандидати. За самиот изборен процес беше оценето дека се одвивал добро. Мандатар на новата Влада, по 4 години пауза, повторно беше лидерот на СДСМ, Бранко Црвенковски, а во неа влегоа и ЛДП и ДУИ. За ДУИ, тоа е прво учество во една македонска Влада.

65 Охридски рамковен договор, Секретаријат за спроведување на Охридскиот договор. Пристапено на: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/8/100622.pdf> (последна посета: 12 јуни 2020)

66 Закон за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија, член 96, Утврдување на резултатите од гласањето во изборните единици за парламентарните избори во 2002. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Parlamentarni%20izbori%202002/7_Изборен%20законик/Закон%20за%20избор%20на%20пратеници%20во%20Собранието%20на%20Република%20Македонија%202002_Службен%20весник%2042.pdf (последна посета: 12 јуни 2020)

67 Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, парламентарни избори 15 септември 2002, конечен извештај. Варшава, 20 ноември 2002 година. Пристапено на: <https://www.osce.org/files/f/documents/b/3/15960.pdf> (последна посета: 12 јуни 2020)

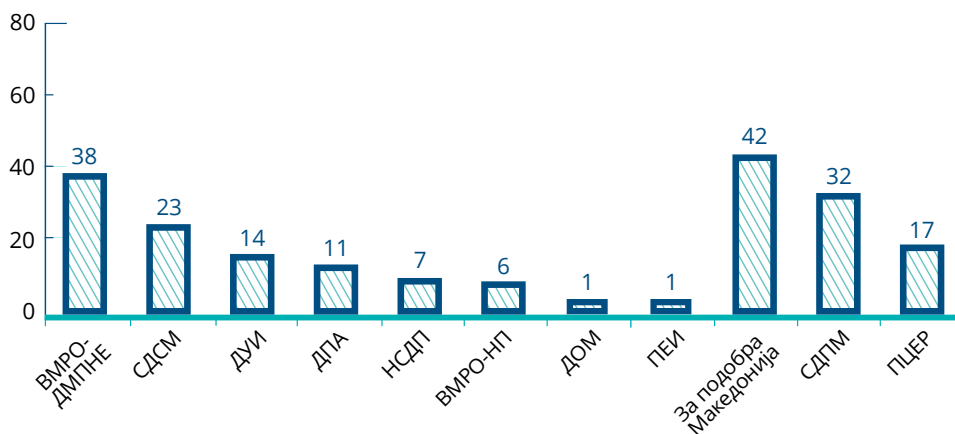

Парламентарни избори 2006 година

На овие избори, кои се одржаа на 5 јули 2006, е забележан најмал одсвив.⁶⁸ Од вкупно 1 741 449 запишани гласачи излегоа само 56 %, а партиите повторно ги сменија улогите. Владејачката СДСМ стана опозиција, а дотогашната опозиција ВМРО-ДПМНЕ го освои мнозинството во Парламентот. На изборите кои, како и претходните, се одржаа според пропорционалниот изборен модел во шест изборни единици, за учество беа пријавени 33 кандидатски листи, од кои 31 на политички партии и коалиции и 2 од група избирачи. Коалицијата „За подобра Македонија“ предводена од ВМРО-ДПМНЕ освои 45 пратенички мандати. Од нив, 38 ѝ припаднаа на ВМРО-ДПМНЕ. Втора според гласовите беше коалицијата „За Македонија заедно“ предводена од СДСМ со 32 мандати. Од нив, СДСМ доби 23 пратеници. Трета беше коалицијата ДУИ-ПДП која освои 17 мандати. На ДУИ ѝ припаднаа 14 од овие места, а на ПДП – 3. ДПА освои 11 мандати, Новата социјалдемократска партија (НСДП) – 7, ВМРО-Народна партија (ВМРО-НП) – 6, Демократската обнова на Македонија (ДОМ) – 1 и Партијата за европска иднина (ПЕИ) – 1 мандат.

68 Собрание на Република Македонија, Изборни резултати од парламентарни избори 2006. Конечни збирни резултати од гласањето. Извештајот е изготвен од Државната изборна комисија, 25 јуни 2006. Пристапено на: <http://sobranie.mk/WBStorage/Files/Rezultati-2006-5.pdf> (последна посета: 12 јуни 2020)

Набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР⁶⁹ заклучи дека изборите биле одржани во голема мера во согласност со заложбите за демократски избори. На денот на гласање, сепак, се забележани одреден број на неправилности, а во првата половина на предизборната кампања имало случаи на насилство и заплашување. По овие избори, Никола Груевски го доби својот прв мандат за формирање Влада. Во нејзиниот состав влегоа претставници на коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, ДПА и НСДП. Владата ја поддржаа и ДОМ и ПЕИ, кои, сепак, не добија министерски места. ВМРО-НП гласаше за Владата, но не влезе во владината коалиција. Карактеристично за овој состав на Владата е што иако ДУИ освои повеќе гласови и пратеници, ВМРО-ДПМНЕ како свој партнер ја вклучи ДПА на Мендух Тачи. Тоа резултираше со политичка криза и повеќедневни полчасовни блокади⁷⁰ на дел од магистралните патишта во северозападните делови од земјата од членови и симпатизери на ДУИ. ДУИ сметаше дека поради изборните резултати е единствениот легитимен претставник на мнозинството Албанци во земјата, поради што мора да биде во Владата и дека сè што е спротивно на тоа е непочитување на политичката волја на Албанците. Во март 2008 година ДПА⁷¹ донесе одлука да ја напушти Владата. Образложението на ДПА⁷² беше дека го преземаат тој чекор поради молкот на премиерот Груевски околу шест барања кои тие му ги доставија. Барањата се однесуваа на признавање на Косово, непроцесуирање на „хашките случаи“, измени на Законот за јазиците околу официјалната употреба на албанскиот јазик, употребата на знамињата и статусот на борците на ОНА и зголемување на застапеноста на Албанците во јавната администрација.

69 Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, парламентарни избори 5 јули 2006, Конечен извештај. Варшава, 18 септември 2006. Пристапено на: <http://www.osce.org/mk/odihr/elections/byrom/20630?download=true> (последна посета: 23 март 2014)

70 Протести на ДУИ, Дојче Веле, Сервис на македонски јазик, 7 август 2006. Пристапено на: <https://p.dw.com/p/Adct> (последна посета: 12 јуни 2020)

71 ДПА излезе од владата, Македонска информативна агенција, 13 март 2008. Пристапено на: <http://www.idividi.com.mk/vesti/makedonija/427732/index.htm> (последна посета: 17 октомври 2016)

72 ДПА вели дека ја напушта владата, Би-би-си сервис на македонски јазик, 12 март 2008. Пристапено на: http://www.bbc.co.uk/macedonian/news/story/2008/03/080312_vladaostavka.shtml (последна посета: 12 јуни 2020)

Парламентарни избори 2008 година

Две години по освојувањето на власта, владејачката партија ВМРО-ДПМНЕ ја прифати собраниската иницијатива на ДУИ за распуштање на Собранието и организирање на предвремени избори.⁷³ На 12 април 2008 година Собранието се распушти, а парламентарните избори се одржаа на 1 јуни. Партијата на Али Ахмети сметаше дека се потребни нови избори за да се исправи претходната состојба во која ДПА, партијата со помал број на освоени мандати, ги претставувала Албанците во Владата. Истовремено во тој период земјата се соочи со нови предизвици во евроатлантските интеграции поради недобивањето на покана за членство во Алијансата⁷⁴ на Самитот во Букурешт, поради проблемот со Грција околу уставното име на Република Македонија. Ова се првите предвремени парламентарни избори во земјата значајни и по тоа што на нив не дојде до смена на власта, туку ВМРО-ДПМНЕ ги засили своите позиции. Изборите се спроведоа според пропорционалниот модел, а на гласање излегоа 57,06 % од вкупно 1 779 116 запишани граѓани со право на глас. На изборите кои се одржаа на 1 јуни со свои кандидати на листите учествуваа 41 партија и две групи избирачи.

Коалицијата „За подобра Македонија“ предводена од ВМРО-ДПМНЕ од можните 120 освои дотогаш рекордни 63 мандати.⁷⁵ Од нив, 53 ѝ припаднаа на ВМРО-ДПМНЕ. Од партиите во коалицијата, СПМ освои 3, а по 1 пратеник добија Демократскиот сојуз (ДС), ДОМ, Демократската партија на Турците на Македонија (ДПТМ), ДПС, ОПРМ, ВМРО-Македонска и Странката на демократска акција на Македонија (СДА).

На второ место беше опозициската коалиција „Сонце – Коалиција за Европа“ предводена од СДСМ со вкупно 27 пратеници. Од овие мандати 18 ѝ припаднаа на СДСМ, што е најмал број дотогаш. Останатите места во Парламентот ги добија членовите на коалицијата, ЛДП – 4, НСДП – 3, а ЛП и Нова алтернатива (НА) по 1. ДУИ доби 18 пратеници и потоа заедно со победничката коалиција формираше Влада. ДПА доби 11 пратеници. Едно место освои и ПЕИ. Државната изборна комисија го поништи гласањето на 197 избирачки места и организираше прегласување. Набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР⁷⁶ забележа

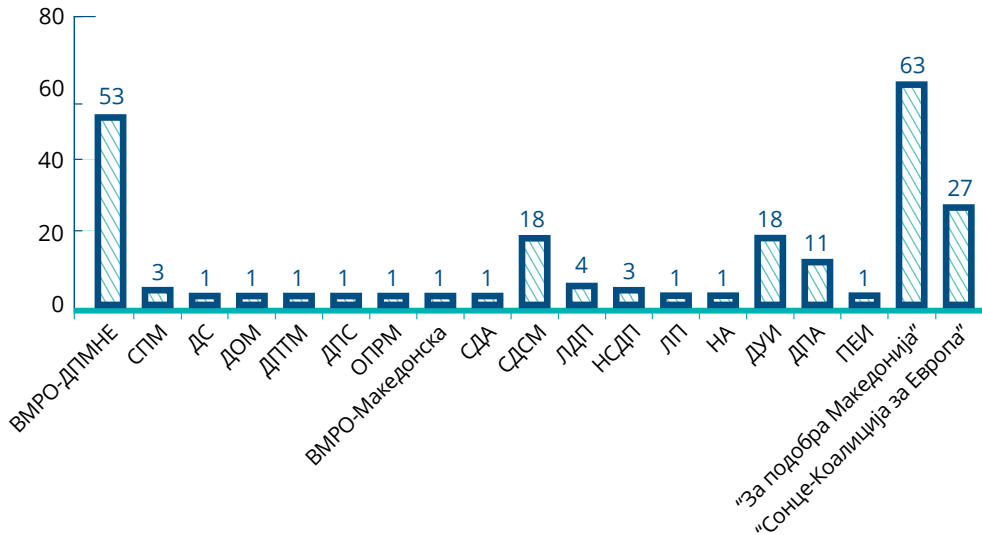
73 Според: Граѓанска асоцијација Мост, Финален извештај од домашно набљудување на предвремените парламентарни избори на 1 јуни 2008. Скопје, септември 2008. Политички контекст, стр. 3. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Парламентарни%20избори%202008%20предвремени/6_Извештаи%20од%20меѓународни%20и%20домашни%20набљудувачи/Финален%20набљудувачки%20извештај%20предвремени%20парламентарни%20избори%202008_Македонија_МОСТ_МКД_оригинал.pdf (последна посета: 12 јуни 2020)

74 Dejection in Bucharest: Jilted Macedonia Walks out of NATO Summit, Spiegel. Пристапено на: <http://www.spiegel.de/international/world/dejection-in-bucharestjilted-mace-donia-walks-out-of-nato-summit-a-545214.html> (последна посета: 17 октомври 2016)

75 Државна изборна комисија, предвремени парламентарни избори на 1 јуни 2008. Извештај за конечни резултати по Донтов метод. Пристапено на: <http://izbornaarhiva.mk/#e-2008-parliamentary> (последна посета: 12 јуни 2020)

76 Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, предвремени парламентарни избори 1 јуни 2008, Конечен извештај. Варшава 20 август 2008. Пристапено на: <https://www.osce.org/files/f/ documents/5/e/33153.pdf> (последна посета: 12 јуни 2020)

дека на изборите не е остварен очекуваниот напредок, поради тоа што надлежните власти не успеале да ги спречат насилните инциденти, претежно во мнозински албанските средини. Недостатоците се отстранети при прегласувањето со засилено присуство на полицијата, при што граѓаните го остварија своето право на глас во помирна атмосфера. Владата повторно ја формираше Никола Груевски, а во неа покрај министри од коалицијата „За подобра Македонија“ влегоа и министри на ДУИ.

Парламентарни избори 2011 година⁷⁷

Предвремените парламентарни избори на 5 јуни 2011 година беа втори предвремени парламентарни избори од независноста на земјата и втори такви избори во низа. Им претходеше сложена политичка состојба и една од најсериозните политички кризи во земјата од нејзината независност.⁷⁸ На почетокот на 2011 година опозицијата предводена од Бранко Црвенковски, со исклучок на ЛДП, го напушти Парламентот и побара распишување предвремени парламентарни избори. Причина беше замрзнувањето на банкарските сметки на најголемата приватна телевизија „А1“ и трите дневни весници „Време“, „Коха“ и „Шпиц“ во сопственост на бизнисменот Велија Рамковски, неговото апсење во декември 2010, како и тврдењето дека во

⁷⁷ Подетални информации за изборите и за политичката сцена во тој период може да најдете во Прирачникот за парламентарни избори во Република Македонија 2014 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје, стр. 32-34. Пристапено на: http://www.kas.de/wf/doc/kas_37897-1522-2-30.pdf?140529135320 (последна посета: 26 октомври 2016)

⁷⁸ Според: Граѓанска асоцијација Мост, Финален извештај од домашно набљудување на предвремените парламентарни избори, 5 јуни 2011. Пристапено на: http://http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Парламентарни%20избори%202011%20предвремени/6_Извештаи%20од%20меѓународни%20и%20домашни%20набљудувачи/Финален%20набљудувачки%20извештај%20предвремени%20парламентарни%20избори%202011_Македонија_МОСТ_МКД_оригинал.pdf (последна посета: 18 јуни 2020)

земјата не постои политички дијалог.⁷⁹ Премиерот Никола Груевски⁸⁰ во март го прифати барањето, по што опозиционерите поставија неколку услови, меѓу кои одмрзнување на сметките на четирите медиуми, донесување закон за рамномерна распределба на државни пари за сите медиуми, расправа за измени на Изборниот закон со консензус и формирање заедничка парламентарна комисија за проверка на Избирачкиот список, и притоа се заканија дека ако не бидат исполнети ќе ги бојкотираат изборите. На 21 март најголемата опозициска партија⁸¹ заклучи дека генерално условите кои ги поставила се исполнети и одлучи да се врати во Собранието.

Карактеристично за овие избори е и тоа што се зголеми бројот на изборните единици од 6 на 9. Со трите нови единици, една за Европа и Африка, една за Северна и Јужна Америка и една за Австралија и Азија, се опфатија и државјаните во странство. Со тоа се зголеми бројот на места во Собранието од 120 на 123, односно по 1 пратеник од секоја од новите изборни единици. Македонските државјани кои живеат во странство гласаа во дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП). Одзивот на изборите беше 63,39 % од вкупно 1 821 122 регистрирани гласачи. Поради овозможување на гласањето во странство дојде до мала модификација на изборниот модел. Така, во 6 изборни единици на територијата на Северна Македонија кандидатите се бираа според пропорционалниот модел, а за трите нови единици во странство беше применет мнозинскиот модел. На изборните листи свои кандидати пријавија 53 политички партии.

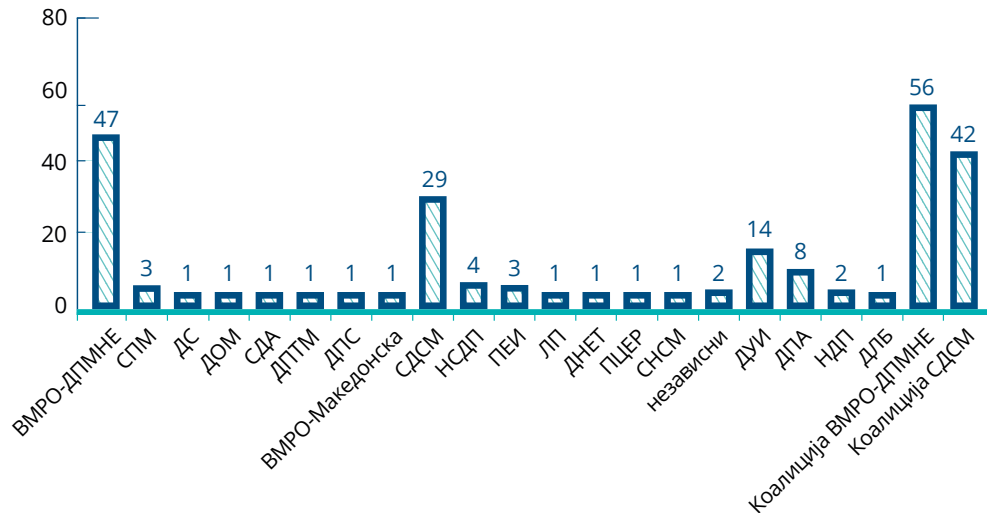
Повторно победи коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ. Коалицијата освои 56 мандати, од кои 47 ВМРО-ДПМНЕ. Од коалициските партии, СПМ доби 3 пратеници, а ДС, ДОМ, СДА, ДПТМ, ДПС и ВМРО-Македонска по 1 пратеник. На второ место по бројот на освоени места беше коалицијата предводена од СДСМ, со вкупно 42 мандати. Од нив 29 за СДСМ, НСДП – 4, ПЕИ – 3, а по 1 пратеник добија ЛП, Движењето за национално единство на Турците во Македонија (ДНЕТ), ПЦЕР, Српската напредна странка во Македонија (СНСМ) и двајца независни пратеници. На трето место по бројот на места во Собранието беше ДУИ со 14, а потоа следуваа ДПА – 8, НДП – 2 и Демократската лига на Бошњаците (ДЛБ) со 1 пратеник.

79 Рамковски беше уапсен во декември 2010 и задржан во притвор под обвинение перење пари, злосторничко здружување, затајување данок и злоупотреба на службена положба и овластувања. Како првообвинет во судскиот процес „Пајажина“, во март 2012 му беше изречена казна од 13 години затвор. Како дел од судскиот процес „Пајажина“ беа обвинети 23 лица управители и основачи на фирми со седиште на „Перо Након“ б.б., меѓу кои синот на Рамковски, Хеди Рамковски, неговата ќерка, Емел Рамковска, братот на Рамковски, Амди Рамковски, како и поранешните директори на „А1“ телевизија, Дарко Перушевски и Анета Кочишки

80 „Груевски одлучил да има избори веднаш и сега!“, DW на македонски јазик, 22 февруари 2011. Пристапно на: <https://p.dw.com/p/10Lt9> (последна посета: 18 јуни 2020)

81 Црвенковски: По исполнувањето на 4-те услови СДСМ се враќа во Собранието. СДСМ, Скопје, 21 март 2011. Изјава на лидерот на СДСМ, Бранко Црвенковски, за завршувањето на политичката криза која доведе до изборите во 2011. Пристапено на: <http://sds.org.mk/default.aspx?mld=55&agld=5&articleId=5008> (последна посета: 26 март 2014)

Генералната оценка беше дека изборите се одвиваа во мирна и фер атмосфера.⁸² По изборите, лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Никола Груевски, по трет пат формираше Влада во која повторно како коалициски партнер кој ги претставува Албанците влезе ДУИ.

Парламентарни избори 2014

Парламентарните избори во 2014 година беа осми по ред парламентарни избори од независноста на државата, а трети по ред предвремени парламентарни избори. Изборите се одржаа заедно со вториот круг претседателски избори, а беа распишани на 6 март откако еден ден претходно, на 5 март, пратениците едногласно гласаа за распуштање на Собранието.⁸³ Претходно, во декември, лидерот на ДУИ, Али Ахмети, излезе со став дека не го поддржува актуелниот претседател Ѓорге Иванов,⁸⁴ бидејќи недоволно ги застапувал етничките Албанци во земјата. Партијата потоа настапи со ставот дека нема да промовира свој претседателски кандидат и се залагаше за т.н. „консензуален претседател“, односно претседател прифатлив за сите етнички заедници во земјата. Откако двата коалициски партнера, ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ, не успеаја да изнајдат заедничко решение во поглед на предлогот за „консензуален претседател“ и откако стана сè поизвесно дека ВМРО-ДПМНЕ ќе

82 Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, предвремени парламентарни избори 5 јуни 2011, Конечен извештај. Варшава, 6 октомври 2011 август 2008. Пристапено на: <http://www.osce.org/mk/node/84061?download=true> (последна посета: 26 март 2014)

83 Решение за распишување на предвремени избори за пратеници во Собранието на Република Македонија, Собрание на РМ, 6 март 2014. Пристапено на: <http://goo.gl/ph6fff> (последна посета: 19 октомври 2016).

84 Ахмети – Бомбардирања во коалицијата нема да има, Радио Слободна Европа, програма на македонски јазик, 22 декември 2013. Пристапено на: <http://www.makdenes.org/content/article/25208426.html> (последна посета: 31 март 2014)

го поддржи Иванов за втор претседателски мандат, пратеничката група на ДУИ на 1 март формално поднесе иницијатива до Собранието за негово распуштање и за распишување предвремени парламентарни избори.⁸⁵

Изборите се одржаа на 27 април. Од вкупно 1 780 128 регистрирани гласачи гласаа 62,96 %. Кандидатите за пратеници како и во претходниот изборен циклус се бираа во 6 изборни единици на територијата на земјата, според пропорционалниот модел и три во странство, според мнозинскиот модел. До крајниот рок свои листи со кандидати доставија вкупно 14 политички субјекти.

На овие избори повторно победи коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ⁸⁶ и Никола Груевски, овој пат со убедлив број на гласови. Оваа коалиција освои 61 мандат, од кои 52 ВМРО-ДПМНЕ. Од коалициските партии, СПМ доби 3 пратеници, а ДС – 1, ДОМ – 1, СДАМ (Странка на демократска акција на Македонија) – 1, ДПТМ – 1, ДПСМ (Демократска партија на Србите во Македонија) – 1 и СРМ (Сојуз на Ромите од Македонија) по 1 пратеник. На второ место по бројот на освоени места беше коалицијата предводена од СДСМ, со вкупно 34 мандати. Од нив 27 за СДСМ, НСДП – 3, ЛДП – 3 и ПДТ (Партија на движење на Турците) – 1. На трето место по бројот на места во Собранието беше ДУИ со 19, а потоа следуваа ДПА – 7, НДП (Национална демократска преродба) и ГРОМ (Граѓанска опција за Македонија) со по еден пратеник.

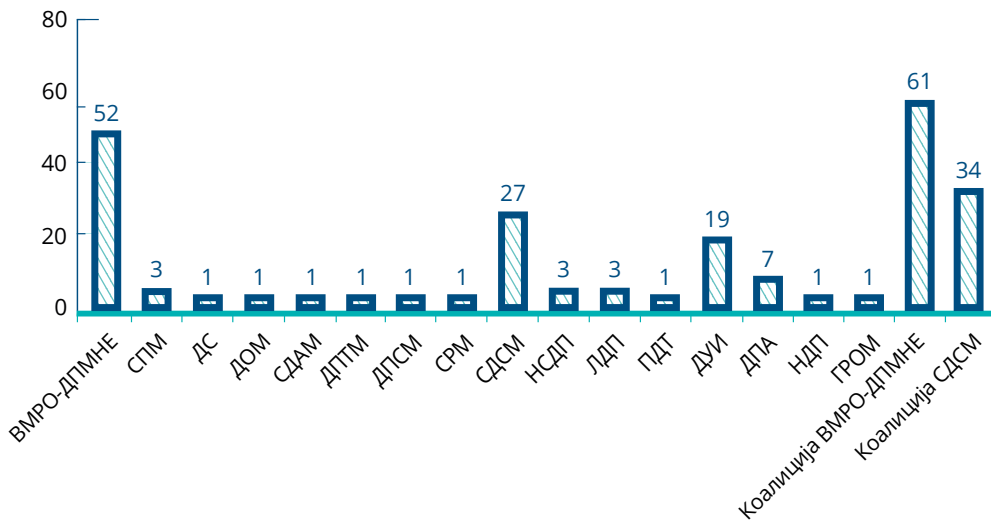
По изборите, лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Никола Груевски, по четврти пат формираше Влада во која повторно како коалициски партнер кој ги претставува Албанците влезе ДУИ. Веднаш по затворањето на гласачките места на 27 април 2014 година пред да почне броењето на гласовите, лидерот на СДСМ, Зоран Заев, објави дека здружената опозиција нема да ги признае изборните резултати и дека бараат да се формира техничка влада која ќе спроведе нови претседателски и парламентарни избори. Тој ја обвини ВМРО-ДПМНЕ за узурпирање на гласачкото право, целосна системска контрола на гласачите во изборниот процес, злоупотреба на државниот систем во партиски цели, притисоци врз јавната администрација, при што изјави дека партијата СДСМ била сведок на поткуп на гласови и бројни нерегуларности.⁸⁷ Набљудувачите оценија дека изборите на 27 април беа ефикасно спроведени,

85 Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2014 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје, стр. 12-13. Пристапено на: http://www.kas.de/wf/doc/kas_37897-1522-2-30.pdf?140529135320 (последна посета: 26 октомври 2016)

86 ВМРО-ДПМНЕ, Социјалистичка партија на Македонија, Демократска партија на Србите во Македонија, Сојуз на Ромите од Македонија, Партија на правдата, Странка на демократска акција на Македонија, Партија на Власите од Македонија, Партија за интеграција на Ромите, Работничко-земјоделска партија на Република Македонија, Трајно македонско радикално обединување, Нова либерална партија, Партија на обединети демократи на Македонија, Татковинска македонска организација за радикална обнова – Вардар – Егеј – Пирин, Македонска алијанса, Демократска партија на Турците на Македонија, ВМРО-ДП (ВМРО-Демократска партија), Демократски сојуз, Демократска обнова на Македонија, Демократски сили на Ромите, Демократска бошњачка партија, Обединета партија за еднаквост на Ромите, Демократска партија на Ромите, Социјалдемократска унија, Роми обединети од Македонија

87 Заев: СДСМ не ги признава изборите и бара нови со техничка влада, Глас на Америка, 27 април 2014. Пристапено на: <http://mk.voanews.com/a/macedonia-elections/1902316.html> (последна посета: 20 декември 2016)

вклучувајќи го и денот на изборите, со некои технички нерегуларности забележани во текот на денот. Позитивно беше оценето сумирањето на резултатите на веб-страницата на ДИК. Набљудувачите, сепак, наведоа и низа слабости во изборниот процес. Меѓу нив, користењето на јавните ресурси во кампањата на владејачката партија, нееднаквост на гласот поради нерамномерна распределба на гласачите во изборните единици 7, 8 и 9 во странство и разликата помеѓу бројот на гласачи во изборните единици во и надвор од земјата, притисок врз гласачи, особено врз вработени во јавната администрација и врз социјални случаи и купување гласови меѓу економски загрозените групи. Изразена беше загриженост во однос на точноста на Избирачкиот список, а посебно во однос на големиот број на гласачи кои живеат на иста адреса. Законските одредби кои на политичките партии им овозможуваат да ги оспорат податоците кои се однесуваат на гласачите во Избирачкиот список се оценети како нејасни и нејасно утврдуваат која институција е одговорна за спроведување на истрагите.^{88 89}

Парламентари избори 2016 година

Парламентарните избори во 2016 година беа деветти парламентарни избори од осамостојувањето на Република Северна Македонија, што ги прави четврти предвремени парламентарни избори до денес. На 17 октомври 2016 година, со 110 гласа „ЗА“ и ниту еден против или воздржан, Собранието едногласно ја донесе

88 Финален извештај – Домашно набљудување на претседателските и предвремените парламентарни избори 2014, Граѓанска асоцијација МОСТ. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Парламентарни%20избори%202014%20предвремени/6_Извештаи%20од%20меѓународни%20и%20домашни%20набљудувачи/Финален%20набљудувачки%20извештај%20претседателски%20и%20предвремени%20парламентарни%20избори%202014_Македонија_МОСТ_МКД_оригинал.pdf (последна посета: 12 јуни 2020)

89 Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, Претседателски и предвремени парламентарни избори, 27 април 2014 год, Конечен извештај. Варшава, 15 јули 2014. Пристапено на <https://www.osce.org/files/f/documents/4/0/121926.pdf> (последна посета: 12 јуни 2020)

одлуката за негово распуштање. На 18 октомври 2016 Претседателот на Собранието, Трајко Велјановски, до Државната изборна комисија го достави Решението⁹⁰ за распишување предвремени избори за пратеници во Собранието на Република Македонија. Предвремените парламентарни избори се одржаа на 11 декември 2016 година.

На одржувањето на овие избори му претходеше турбулентен и динамичен период исполнет со многу политички пресврти, настани и превирања. Политичката криза која ја зафати земјата последните неколку години кулминираше во 2015 со „аферата со прислушувањето“.⁹¹ Тоа постави подлога за низа настани и масовни протести кои дополнително придонесоа кон дестабилизирање на и онака чувствителната политичка состојба. Потпишувањето на Договорот од Пржино⁹² на 2 јуни и на Протоколот на 15 јули 2015 имаа за цел решавање на политичката криза.⁹³ Договорот беше потпишан помеѓу четирите најголеми политички партии – Внатрешната македонска револуционерна организација-Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ), Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ), Демократската унија за интеграција (ДУИ) и Демократската партија на Албанците (ДПА), а со посредништво на претставници на Европската комисија, на Европскиот парламент и на САД. Една од предвидените мерки со Договорот беше и одржување предвремени парламентарни избори првично закажани за 24 април 2016. Како дел од Договорот, на 11 ноември 2015 беше формирана преодна Влада, а на 15 јануари 2016 тогашниот премиер Никола Груевски поднесе оставка. На премиерското место беше назначен генералниот секретар на ВМРО-ДПМНЕ, Емил Димитриев, кој во стоте дена до изборите требаше да ја предводи Владата. Во јануари 2016 СДСМ најави дека нема да учествува на предвремените парламентарни избори, а како причина беше наведено неисполнувањето на условите од Договорот од Пржино, особено непрочитувањето на избирачкиот

90 Решение за распишување предвремени избори за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија, Изборна архива. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Претседателски%20избори%2011ти%20декември/1_Документ%20за%20објавување%20на%20избори/Решение%20за%20избори%20на%2011%20декември%202016.pdf (последна посета: 12 јуни 2020)

91 Во февруари 2015 најголемата опозициска партија СДСМ почна да објавува прислушувани разговори од изминатите неколку години (во јавноста познати и како „бомби“), за кои тврдеше дека наводно укажуваат на вмешаноста на високи владини и јавни службеници во изборна измама, корупција, злоупотреба на власта, притисок врз медиумите. Претседателот на СДСМ, Зоран Заев, укажа дека станува збор за повеќе од 20 000 незаконски прислушувани граѓани. Во однос на оваа бројка, на 18 ноември 2016 Специјалното јавно обвинителство на прес-конференција соопшти дека располага со материјали и докази кои укажуваат дека во периодот од 2008 до 2015 директно биле прислушувани најмалку 5 827 телефонски броеви. За повеќе информации види: <https://prizma.mk/kompleten-materijal-od-site-bombi-na-opozitsijata/> (последна посета: 12 јуни 2016)

92 Види Договор од Пржино. Пристапено на: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf и Протокол. Пристапено на: http://europa.eu/rapid/press-release-STATEMENT-15-5372_en.htm (последна посета: 25 февруари 2016)

93 Со Договорот од Пржино и Протоколот беа предвидени широк пакет-мерки за решавање на политичката криза, меѓу кои именување нов состав на Државната изборна комисија, враќање на СДСМ во Собранието, формирање Специјално јавно обвинителство за испитување на прислушувани снимки, формирање „преодна влада“ во која ќе влезат и министри и заменици-министри назначени од СДСМ и оставка на премиерот. СДСМ со Договорот доби министер за внатрешни работи и министер за труд и социјална политика и заменици-министри во ресорите земјоделство и финансии

список и делот со реформите во медиумите.⁹⁴ Во согласност со Договорот од Пржино, ЕУ и САД го назначија 20 февруари како рок кога би се оценило колку се исполнети условите за одржување на веродостојни избори на 24 април.⁹⁵ Меѓу наведените услови беа прочистување на избирачкиот список, реформи во медиумите, одвојување на државата од партиските активности. По истекот на овој рок, амбасадорите на ЕУ и САД излегоа во јавноста со став дека и покрај тоа што е забележан одреден напредок, нема услови за одржување кредибилни избори.⁹⁶ Ваквите околности значеа одложување на изборите и преиначување на одлуката според која Собранието требаше да се распушти на 18 јануари 2016 г. На 23 февруари Собранието го усвои барањето на ДУИ за одлагање на распуштањето на Собранието, при што претседателот на Собранието, Трајко Вељаноски, на 15 април официјално ги презакажа изборите за 5 јуни 2016 г.⁹⁷

И покрај тоа што новоутврдениот датум требаше да даде дополнително време за надминување на постојните предизвици, настаните што следуваа дополнително ја отежнаа политичката атмосфера. Пред официјалното презакажување на изборите, на 9 април, СДСМ и 17 помали политички партии ја потпишаа Платформата за демократска Македонија, со која повторно беа истакнати потребните предуслови за одржување регуларни, фер и демократски избори, но беше и најавено бојкотирање на изборите.⁹⁸ Неколку дена потоа следуваше одлуката на претседателот на државата, Ѓорѓе Иванов, да аболира⁹⁹ лица од кои дел високи политичари од власта и опозицијата вмешани во аферата со прислушувањето. Одлуката предизвика низа протести и контрапротести во следниот период. Едната група демонстранти организирани под иницијативата „Протестирам“ бараа оставка од претседателот и одложување на изборите, додека другите обединети од ГДОМ (Граѓанско движење за одбрана на Македонија) го поддржаа ставот на власта и идејата за одржување

94 „СДСМ – Бојкот на 24 април и нов датум за избори“, Радио Слободна Европа, 20 јануари 2016. Пристапено на: <http://www.slobodnaevropa.mk/a/27499957.html> (последна посета: 14 октомври 2016)

95 „Партиите решаваат: Ќе ги спроведат условите или ќе им пресудат на изборите!“, DW на македонски јазик, 30 јануари 2016. Пристапено на: <https://p.dw.com/p/1Hm9H> (последна посета: 16 јуни 2016)

96 „Нема услови за избори на 24 април: Сега одлуката е кај парламентот“, DW на македонски јазик, 21 февруари 2016. Пристапено на: <https://p.dw.com/p/1HzZ5> (последна посета: 18 јуни 2020)

97 Со 83 гласа „ЗА“, 3 гласа „против“ и ниту еден воздржан, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ и ДПА ги изгласаа промените во Изборниот законик со кои беше одреден нов датум за избори, 5 јуни, и распуштање на Собранието на 7 април. СДСМ не присуствуваше на седницата

98 „Опозициските партии потпишаа Платформа за демократска Македонија“, Канал 5, 9 април 2016. Пристапено на: <https://kanal5.com.mk/opoziciskite-partii-potpishaa-platforma-za-demokratska-makedonija/a258833> (последна посета: 18 јуни 2020)

99 На 12 април претседателот Иванов донесе одлука за аболирање со која беа опфатени 56 лица меѓу кои значајни политичари, вклучувајќи ги и лидерите на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ, поранешни владини функционери, градоначалници, судии, службеници, директори. По ваквата одлука следуваа бројни реакции и притисок од домашната јавност, но и од меѓународната заедница, при што на 27 мај претседателот Иванов одлучи делумно да ја повлече аболицијата, односно да го повлече помилувањето на 22 аболицирани политичари, а на останатите 34 аболицирани лица кои не се политички експонирани им беше дадена можност сами да да поднесат барање за повлекување на аболицијата. Десет дена подоцна, на 6 јуни, претседателот Иванов целосно ја повлече аболицијата откако ниту едно од останатите аболицирани лица не побара нејзино повлекување

на изборите на 5 јуни. Во периодот што следуваше, двете најголеми политички партии и потписнички на Договорот од Пржино и понатаму се разидуваа во нивниот став во врска со одржувањето на изборите кои беа прекажани за 5 јуни 2016. ВМРО-ДПМНЕ го задржа ставот дека предвремените избори се клуч за излез од долготрајната политичка криза. СДСМ сметаше дека е потребно целосно спроведување на Договорот од Пржино како единствена гаранција за одржување фер и кредибилни избори. Со оглед на неисполнувањето на условите од Договорот, СДСМ остана на својот став за бојкот на изборите, а ДУИ и ДПА излегоа со став дека се прифатливи само инклузивни избори на кои би учествувале сите партии.¹⁰⁰ По неуспешните обиди да се постигне договор меѓу партиите, на 11 мај ВМРО-ДПМНЕ беше единствената од четирите партии-потписнички на Договорот од Пржино која поднесе кандидатски листи за учество на изборите. СДСМ, ДУИ и ДПА се повлекоа и не поднесоа свои листи. Можноста за одржување избори со само една партија противречи на самиот концепт на политички плурализам, поради што на 16 мај следуваше критика од Европската комисија за непостоење минимални услови за одржување веродостојни и демократски избори на 5 јуни.¹⁰¹ Ваквите случувања кулминираа со иницијативата на ДУИ поднесена на 15 мај, а која имаше за цел преиспитување на уставноста на одлуката за распуштањето на Собранието, при што на 18 мај Уставниот суд донесе временна мерка за прекинување на сите изборни активности до конечната судска одлука. Истиот ден претседателот на Собранието Вељаноски закажа седница, го свика претходниот состав, при што следуваше промена на Изборниот законик со која се избриша 5 јуни како датум за избори.¹⁰² Можен датум за одржување на следни избори не беше утврден. Веднаш потоа, на 25 мај, следуваше конечната одлука на Судот во однос на иницијативата на ДУИ со која распуштањето на Собранието беше прогласено за неуставно. Владата се врати во Собранието во составот како пред Договорот од Пржино, при што ова значеше повторно враќање на почетната позиција и нов бран на меѓупартиски преговори и препукувања.¹⁰³

По двата неуспешни обиди за одржување на предвремени парламентарни избори во 2016 (24 април и 5 јуни), наредните неколку месеци поминаа во знак на понатамошни преговори помеѓу лидерите на четирите најголеми политички партии, со посредништво на претставниците на ЕУ и на САД, а со цел излез од политичката криза и изнаоѓање решение за спорните прашања. На агендата и понатаму останаа прашањата за прочистување на избирачкиот список, преодната влада и реформирање на медиумите, како главни услови за фер и демократски избори. На 20 јули овие напори резултираа со успех и постигнување на договор

100 Конечен извештај, Мисија за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР, Предвремени парламентарни избори закажани за 5 јуни 2016, Канцеларија за демократски институции и човекови права, 8 јули 2016, стр.6. Пристапено на: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/a/253996.pdf> (последна посета: 18 јуни 2020)

101 Брисел: Нема ни минимум услови за избори на 5 јуни, Дојче веле, 16 мај 2016. Пристапено на: www.dw.com/mk/брисел-нема-ни-минимум-услови-за-изборина-5-јуни/a-19260597 (последна посета: 10 ноември 2016)

102 Сите присутни пратеници ја поддржаа оваа одлука, со исклучок на ДПА која не учествуваше во гласањето.

103 „Собранието ја поништи одлуката за изборите на 5 јуни“, Радио Слободна Европа, 18 мај 2016. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/27743528.html> (последна посета: 18 јуни 2020)

т.н. Пржино 2¹⁰⁴ со кој, меѓу другото, беше договорено решавање на прашањето со спорните гласачи од избирачкиот список, враќање на министрите и дополнителните заменици-министри од опозицијата во „преодната влада“, формирање на ад хок тело кое ќе врши мониторинг на медиумите и известувањето во предизборниот период, како и прашањето за надлежностите на министерот за внатрешни работи. По изгласувањето во Собранието на измените и дополнувањата на законите кои произлегуваа од последниот анекс на Договорот од Пржино (Пржино 2), на 31 август следувахе уште една лидерска средба на која беше констатирано дека претходно договореното е исполнето и беше утврден датум за одржување на предвремените парламентарни избори, односно 11 декември.¹⁰⁵

За овие избори карактеристична беше големата излезност. Од вкупно 1 784 416 регистрирани гласачи, на гласање излегоа 66,79 %, што претставува највисок процент на излезност на последните четири парламентарни избори од 2006 година. Коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ освои најголем број мандати – 51 или 38,14 % од вкупниот број на гласови. Веднаш зад неа, со разлика од само 2 мандата, се наоѓа коалицијата предводена од СДСМ, која на овие избори освои 49 мандати, што е 36,66 % од вкупниот број на гласови. На трето место по бројот на освоени мандати се најде ДУИ со 7,28 % освоени гласови, која обезбеди влез за 10 пратеници во Собранието. Движење БЕСА освои 5 мандати или 4,86 % од гласовите, а коалицијата „Алијанса за Албанците“ освои 3 мандати или 2,95 % од вкупниот број на гласови. ДПА на овие избори постигна значително послаб резултат и освои само 2 пратенички места, што претставува 2,60 % од вкупниот број на гласови. Останатите партии и коалиции кои учествуваа на овие избори не освоија доволен број гласови за да обезбедат пратенички места.¹⁰⁶

Парламентарните избори ги следеа 7 605 домашни и 642 странски набљудувачи. Генералната оценка на набљудувачките мисии е дека изборите, а особено гласањето на изборниот ден, беа спроведени мирно без поголеми инциденти. Набљудувачите за кампањите оценија дека партиите и кандидатите имале можност слободно да се презентираат и дека биле почитувани слободите на собирање и здружување. Меѓутоа, беа забележани и извесни нерегуларности во изборниот процес. На изборниот ден се забележани случаи на групно гласање, заплашување

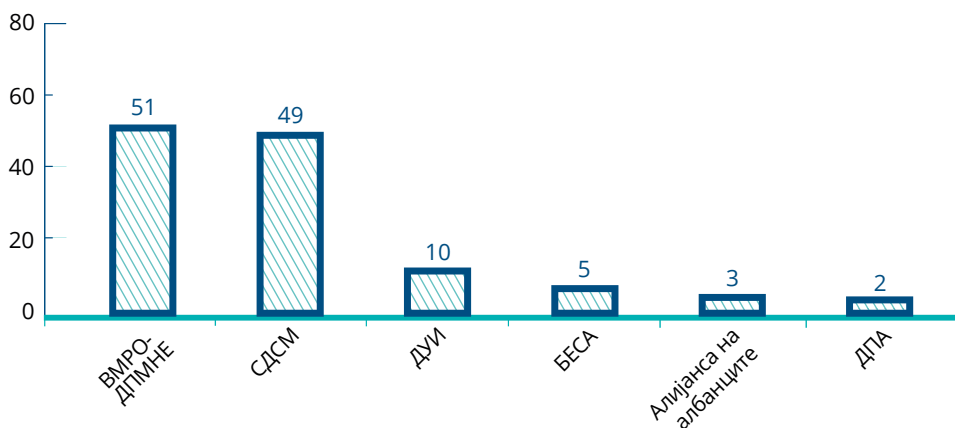
104 Договор помеѓу четирите политички партии од 20 јули 2016 Пристапено на: http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/press_corner/all_news/news/2016/2016-07-20_agreement_en.htm (последна посета: 18 јуни 2020)

105 Ibidem, 133

106 Ibidem, 135

гласачи, несоодветно запечатување на гласачки кутии, додека, пак, во текот на изборната кампања, регистрирани се и случаи на вршење притисок врз гласачи и нивни семејства, вршење притисок врз државни службеници, злоупотреба на административни ресурси, купување гласови во ромската заедница.

Веднаш по изборите следуваа интензивни преговори помеѓу ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ, а подоцна помеѓу СДСМ и ДУИ. Преговорите резултираа со коалициски договор помеѓу СДСМ и ДУИ, но тогашниот претседателот Ѓорѓе Иванов одби да го додели мандатот на лидерот на СДСМ, Зоран Заев, обвинувајќи го дека ја „руши сувереноста на државата“ преку прифаќање на т.н. Албанска платформа.¹⁰⁷ По неколкумесечна политичка криза која вклучуваше и насилен упад во Собранието на 27 април, на 17 мај 2020 Иванов му го додели мандатот на Зоран Заев откако претходно лидерот на СДСМ и иден мандатар на владата достави писмена гаранција за „заштита на унитарноста, независноста, заштита на уставниот поредок и територијалната целина и заштита на државните интереси“.¹⁰⁸ На 31 мај 2017 година, Собранието со 62 гласа „ЗА“, 44 гласа „против“ и 5 „воздржан“ ја изгласа новата коалициска Влада предводена од СДСМ.¹⁰⁹

107 „Иванов не го дава мандатот на Заев и на СДСМ“, СДК.мк, 1 март 2017. Пристапено на: <https://sdk.mk/index.php/makedonija/ivanov-ne-go-dava-mandat-na-zaev-na-sdsm/> (последна посета: 25 февруари 2020)

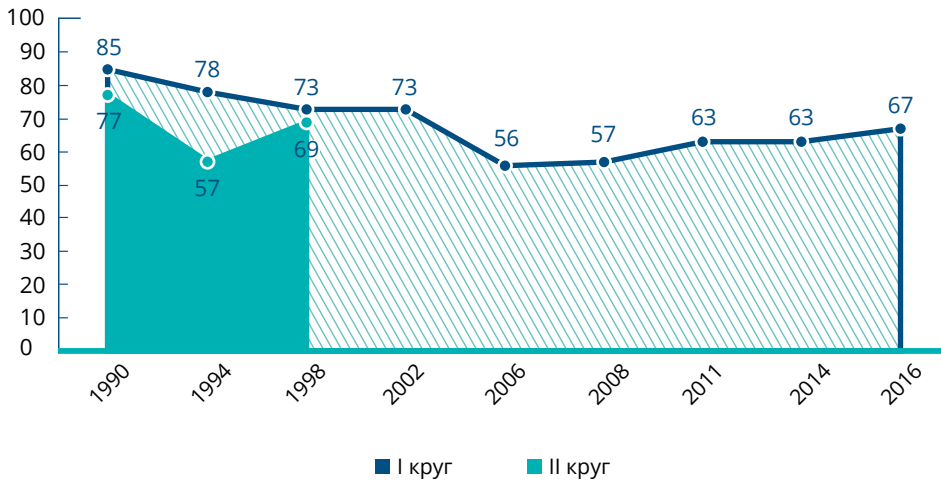
108 „Иванов му го додели мандатот на Заев“, Призма, 17 мај. Пристапено на: <https://prizma.mk/ivanov-mu-go-dodeli-mandat-na-zaev/> (последна посета: 25 февруари 2020)

109 „Македонија доби нова влада, Заев премиер“. МКД.мк. Пристапено на: <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/makedonija-dobi-nova-vlada-zaev-premier/> (последна посета: 25 февруари 2020)

Одзив на парламентарни избори (1990 – 2016)

Од податоците од сите досега одржани парламентарни избори, сметајќи од 1990 па до последните во 2016, може да се забележи динамичен раст на одзивот на гласачите. Првите парламентарни избори во 1990 остануваат како избори со најголем одзив до сега од 85 %, додека најмал одзив е регистриран на парламентарните избори во 2006 година. Од парламентарните избори во 2006 повторно се забележува континуиран раст заклучно со последните парламентарни избори одржани во 2016 година.¹¹⁰

Одзив на парламентарни избори во % (1990-2016)

¹¹⁰ Државна изборна комисија, Архива на резултати. Пристапено на: <https://www.sec.mk/izbori-arhiva/> (последна посета: 25 февруари 2020)

3

Македонски изборен систем за парламентарни избори

Македонски изборен систем за парламентарни избори¹¹¹

Пратеник во Собранието на Република Северна Македонија се избира на општи, непосредни и слободни избори со тајно гласање за мандат од 4 години. На парламентарните избори се избираат 120–123 пратеници, а според Уставот на Република Северна Македонија Собранието може да се состои од 120 до 140 пратеници. Пратениците се избираат по пропорционален изборен модел на затворени кандидатски листи, при што во секоја од шесте изборни единици на кои е поделена територијата на државата се избираат по 20 пратеници. Со последните измени на Изборниот законик од февруари 2020 година, направено е реструктурирање на изборните единици, при што две општини (Дебар и Маврово-Ростуше) од шестата се префрлаат во петтата изборна единица.¹¹²

Бројот на избирачите на територијата на државата може да отстапува најмногу во рамки на маргината $\pm 5\%$ во однос на просечниот број на избирачи во изборните единици. Распределбата на мандатите се врши по Д'Хондт-овата формула, при што резултатите се утврдуваат за секоја изборна единица одделно, според бројот на вкупните гласови што ги добиле листите на кандидати. Секоја од партиите добива пратенички места пропорционално на бројот на гласовите за нејзината кандидатска листа споредено со бројот на гласовите за другите кандидатски листи. Ако во доделувањето на последното пратеничко место се јават две листи со идентични резултати, тогаш местото се доделува со ждрепка. При распределбата на пратеничките места се сметаат за избрани онолку кандидати колку што места добила листата. Притоа, мандати добиваат кандидатите според редоследот по кој се утврдени на кандидатските листи. Гласањето во странство може да се спроведе само доколку бројот на пријавени гласачи соодветствува со најмалиот број на гласови со кои што пратеник освоил мандат на претходните парламентарни избори. Според резултатите од последните парламентарни избори во 2016, тој број изнесува 6700 гласови. Бидејќи бројот на поднесени валидни пријави изнесува 6096 и е помал од законскиот минимум, на овие парламентарни избори нема да се спроведе гласањето во дипломатско-конзуларните претставништва и конзуларните канцеларии на државата во странство. Притоа, избирачите кои се пријавиле за гласање во странство и ги исполнуваат законските услови ќе можат да го остварат своето избирачко право на избирачките места во Република Северна Македонија, според нивната адреса на живеење.¹¹³

111 Изборен законик (предлог консолидиран текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLTHFCCRi3wc_80ndLxIT4FhTgLSR/view/ (последна посета: 20 февруари 2020)

112 Ibid

113 Државна изборна комисија, Решение за неспроведување на гласање во ДКП – 2020. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1YL_QqvQ03bXPdyu9BF911BtKw_2cN5Ac/view (последна посета: 18 јуни 2020)

Изборите за пратеници се одржуваат секоја четврта година во последните 90 дена од мандатот на претходниот пратенички состав, или во рок од 60 дена од денот на распуштање на Собранието. При предвремени избори сите рокови за изборните дејствија се скратуваат за пет дена, освен рокот утврден за спроведување на изборната кампања.

Мандатот на еден пратеник може да му престане пред истекот на времето за кое е избран, ако поднесе оставка, ако е осуден за кривично дело за кое е пропишана казна затвор во траење од најмалку пет години, настапи случај на неспоивост со функцијата пратеник, во случај на смрт или доколку со правосилно решение е лишен од деловна способност. Ако пратеникот поднесе оставка, Собранието на првата наредна седница констатира дека на пратеникот му престанува мандатот од денот на одржувањето на таа седница.

Ако на пратеник кој е избран од листата на кандидати му престане мандатот според еден од овие основи, тогаш за остатокот од мандатот на негово место доаѓа следниот кандидат од изборната листа на партијата на која бил избран пратеникот. Исклучок од ова правило е доколку дојде до престанок на мандатот на жена пратеник. Во таков случај на нејзино место доаѓа следниот кандидат жена од листата.

Новиот пратенички состав на Собранието се конституира на првата седница која се одржува најдоцна 20 дена по денот на изборите, а ја свикува претседателот во заминување. Доколку Собранието не се конституира во тие 20 дена, тогаш пратениците сами се состануваат и го конституираат Собранието на дваесет и првиот ден од денот на завршувањето на изборите во 10 часот, а седницата треба да ја свика најстариот по години избран пратеник. Ако и тој одбие да ја свика, тоа право преминува редоследно на наредниот по години избран пратеник, сè до избраниот пратеник кој ќе се согласи да ја свика првата седница на која се конституира Собранието.¹¹⁴

Во рок од десет дена по конституирањето на новиот состав на Собранието, Претседателот на Република Северна Македонија е должен да го довери мандатот за состав на новата Влада на кандидат (мандатор) од партијата или партиите кои имаат мнозинство пратеници. Мандаторот во рок од 20 дена од денот на доверувањето на мандатот на Собранието му поднесува програма и го предлага составот на Владата. Пратениците потоа со мнозинство гласови од вкупниот број на пратеници ја избираат Владата.¹¹⁵

114 Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 20 февруари 2020)

115 Ibid., 41

Изборни органи¹¹⁶

Државната изборна комисија (ДИК), заедно со општинските изборни комисији (ОИК) и Изборната комисија на Градот Скопје, избирачките одбори (ИО) и посебните избирачки одбори (ПИО) за гласање во земјата и во дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП) на Република Северна Македонија се изборните органи задолжени за спроведување на парламентарните избори.

Државната изборна комисија е составена од седум члена кои ги избира Собранието со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници. Мандатот на членовите трае од денот на изборот од Собранието до изборот на нов состав на Државната изборна комисија, но не подолго од две години. Собранието го огласува изборот на членовите на Државната изборна комисија во „Службен весник“ и во дневниот печат. Огласот трае осум дена од денот на објавувањето. Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието подготвува предлог-листа од пријавените кандидати и ја доставува до Собранието. Од кандидатите на предлог-листата политичките партии во опозиција предлагаат претседател и двајца членови на Државната изборна комисија, а партиите на власт предлагаат потпретседател и тројца членови на Државната изборна комисија. Доколку политичките партии не достават предлози во рок од три дена по приемот на известувањето, претседателот, потпретседателот и членовите на Државната изборна комисија ги предлага Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието. Во надлежностите на ДИК спаѓа и објавувањето на Избирачкиот список, кој треба да биде ставен на јавен увид на граѓаните во рок од 15 дена од датумот на распишувањето на изборите. Јавниот увид во Избирачкиот список трае 20 дена. ДИК располага со стручна служба која е раководена од страна на генерален секретар и ги врши стручно-административните и организациско-техничките работи.

Општинските изборни комисији (ОИК), кои се формираат на ниво на секоја општина, и изборната комисија на Градот Скопје се задолжени за спроведување на изборите на територијата под нивна надлежност и вршат надзор на работата на избирачките одбори. Тие се составени од пет члена, од кои еден е претседател, а секој од членовите има заменик. Членовите и замениците на ОИК се избираат од редот на вработените во државната, јавната, општинската и администрацијата на Град Скопје, со високо образование, за мандат од пет години. Нивниот избор го врши ДИК по случаен избор штом ќе ја добие евиденцијата на податоци на државната и општинската администрација, администрацијата на Градот Скопје и јавната администрација.

¹¹⁶ Изборен законик (предлог консолидиран текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCri3wc_80ndLxIT4FhTgLbSR/view/ (последна посета: 20 февруари 2020)

Избирачкиот одбор (ИО) е тело кое се формира за секое избирачко место, го сочинуваат пет члена од кои еден е претседател, а за секој од нив се избираат и заменици. Претседателот на избирачкиот одбор и неговиот заменик, два члена и нивни заменици се избираат од редот на вработените во државната, јавната, општинската и администрацијата на Град Скопје, со најмалку завршено средно образование, по случаен избор за време од четири години. Еден член на ИО и неговиот заменик се именуваат на предлог на политичките партии во опозиција кои на последните избори за пратеници освоиле најмногу гласови, а друг по предлог на политичките партии на власт кои на последните избори за пратеници освоиле најмногу гласови. Случајниот избор на членовите на избирачките одбори (од редот на администрацијата) го вршат ОИК за подрачјето за кое се надлежни, по претходен акт на ДИК.

Посебните избирачки одбори (ПИО) се формираат со цел спроведување на гласањето на избирачите кои се во домашен карантин заради позитивен тест на КОВИД-19 и лицата на кои им е одредена мерка за самоизолација. Членовите на овие одбори ги номинираат Министерството за здравство и политичките партии од власта и опозицијата кои на последните парламентарни избори освоиле најмногу гласови, по претходно доставено барање од Државната изборна комисија. Посебните избирачки одбори треба да се формираат најдоцна до 23 јуни 2020 година.¹¹⁷

Во оние општини каде што живеат најмалку 20 % граѓани, припадници на мнозинските заедници, се применува принципот за соодветна и правична застапеност во составот на ОИК и на Избирачките одбори. Законот предвидува и застапеност од најмалку 30 % на секој пол во составот на изборните органи. Членови на ОИК и на избирачките одбори не можат да бидат избрани или именувани функционери од Владата, Собранието и лица вработени во државната администрација на Народниот правобранител, министерствата за правда, одбрана, внатрешни работи, Секретаријатот за законодавство, Државниот завод за статистика, Дирекцијата за заштита и спасување, Центарот за управување со кризи, стручните служби на Управниот суд, ДИК, Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) и Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

117 Државна изборна комисија, Ревидиран роковник за продолжување на изборните дејствија за спроведување на предвремените избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија 15 јули 2020 година. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/12jLncBTb27po4XDickDpxK1eW4dD_H7y/view (последна посета: 18 јуни 2020)

Активно и пасивно избирачко право, процедура за поднесување кандидатури¹¹⁸

Право на глас има секој македонски државјанин со наполнети 18 години живот и кој е деловно способен и е со постојано живеалиште во изборната единица, општината, односно Градот Скопје каде што се врши изборот. Гласањето е тајно и никој не смее да го повика избирачот на одговорност заради гласањето, ниту, пак, од него да бара да каже за кого гласал или зошто не гласал. ДИК е одговорна да ги информира и да ги едуцира граѓаните за начинот на гласање и за остварување на избирачкото право, притоа на гласачките места и на гласачкиот параван истакнува упатство за гласање на македонски, албански, турски, влашки, српски, ромски и бошњачки јазик. Листите на кандидати, исто така, се истакнуваат во просторијата за гласање.

Избирачите кои што се во домашен домашен карантин поради позитивен тест на КОВИД-19 и оние на кои им е одредена мерка за самоизолација се должни преку полномошник да ја известат општинската изборна комисија дека сакаат да гласаат, најдоцна до 8 јули 2020, 24:00 часот. За овие избирачи гласањето ќе се одржи на 13 јули, во нивните домови, а за спроведувањето се задолжени посебните избирачки одбори.¹¹⁹

Право да се кандидира за пратеник има секој полнолетен граѓанин, доколку не е осуден со правосилна судска одлука на безусловна казна затвор над шест месеци, чие издржување сè уште не е започнато или се наоѓа на издржување казна затвор за сторено кривично дело. Исто така, доколку на некој граѓанин со конечно решение му е утврдена соработка со органите на државната безбедност, правото за вршење на јавна функција му е ограничено во рок од пет години од денот на конечноста на решението.

Право на глас и кандидатура за пратеник имаат и македонските државјани кои имаат пријавено последно живеалиште во земјата, а на денот на изборите привремено престојуваат во странство повеќе од три месеци или се на привремена работа или престој во странство повеќе од една година во согласност со евиденцијата од надлежен орган. За да го остварат своето право на глас, овие граѓани треба да достават пријава (своерачно потпишана или испратена преку апликацијата со лична електронска пошта) до дипломатско-конзуларните претставништва на Република Северна Македонија, со која се пријавуваат за гласање на претстојните избори и да се запишат во посебните изводи од

118 Изборен законик (предлог консолидиран текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCRi3wc_80ndLxIT4FhTgLbSR/view/ (последна посета: 20 февруари 2020)

119 Државна изборна комисија, Ревидиран роковник за продолжување на изборните дејствија за спроведување на предвремените избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија 15 јули 2020 година. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/12jLncBTb27po4XDickDpxK1eW4dD_H7y/view/ (последна посета: 18 јуни 2020)

избирачкиот список. Овие граѓани гласаат во дипломатско-конзуларните претставништва еден ден пред одржувањето на изборите во земјата. Доколку државјаните кои се на привремена работа или престој во странство не поднесат пријава за гласање во утврдениот рок, ќе бидат запишани во изводите од Избирачкиот список за гласање, во согласност со нивното пријавено последно живеалиште во земјата.

Предлагањето на кандидати за избор на пратеници се врши со поднесување листа на кандидати до Државната изборна комисија. Притоа, еден кандидат може да биде предложен само на една листа, а еден подносител на листа може да поднесе само една листа на кандидати за пратеници. На кандидатските листи за пратеници, неопходно е најмалку 40 % од кандидатите да му припаѓаат на помалку застапениот пол, при што на секои три места најмалку едно место му припаѓа на помалку застапениот пол и дополнително уште најмалку по едно место на секои 10 места.

Листите се поднесуваат на македонски јазик и кирилско писмо како официјален службен јазик, но подносителот на листите во изборните единици во кои најмалку 20 % од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот, може тоа да го направи и на јазикот и писмото што го употребуваат граѓаните во таа единица на локалната самоуправа.

Право да поднесат листа на кандидати за пратеници имаат регистрираните политички партии самостојно, коалиции, како и група избирачи. Групата избирачи за да може да поднесе кандидатска листа е потребно да собере најмалку 1 000 потписи од запишаните избирачи во изводот на Избирачкиот список на изборната единица. Собирањето потписи се врши пред службените лица на Државната изборна комисија и пред надлежен нотар на образец утврден од Државната изборна комисија. Подносителот на листа определува пред кои нотари ќе се собираат потписи и за тоа ја известува Државната изборна комисија. Државната изборна комисија на својата интернет-страница објавува листа на нотари пред кои подносителите на листа собираат потписи. Еден избирач може да го даде својот потпис за повеќе кандидатски листи за пратеници. Собирањето на потписи започнува десеттиот ден од денот на распишувањето на изборите и трае 15 дена. За овие избори собирањето потписи трае од 26 февруари до 6 март. Листите за кандидати за пратеници треба да се достават до ДИК најдоцна до 12 март на полноќ.¹²⁰

Кога подносител на листа на кандидати е политичка партија, мора да приложи потврда за регистрација од надлежниот суд. Кога подносител на кандидатска листа е коалиција, мора да го приложи договорот за коалицирање меѓу партиите. Кога подносител на листата е група избирачи, мора да се поднесе потребниот број

120 Државна изборна комисија, Роковник за извршување на изборните дејствија за спроведување на предвремените избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија 16 февруари – 12 април 2020. Пристапено на: <https://drive.google.com/file/d/1qXARwceVoHIGvqSgY3Hр3yXHu3uaWUKf/view> (последна посета: 27.2.2020)

потписи од избирачите. За секоја кандидатура е потребна писмена согласност (изјава) на кандидатот која е неотповиклива. Листите на кандидати се доставуваат до надлежната изборна комисија најдоцна 35 дена пред денот на одржувањето на изборите. Потоа ДИК, односно ОИК утврдуваат дали листите се поднесени во законскиот рок и според законските услови. Ако се утврдат неправилности, ДИК, односно ОИК ќе го повика овластениот претставник на подносителот на листата, односно првopotпишаниот на листата на кандидати, да ги отстрани неправилностите во рок од 48 часа од приемот на известувањето на Комисијата за неправилностите. Ако потоа се утврди дека листите се поднесени според законските одредби и дека евентуално констатираните неправилности се отстранети во дадениот рок, тогаш поднесената листа се потврдува со решение. Ако се утврди дека листите се поднесени ненавремено, односно констатираните неправилности или пропусти подносителите на листите не ги отстраниле во рок од 48 часа, тогаш ќе се донесе решение за отфрлање на листата. Поднесувачот на листата може да поднесе тужба против решението пред Управен суд во рок од 24 часа по добивањето на решението, а Судот треба да одлучи по тужбата во рок од 24 часа по нејзиниот прием. Утврдените листи на кандидати за пратеници во изборните единици ДИК ги објавува во дневниот печат, од кој еден е на јазикот на заедницата што го зборуваат најмалку 20 % од граѓаните во Република Северна Македонија, најдоцна 23 дена пред денот определен за одржување на изборите.

Ограничување за актуелни функционери¹²¹

Функцијата пратеник во Собранието се врши професионално и таа е неспоива со функцијата претседател на Републиката, претседател на Владата, министер, судија, јавен обвинител, јавен правобранител, народен правобранител и со други носители на функции кои ги избира или ги именува Собранието и Владата на Република Северна Македонија. Функцијата пратеник, исто така, е неспоива со функцијата градоначалник или член на совет на локална самоуправа, со извршување стручни и управни работи во органите на државната управа, извршување стопанска или друга профитна дејност, членување во управни одбори на јавни претпријатија, јавни установи, фондови, агенции, заводи и во други правни лица, како и со изборот на претставник на државниот и општествен капитал во трговските друштва. Ако член на Владата и заменик-министер или друг функционер е кандидиран за пратеник, од денот на донесувањето на одлуката за распишување на избори до завршување на изборите не смее да:

121 Изборен законик (пречистен текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16, 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCRi3wc_80ndLxIT4FhTgLbSR/view (последна посета: 27.2.2020)

- › располага со буџетски средства на Република Северна Македонија, средства на буџетите на општините и Градот Скопје, јавни фондови, јавни претпријатија, јавни установи или правни лица кои располагаат со државен капитал, освен ако тоа поинаку не е утврдено со закон со кој се уредува финансирањето на изборните кампањи на политичките партии;
- › започнува изградба, со средства од буџетот, јавни фондови, јавни претпријатија и други правни лица кои располагаат со државен капитал, на нови објекти во инфраструктурата, како патишта, водоводи, далноводи, канализација, спортски игралишта и други објекти или објекти за општествени дејности – училишта, градинки и други објекти, освен ако за таа намена претходно се обезбедени средства од буџетот, односно се работи за реализација на програма донесена врз основа на закон во тековната година;
- › врши вонредно исплаќање на плати, пензии, социјална помош или други исплати и материјални надоместоци од буџетски средства или од средства на јавните фондови кои не се редовни месечни исплати, односно сите едногодишни трансфери и исплати или еднократни трансфери од буџетски средства или од средства на јавни фондови;
- › се започне постапка за вработување нови лица или постапка за престанок на работен однос во државни и јавни институции, а започнатите постапки се ставаат во мирување, освен во случаи на итни и неодложни работи;
- › отуѓува државен капитал;
- › потпишува колективни договори; како и други ограничувања по Изборниот законик;

Доколку некој министер, заменик-министер и функционер кој раководи со орган, ги прекрши овие правила, тогаш ќе му се изрече глоба во износ од 1 000 до 2 000 евра во денарска противвредност, а самиот обид и постапување спротивно на овие правила е казниво според одредбите на Кривичниот законик.

Доколку некој од кандидатите за пратеник е припадник на вооружените сили на Република Северна Македонија, униформираниот дел на полицијата, овластените службени лица во Министерството за внатрешни работи, Министерството за одбрана или Агенцијата за разузнавање, од денот кога ќе биде утврден како кандидат, работниот однос ќе му мирува и тоа лице не смее да учествува во изборната кампања во службена униформа.

Дополнително, во периодот од 20 дена пред започнување на изборната кампања па до завршување на изборот на пратеници и изборот на Владата не може да се исплаќаат субвенции кои не се редовни месечни исплати, да се одржуваат јавни настани по повод започнување на изградба или пуштање во употреба на објекти со средства од Буџетот или од јавни фондови, или со средства на јавни претпријатија или други правни лица што располагаат со државен капитал, во инфраструктура како патишта, водоводи, далноводи, канализација, спортски игралишта и други објекти или објекти за општествени дејности, училишта, градинки и други објекти.

Од денот на донесувањето на одлуката за распишување избори до завршување на изборот и изборот на пратеници во Собранието и изборот на Владата, Министерството за финансии е должно сите буџетски исплати, освен редовни плати, пензии и комунални трошоци, да ги објавува јавно на интернет-страница во посебна база за буџетски трошоци во изборен период. Министерството е должно и две недели по распишување на изборите да поднесе предизборен финансиски извештај во кој ќе биде опфатен преглед на сите планирани и реализирани приходи и расходи од Буџетот по ставки, во периодот од почетокот на фискалната година до денот на поднесување на извештајот кој се објавува на својата веб-страница.

Изборна кампања¹²²

Изборна кампања е јавно претставување на кандидатите и нивните програми во предизборниот период за одреден вид на избори. Изборната кампања за предвремените парламентарни избори започнува 20 дена пред денот на изборите, односно на 24 јуни во 00:00 часот и завршува на 12 јули во 24:00 часот. Изборната кампања за евентуалното прегласување завршува на 26 јули во 24:00 часот.¹²³ Денот пред одржувањето на изборите, односно 14 јули, е ден на предизборен молк кога кандидатите не смеат да водат изборна кампања, а јавните гласила не смеат да вршат изборно претставување на учесниците во изборниот процес.

Организаторите на изборната кампања најрано 48 часа по распишувањето на изборите а најдоцна 48 часа по потврдување на листата на кандидати, треба да отворат посебна банкарска сметка преку која единствено може да се финансира кампањата и не може да се користи за друга намена. Притоа, кампањата може да се финансира од средства од редовната сметка на политичката партија, членарината на политичките партии, донации кои не смеат да надминат 3 000 евра за физички лица и 30 000 евра за правни лица и кредитите на политичката партија наменети за изборна кампања. Кампањата може да се финансира со пари, ствари и услуги чија вредност не смее да ги надмине овие износи. Ако висината на донацијата е поголема од дозволените износи, учесникот во изборната кампања е должен во рок од пет дена од денот на добивањето на донацијата, разликата меѓу дозволената и донираната вредност да ја префрли во Буџетот на Република Северна Македонија. Учесниците во изборната кампања смеат да потрошат најмногу до 110 денари по запишан избирач во изборната единица за која има поднесено листа на кандидати.

122 Изборен законик (пречистен текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16, 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCRi3wc_80ndLxIT4FhTgLbSR/view (последна посета: 27.2.2020)

123 Државна изборна комисија, Ревидиран роковник за продолжување на изборните дејствија за спроведување на предвремените избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија 15 јули 2020 година. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/12jLncBTb27po4XDickDpxK1eW4dD_H7y/view (последна посета: 18 јуни 2020)

Изборните кампањи не можат да бидат финансирани од средства од буџетите на општините и Град Скопје, од средства на јавни претпријатија и установи, средства на здруженија на граѓани, верски заедници, религиозни групи и фондации, средства од странски влади и меѓународни институции, органи и организации на странски држави и други странски лица, како и средства од претпријатија со мешовит капитал каде доминира странскиот капитал, но и од неидентификувани извори. Радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (интернет-порталите), како и нивните поврзани лица не смеат да финансираат или да донираат на политички партии и на независните кандидати, вклучувајќи и кампањи. Притоа како поврзани лица се сметаат членовите на семејство, на семејството на брачниот или вонбрачниот другар, лицата кои имаат удел во сопственоста, учествуваат во управувањето, лица кои во подолг период со маркетинг или друг договор остваруваат повеќе од 30 % од приходи од рекламирање, телешопинг и спонзорство.¹²⁴

Во случај кандидатурата да не се реализира, организаторите на изборната кампања се должни непотрошените донации во рок од 60 дена да им ги вратат на донаторите. Учесникот во изборната кампања е должен веднаш, а најдоцна во рок од 90 дена од денот на објавување на конечните изборни резултати од одржаните избори да поднесе финансиски извештај за средствата собрани и потрошени во кампањата. Со цел да се ограничат средствата што се трошат во изборните кампањи, како и да се намали корупцијата во медиумите, беа донесени измени и дополнувања во Изборниот законик.¹²⁵ Со овие измени и дополнувања се укина правото на паричен надомест од државниот буџет за избраните кандидати за пратеници или сите кои освоиле најмалку 1,5 % од гласовите на излезените граѓани во изборната единица. Пред неговото укинување, овој надомест изнесуваше 15 денари од добиен глас. Дополнително, измените и дополнувањата предвидуваат финансиските обврски настанати кон радиодифузерите, печатените и електронските медиуми кои се однесуваат на објавување платено политичко рекламирање на учесниците во изборната кампања да бидат покриени од страна на Буџетот на Република Северна Македонија.¹²⁶

Како дел од законските измени воведени со Договорот од Пржино, од денот на распишување на изборите па до нивното завршување, радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (интернет-порталите) не смеат да објавуваат реклами кои се финансирани од Буџетот на државата, од буџетите на општините и на Градот Скопје и на сите други лица на кои со закон им е доверено вршење на јавни овластувања.

124 Терминот „поврзани лица“ е прецизно дефиниран со Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник бр. 184 од 26 декември 2013. Пристапено на: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/b063254742a44129b8dfe1221762ddb4.pdf> (последна посета: 27 февруари 2020)

125 Независен весник, *Големите партии ќе кешираат милион евра по сезона*. Пристапено на: <https://nezavisen.mk/golemite-partii-kje-keshiraat-milion-evra-po-sezona/> (последна посета: 13 март 2020)

126 Измените и дополнувањата во однос на покривањето на финансиските обврски настанати кон медиумите, кои се однесуваат на објавување платено политичко рекламирање на учесниците во кампањата од страна на државниот Буџет се подетално објаснети во делот „Улогата на јавните гласила“ од овој прирачник

Доколку во текот на јавните настапи или известувања се повредени правата на некои од кандидатите, истите имаат право веднаш да покренат судска постапка за заштита на своите права. За ваква тужба надлежниот основен суд решава во итни рокови, а одлуката се објавува во јавните гласила.

Улогата на јавните гласила¹²⁷

Во текот на кампањата, приватните медиуми, вклучувајќи ги и електронските медиуми (интернет-порталите) и јавниот радиодифузен сервис имаат должност да овозможат еднаков пристап за претставувањето на изборните програми и кандидатите на правичен, непристрасен и избалансиран начин. Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ)¹²⁸ е должна да го следи изборното претставување на партиите и кандидатите и програмскиот сервис на радиодифузерите, од денот на распишувањето на изборите до завршувањето на гласањето на денот на одржувањето на изборите. Во случај на повреда на начелото на рамноправен пристап, Агенцијата е должна да покрене прекршочна постапка против одговорниот медиум.

Уредници, новинари, водители на програма и презентери, ангажирани во подготвување програми на радиодифузерите не смеат да учествуваат во предизборни активности на политички партии, коалиции, групи избирачи и нивни претставници, односно учесници во изборна кампања за време на изборниот процес. Ако се одлучат да учествуваат во такви активности, нивниот ангажман во програмите на радиодифузерите им мирува од денот на распишувањето до завршувањето на изборите.

Јавниот дифузер, Македонската радиотелевизија (МРТВ), е должен без надоместок да ги информира граѓаните за начинот и техниката на гласање, како и за други прашања поврзани со изборниот процес. МРТВ треба да обезбеди рамноправен пристап во информативната програма. Со измените на Изборниот законик по Договорот од Пржино, тоа значи дека 30 % од програмата треба да се однесува на настани од земјата и светот, 30 % на активностите на партиите застапени во власта, 30 % од времето на активностите на партиите во опозиција и 10 % од времето на активностите на вонпарламентарните политички партии и за независните кандидати.

127 Изборен законик (пречистен текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16, 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCRi3wc_80ndLxIT4FhTgLbSR/view (последна посета: 27.2.2020)

128 Претходно надлежен орган беше Советот за радиодифузија кој со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги беше преименуван во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник 184/2013

За време на изборната кампања МРТВ е должна да емитува бесплатно политичко претставување на учесниците во изборниот процес во согласност со принципот на избалансираност, односно пропорционалност според бројот на потврдени листи на кандидати за пратеници, а Собранискиот канал треба да обезбеди бесплатно политичко претставување од по три часа и за опозицијата и за владејачките партии во согласност со резултатите од последните парламентарни избори, и еден час за подносителите на листи кои не се застапени во Собранието. Притоа бесплатното политичко претставување мора да биде соодветно и видливо означено како „бесплатно политичко претставување“ во текот на целото времетраење на емитувањето. За разлика од МРТВ, радиодифузерите не смеат да емитуваат бесплатно политичко претставување од денот на распишување на изборите до нивното завршување.

Од денот на распишување на изборите до почетокот на изборната кампања е забрането платено политичко рекламирање. Од истиот ден е забрането и објавување на реклами финансирани од државниот и општинските буџети и од буџетот на Град Скопје. Во истиот период радиодифузерите се должни да ја снимаат својата програма, а снимките да ги чуваат најмалку 30 дена по завршувањето на изборите со цел да ѝ ги достават на АВМУ, доколку таа ги побара.

Медиумите мора да утврдат ценовници¹²⁹ за политичкото рекламирање во рок од пет дена од распишувањето на изборите и јавно да ги објават, а истите не смеат да се менуваат во текот на кампањата. Радиодифузерите кои ги покриваат изборите можат да емитуваат најмногу девет минути дополнително време за рекламирање на реален час емитувана програма исклучиво наменети за платено политичко рекламирање, при што за двете најголеми политички партии од позицијата и за двете најголеми политички партии од опозицијата, кои на последните парламентарни избори освоиле најмногу гласови, можат да се одвојат по четири минути, а за парламентарните политички партии кои немаат пратеничка група и за вонпарламентарните политички партии или кандидати можат да одвојат по една минута. Кога постои интерес за спојување на блоковите за дополнителното време за рекламирање на една политичка партија во два последователни реални часа, медиумот треба да осигура наизменична застапеност на политичките партии од власт и опозиција на два часа.

Со измените во Изборниот законик, трошоците за објавеното платено политичко рекламирање ги исплаќа Државната изборна комисија, врз основа на доставена фактура од страна на радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (интернет-портали). Како прилог на фактурата треба да биде доставен и Договорот, медиа план од Учесникот во изборната кампања и Извештај за реализирани услуги изготвен од радиодифузерите, печатените медиуми и

129 Ценовниците на медиумите за платено политичко рекламирање на учесниците во изборниот процес за парламентарните избори на 15 јули 2020 се достапни на веб-страницата на АВМУ. Пристапено на: <https://avmu.mk/сите-материјали-поврзани-со-изборното/> (последна посета: 13 март 2020)

електронските медиуми (интернет-портали). Фактурата и документите во прилог, треба да се достават во рок од 30 дена од настапување на предизборниот молк.

Финансиските средства за платено политичко рекламирање се обезбедени од Буџетот на Република Северна Македонија, и тие не смеат да ја надминат сумата од 2 евра во денарска противвредност (без ДДВ) по запишан избирач од вкупно запишани избирачи во државата. Најмногу 45 % од овие средства може да искористат двете најголеми политички партии од позицијата кои на последните избори за пратеници во Собранието освоиле најмногу гласови, и најмногу 45 % од средствата може да искористат двете најголеми политички партии во опозиција кои на последните избори за пратеници во Собранието освоиле најмногу гласови. Останатите средства, но најмногу до 10 %, може да искористат политичките партии во Собранието кои на последните избори за пратеници не освоиле доволно пратеници да формираат пратеничка група и за вонпарламентарните политичките партии или кандидати.

Сумата која може да се исплати на еден електронски медиум (интернет-портал) и печатени медиуми од еден учесник во изборниот процес не може да биде поголема од 15 000 (петнаесет илјади) евра во денарска противвредност (без ДДВ). Вкупната сума која еден учесник може да ја потроши за медиумско претставување на сите електронски медиуми (интернет-портали) и печатени медиуми не може да опфаќа повеќе од 25 % од распределените финансиски средства за платено политичко рекламирање.

Државната изборна комисија ги исплаќа трошоците за објавеното платено политичко рекламирање на радиодифузерите, печатените медиуми и електронски медиуми (портали) на 12 ден од денот на изборната кампања и не подолго од 90 дена од денот на завршувањето на изборната кампања.

Резултати од испитување на јавното мислење поврзано со кандидатите не смеат да се објават преку јавните гласила во текот на последните 5 дена пред денот определен за одржување на изборите. При објавување на резултатите од испитувањата на јавното мислење поврзани со учесниците во изборниот процес, медиумите се должни да наведат податоци за името на нарачателот кој го побарал и го платил испитувањето, институцијата што го извршила испитувањето, применетата методологија, големината и структурата на испитаниот примерок и периодот во кој е спроведено испитувањето. Резултати од испитувања на јавното мислење спроведени на самиот ден на изборите не смеат да се објавуваат пред 21:00 часот¹³⁰, односно пред затворањето на избирачките места.

130 Државна изборна комисија, Ревидиран роковник за продолжување на изборните дејствија за спроведување на предвремени избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија 15 јули 2020 година. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/12jLncBTb27po4XDckDpxK1eW4dD_H7y/view (последна посета: 18 јуни 2020)

Набљудување на изборите¹³¹

Право за набљудување на изборите имаат акредитирани набљудувачи, при што овластувањето го издава ДИК. Акредитација за набљудувачи можат да добијат домашни и странски граѓански организации кои се регистрирани барем една година пред одржувањето на изборите, а во својот статут го имаат вградено начелото за заштита на човековите права. Претставници на странски земји, исто така, можат да ги набљудуваат изборите. Овластени претставници на подносителите на листите имаат право да определат нивен претставник кој ќе ја следи работата на изборните органи. Предвремените парламентарни избори кои ќе се одржат на 15 јули 2020 година ќе се организираат на ниво на 6 изборни единици (ИЕ) на територијата на Република Северна Македонија.

131 КАС, ИДСЦС, Прирачник за претседателски избори во Република Северна Македонија 2019 година, второ дополнето издание. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2019_The_Republic_of_Macedonia_s_2019_Presidential_Elections_Handbook_MKD.pdf (последна посета: 27 февруари 2020)

4

**Изборни
единици**

Изборни единици

Непосредно пред одржувањето на парламентарните избори во 2002 г. беше донесен Законот за изборни единици¹³², со кој беа утврдени 6 ИЕ, со кои територијата на државата се дели на изборни региони со приближно еднаков број на регистрирани гласачи. Во согласност со измените на Изборниот законик од 2016 г.,¹³³ бројот на избирачи во една ИЕ може да отстапува од минус 5 до плус 5 проценти во однос на просечниот број на избирачи, кој изнесува околу 292 000 по изборна единица. Во секоја од овие 6 ИЕ се избираат по 20 пратеници во Собранието според пропорционалниот принцип, односно 120 од вкупно 123 пратеници.

Пред предвремените парламентарни избори во 2011 г. беа направени измени во Изборниот законик¹³⁴, со кои за прв пат беше овозможено да гласаат и македонските државјани кои се наоѓаат во странство. Гласањето во странство се одвиваше во три изборни единици со мнозински принцип на гласање. Притоа, изборната единица 7 ги вклучуваше Европа и Африка, изборната единица 8 ги вклучуваше Северна и Јужна Америка и изборната единица 9 ги вклучуваше Азија и Австралија. Со законските измени реализирани со Договорот од Пржино се воведо само една изборна единица за странство, односно изборна единица 7 за Европа, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Австралија и Азија, каде според пропорционалниот модел се избираат тројца пратеници.¹³⁵ Македонските државјани во странство гласаат во дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП) и во конзуларните канцеларии на Република Северна Македонија. Бројот на избирачките места во земјата за овие предвремни парламентарни избори во 2020 изнесува 3 480 . На предвремените парламентарни избори во 2016 г. бројот на избирачки места изнесуваше 3 524 , односно 504 повеќе избирачки места отколку на претходните избори во 2011 г. На едно избирачко место не можат да

132 Закон за изборните единици за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија, „Службен весник“, бр. 43 од 26 јуни 2002. Пристапено на: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/D8BCA053D35554CA3F003112BB47F1B.pdf> (последна посета: 18 јуни 2020)

133 Изборен законик (предлог консолидиран текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCRI3wzc_80ndLxIT4FhTgLBsR/view/ (последна посета: 18 јуни 2020)

134 Изборен законик (пречистен текст), „Службен весник“, бр.54 од 14 април 2011. Пристапено на: [http://old.sec.mk/star/Predvremeni2011/IZBOREN_ZAKONIK_\(Precisten_tekst\).pdf](http://old.sec.mk/star/Predvremeni2011/IZBOREN_ZAKONIK_(Precisten_tekst).pdf) (последна посета: 3 ноември 2016)

135 Изборен законик (пречистен текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16 и 99/16). Пристапено на: <http://www.sec.mk/izboren-zakonik/> (последна посета: 7 октомври 2016); Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик бр. 142 од 1 август 2016. Пристапено на: http://www.avtmu.mk/images/Zakon_za_izmenuvanje_i_dopolnuvanje_na_izborniot_zakonik_28_juli_2016.pdf (последна посета: 7 октомври 2016)

гласаат повеќе од 1 000 гласачи.

Во февруари 2020 година во исчекување на предвремените парламентарни избори беа изгласани дополнителни измени во рамки на Изборниот законик, со кои се врши интервенција во ИЕ на територија на земјата. Во согласност со новонастанатите промени дојде до прекројување на две изборни единици – ИЕ 5 и ИЕ 6. Односно, Општина Дебар со 16 избирачки места и Општина Маврово и Ростуша со 30

Приказ на изборни единици

избирачки места од ИЕ 5 преминаа во рамки на границите на ИЕ 6.¹³⁶ Ваквото прекројување на изборните единици доаѓа по препораките дека една изборна единица не смее да се разликува во бројот на гласачи од соседната изборна единица повеќе од границата +5 %.¹³⁷

ИЕ 1 опфаќа дел од главниот град Скопје и дел од централните делови на државата, односно скопските општини Аеродром, Карпош, Кисела Вода, Центар, дел од општина Чаир, Сарај, Сопиште, Македонски Брод и Студеничани. Според етничката припадност на населението, мнозинскиот дел од гласачите се етнички Македонци. На последните парламентарни избори во 2016 година, во оваа изборна единица беа регистрирани 295 858 гласачи, распределени низ вкупно 522 избирачки места.

¹³⁶ Изборен законик (предлог консолидиран текст), неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија („Службен весник“, бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 и 42/20). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCRI3wc_80ndLxIT4FhTgLBsSR/view/ (последна посета: 18 јуни 2020)

¹³⁷ „Изборен законик, ќе се коригираат две од шест изборни единици“. Алсат М, 14 февруари 2020. Пристапено на: <https://alsat-m.tv/mk/> (посета: 28 март 2020)

Своето гласачко право го искористиле 217 823 гласачи, односно 73,62 %, што резултираше со следната распределба на мандати во изборната единица: ВМРО-ДПМНЕ – 8 мандати, ДУИ – 1 мандат, СДСМ – 10 мандати, Движење Беса – 1 мандат.

ИЕ 2 опфаќа, исто така, дел од Скопје и дел од северните делови на државата со рамномерен состав на населението, етнички Македонци, Албанци, а застапени се и Срби и Роми. Во оваа ИЕ влегуваат скопските општини Бутел, Гази Баба, Ѓорче Петров, дел од општина Чаир, Шуто Оризари, Арачиново, дел од Куманово, Липково, дел од Старо Нагоричане и Чучер Сандево. Во ИЕ 2 во 2016 според Државната изборна комисија има 306 471 гласачи, од кои 203 923 (66,54 %) излегле на гласање во вкупно 504 гласачки места на територијата на изборната единица. Во ИЕ 2 на изборите во 2016 година ВМРО-ДПМНЕ освои 9 пратенички места, ДУИ освои 2 пратенички места, СДСМ освои 8 пратенички места и 1 пратеничко место освои Движењето Беса.

ИЕ 3 опфаќа делови од централните, источните и североисточните делови на државата. Оваа ИЕ ги опфаќа општините Берово, Велес, Винаца, Градско, Делчево, Зелениково, Зрновци, Илинден, Карбинци, Кочани, Кратово, Крива Паланка, дел од Куманово, Лозово, Македонска Каменица, Петровец, Пехчево, Пробиштип, Ранковце, Свети Николе, дел од Старо Нагоричане, Чашка, Чешиново – Облешево и Штип. Доминантно е населението од македонска етничка припадност. Според официјалните податоци на Државната изборна комисија, во оваа изборна единица се регистрирани 280 727 гласачи кои своето гласачко право го остваруваат на 682 избирачки места. Излезноста на овие избори во ИЕ 3 бележи 72,74 %, односно 204 193 гласачи, при што најмногу мандати освои ВМРО-ДПМНЕ – 11, зад нив беа СДСМ со освоени 9 мандати. Останатите политички партии во парламентарните избори во 2016 година не освоија мандати во оваа изборна единица.

ИЕ 4 ја опфаќа територијата на југоисточниот регион на државата. Во оваа ИЕ влегуваат дел од градот Битола, Богданци, Босилево, Валандово, Василево, Гевгелија, Демир Капија, Дојран, Кавадарци, Конче, дел од Кривогаштани, Могила, Неготино, Новаци, Ново Село, Прилеп, Радовиш, Росоман и Струмица. Во овој дел е доминантно населението од македонска етничка припадност. ИЕ 4 има 599 избирачки места на кои своето гласачко право го искористиле вкупно 211 897 лица, или 75 % од вкупно регистрираните 282 537 гласачи. Оваа излезност обезбеди по 10 пратенички места за ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

ИЕ 5 ја опфаќа територијата на југозападниот дел на државата. Во неа спаѓаат дел од градот Битола, Вевчани, дел од Дебар, Дебарца, Демир Хисар, Долнени, дел од Кичево, дел од Кривогаштани, Крушево, Охрид, Пласница, Ресен, Струга и Центар Жупа. Мнозинскиот дел од населението е од македонска етничка припадност, но значителен дел претставуваат и гласачите од албанска етничка заедница. На последните парламентарни избори во 2016 во ИЕ 5 беа регистрирани 290 433 гласачи кои гласаат во 655 избирачки места. На парламентарните избори во 2016

одсивот изнесуваше 64,67 %, а мандати освоија коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ – 9, на СДСМ – 9, ДУИ – 1 и Алијанса за Албанците – 1.

ИЕ 6 ја опфаќа територијата на северозападот на државата. Тука спаѓаат Боговиње, Брвеница, Врапчиште, Гостивар, дел од Дебар, Желино, Јегуновце, дел од Кичево, Маврово и Ростуша, Теарце и Тетово. Од овој дел е доминантно населението од албанска етничка припадност. На последните парламентарни избори во 2016 во ИЕ 6 беа регистрирани 307 817 гласачи кои гласаат во 516 избирачки места, а одсивот изнесуваше 51,32 %. На парламентарните избори во 2016 во оваа ИЕ најмногу мандати освои ДУИ – 6, на второ место беше ДПА со 2, потоа коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ – 4, коалицијата на СДСМ освои 3 мандати, а Движењето БЕСА и Алијансата на Албанците освоија по 2 мандати.

ИЕ 7 ги опфаќа сите македонски државјани кои живеат или се на привремен престој во странство, односно во државите во Европа, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Австралија и Азија. ИЕ 7 сега ги опфаќа сите македонски државјани во странство кои според пропорционалниот модел можат да избираат 3 пратеници. Пратеничките мандати се распределуваат според Д'Хонтовата формула. За да можат да гласаат во странство, државјаните на Република Северна Македонија кои се на привремена работа или престој во странство со пријавено последно живеалиште во земјава пред изборите треба да се пријават во соодветно ДКП/конзуларна канцеларија. Притоа, тие се запишуваат во посебен извод од Избирачкиот список. Пријавувањето може да се врши со доставување пријава која треба да биде своерачно потпишана или испратена по електронска пошта. Бројот на избирачки места во странство е подложен на промена, и избирачко место нема да се определи за ДКП/конзуларна канцеларија каде за гласање ќе се пријават помалку од 10 гласачи.

На последните парламентарни избори во 2016 година во ИЕ 7 беа регистрирани 20 573 гласачи кои имаа можност да гласаат на 46 избирачки места во ДКП или во конзуларните канцеларии, одсивот изнесуваше 40,01 %. Во согласност со овие резултати, парламентарниот состав избран на изборите во 2016 година немаше пратеници од ИЕ 7.

5

**Преглед на учесниците
на предвремените
парламентарни избори 2020**

Преглед на учесниците на предвремените парламентарни избори 2020

Во согласност со Роковникот за извршување на изборните дејствија за спроведување на предвремените парламентарни избори донесен од ДИК, до крајниот рок, 12 март 2020 г., вкупно 15 политички партии и коалиции доставија кандидатски листи за избор на пратеници. По разгледувањето на пријавите, ДИК донесе решение за прифаќање на 15 пријави. Ова значи дека на овие избори 1 806 336 граѓани со право на глас ќе имаат можност да гласаат за 15 политички субјекти, односно за 12 политички партии и три коалиции со 78 листи на кандидати, што е за 20 листи повеќе во споредба со 58 листи на кандидати поднесени за парламентарните избори во 2016 година.

Преглед на поднесени кандидатски листи за шесте изборни единици

Реден број	Партија/ коалиција	ИЕ 1	ИЕ 2	ИЕ 3	ИЕ 4	ИЕ 5	ИЕ 6
1	Демократска партија на Албанците	✓	✓	✓	✗	✓	✓
2	Политичка партија Демократи	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3	Коалиција „Можеме“	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4	Политичка партија Левица	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5	Алијанса за Албанците и Алтернатива	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6	Политичка партија Глас за Македонија	✓	✓	✓	✓	✓	✗
7	Граѓанско демократска унија - ГДУ	✓	✓	✓	✓	✓	✗
8	Интегра - Македонска конзервативна партија	✓	✓	✓	✓	✓	✓
9	Демократска унија за интеграција	✓	✓	✓	✓	✓	✓
10	Социјалдемократска унија Скопје	✓	✓	✓	✓	✓	✗
11	Единствена Македонија	✓	✓	✓	✓	✓	✓
12	МОРО - Работничка партија	✓	✓	✓	✓	✓	✓
13	Народна партија на Ромите	✗	✓	✗	✗	✗	✗
14	ВМРО-ДПМНЕ и коалиција „Обнова на Македонија“	✓	✓	✓	✓	✓	✓
15	Твоја партија	✓	✓	✗	✗	✓	✗

Во ИЕ 7 за дијаспората, вкупно 6 096 граѓани ќе го остварат своето право на глас.¹³⁸ Од вкупно 7 535 пријави за гласање во ДКП беа одобрени пријавите на 6 096 граѓани. Бидејќи бројот на прифатени пријави е помал од бројот на гласови со кој е избран пратеник во Собранието од изборите во 2016 година, беше одлучено дека во ДКП нема да се гласа по поднесените листи на кандидати за пратеници во ИЕ 7. Своето право на глас граѓаните ќе можат да го остварат доколку гласаат во избирачките места во Република Северна Македонија.¹³⁹

Во овој прирачник ќе бидат претставени сите политички партии, коалиции, како и носители на кандидатски листи кои ќе учествуваат на предвремените парламентарни избори. Трите најголеми парламентарни партии, ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ и ДУИ,¹⁴⁰ ќе бидат претставени подетално. Редоследот на останатите партии и коалиции е според листите на кандидати за предвремените парламентарни избори во 2020 година.¹⁴¹

Политички партии, коалиции и носители на кандидатски листи¹⁴²

ВМРО-ДПМНЕ

ВМРО-ДПМНЕ е партија која се декларира како народна партија десно од центарот, со идеолошка демохристијанска провиниенција. Од осамостојувањето до денес, ВМРО-ДПМНЕ е една од двете најголеми партии во земјата. Учествувала на речиси сите парламентарни и локални избори, со исклучок на парламентарните избори во 1994 година кога го бојкотира вториот круг.¹⁴³ На третите парламентарни избори одржани во 1998

138 Известување во врска со поднесени пријави за гласање во ДКП. Државна изборна комисија, 14 март 2020. Пристапено на: <https://drive.google.com/file/d/13h8ax3b7QhAolGhNMVT4zp4ich4dpdNs/view> (последна посета: 7 април 2020)

139 Решение за неспроведување на гласање во ДКП – 2020. Државна изборна комисија, 17 март 2020. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1YL_QqvQ03bXPdyJ9BF9I1Btkw_2cN5Ac/view (последна посета: 7 април 2020).

140 Распоредот на овие три политички партии е според бројот на освоени пратенички мандати на парламентарните избори од 2016 година

141 Листи на кандидати, Предвремени избори за пратеници во Собранието на Република Северна Македонија, април 2020 година. Државна изборна комисија. Пристапено на: <https://drive.google.com/file/d/1n61MT7PT5jmZpUqr2E9VboYNQNOWQzsbw/view> (последна посета: 7 април 2020)

142 Логоата на партиите, биографиите и фотографиите на носителите на кандидатските листи се преземени од интернет-страниците на соодветните партии, одредени јавни институции и од официјалните Фејсбук профили на кандидатите

143 Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 2 април 2020)

година со освоени 49 мандати во коалиција со Демократска алтернатива, која освојува 13 пратеници, и ПДПА-НДП (подоцна ДПА) со 11, и уште неколку мали партии, ВМРО-ДПМНЕ за првпат формира влада. ВМРО-ДПМНЕ останува на власт до 2002 година, но за време на конфликтот од мај до ноември 2001 година беше формирана Влада на широка коалиција, која вклучи и министри од СДСМ и ЛДП. Во 2002 година ВМРО-ДПМНЕ заедно со коалициските партнери освојува 33 пратенички мандати, ги губи изборите и функционира како опозиција сè до 2006 година. Во 2006 заедно со коалицијата „За подобра Македонија“ повторно победува на парламентарните избори освојувајќи вкупно 45 пратенички места и формира влада. На овие избори партијата за првпат настапи со конкретна програма и конкретни рокови, што беше новина во изборните натпреварувања. Од тогаш, ВМРО-ДПМНЕ победува на уште четири последователни изборни циклуси, на предвремените парламентарни избори во 2008, 2011, 2014 и 2016. На предвремените парламентарни избори во 2008 година заедно со коалицијата „За подобра Македонија“ освојува рекордни 63 пратенички места. На предвремените парламентарни избори во 2011 заедно со коалицијата оваа партија освојува вкупно 56 пратенички места. На предвремените парламентарни избори во 2014 година, ВМРО-ДПМНЕ во Собранието имаше 52 пратеници, а заедно со коалициските партнери имаа 61 пратеник од вкупно 123 места во Собранието.¹⁴⁴ На последните предвремени парламентарни избори во 2016 година, ВМРО-ДПМНЕ освои 51 пратенички мандат. И покрај тоа што ВМРО-ДПМНЕ освои најголем број на пратеници, и со тоа претседателот на партијата, Никола Груевски, го доби мандатот од Претседателот на државата, Иванов, да формира влада, сепак, партијата не успеа да го собере потребното мнозинство од 61 пратеник во утврдениот рок, и со тоа не успеа да состави влада¹⁴⁵. Мандатот за формирање влада потоа му беше доделен на претседателот на СДСМ, Зоран Заев, како партија која на изборите освои 49 пратенички места. Владата на Зоран Заев беше изгласана во мај 2017, со 62 гласа „За“.

Во однос на локалната власт, на последните локални избори во 2017 година кандидатите на ВМРО-ДПМНЕ успеаја да освојат само 5 градоначалнички мандати, од вкупно 80 општини и Градот Скопје. Споредено со претходните локални избори од 2013 година, кога ВМРО-ДПМНЕ освои 57 градоначалнички мандати, партијата бележи пад за 52 градоначалнички места.¹⁴⁶

Од основањето до 2003 година претседател на ВМРО-ДПМНЕ е Љубчо Георгиевски. На партискиот Конгрес во мај 2003 година Георгиевски поднесува оставка, а на негово место е избран Никола Груевски.¹⁴⁷ Груевски ја води партијата до декември 2017, кога

144 Ibidem

145 „Груевски не успеа да состави Влада“, СДК.мк, 30 јануари 2019. Пристапено на: <https://sdk.mk/index.php/makedonija/gruevski-ne-uspea-da-sostavi-vlada/> (последна посета: 2 април 2020)

146 Државна изборна комисија, Избори 2013. Пристапено на: <https://www.sec.mk/izbori-2013/> (последна посета: 2 април 2020)

147 Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 2 април 2020)

поднесува оставка од функцијата, која е прифатена од Централниот комитет.¹⁴⁸ На 16. вонреден Конгрес, одржан во декември 2017 година, за претседател на партијата е избран Христијан Мицковски.¹⁴⁹

На парламентарните избори во 2020 година ВМРО-ДПМНЕ ја предводи коалицијата „Обнова на Македонија“ во која влегуваат и: Граѓанската опција за Македонија (ГРОМ), Движење за национално движење на Турците, Демократската партија на Србите во Македонија, Демократската партија на

Ромите, Демократски сили на Ромите, Македонска акција (МААК), Нова либерална партија, Партија на Власите од Македонија, Партија на обединети демократи на Македонија, Роми обединети во Македонија, Работничко земјоделска партија од Македонија, Социјалистичката партија на Македонија, Српска напредна странка, Странка на демократска акција на Македонија, Титови леви сили, како и независните кандидати Аднан Арсовски, Аднан Кахил, Бајрам Берат и Салко Куч.¹⁵⁰

За овие избори, коалицијата „Обнова на Македонија“ предводена од ВМРО-ДПМНЕ ќе настапи со свои кандидатски листи во сите шест изборни единици.

ВМРО-ДПМНЕ

Плоштад ВМРО бр. 1

1000 Скопје

contact@vmro-dpmne.org.mk

www.vmro-dpmne.org.mk

148 „Никола Груевски веќе не е претседател на ВМРО-ДПМНЕ“, Либертас, 11 декември 2017. Пристапено на: <https://www.libertas.mk/nikola-gruevski-veke-ne-e-pretседател-na-vmro-dpmne/> (последна посета: 2 април 2020)

149 „Христијан Мицковски избран за претседател на ВМРО-ДПМНЕ“. МКД.мк, 23 декември 2017. Пристапено на: <https://www.mkd.mk/makedonija/partii/hristijan-mickoski-e-tretiot-pretседател-na-vmro-dpmne#1> (последна посета: 2 април 2020)

150 „Промовирана коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ „Обнова на Македонија“ со нови коалициски партнери (2020)“, МКД.мк Пристапено на: <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/promovirana-koalicijata-na-vmro-dpmne-obnova-na-makedonija-so-novi-koaliciski> (последна посета: 2 април 2020)

Носители на кандидатски листи на ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата „Обнова на Македонија“¹⁵¹

ИЕ 1 - Гордана Силјановска-Давкова е професор на Правниот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Додипломските студии ги завршила на Правниот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, каде завршила и магистерски студии. Во 1994 ги завршила докторските студии на тема локална самоуправа на Правниот факултет во Љубљана, Република Словенија. Од 1989 година го започнала ангажманот како асистент на Правниот факултет во Скопје, додека во 1994 била избрана за доцент по Уставно

право и Политички систем. Ангажманот како редовен професор на Правниот факултет го започнува во 2004 година. Во периодот 1992 – 1994 година Силјановска-Давкова вршела функција министер без ресор. Од 1994 година е дел од експертите за родови прашања на УНДП, а од 1998 е експерт за изборни прашања на ООН. Во периодот 2008 – 2016 година ја претставувала земјата во Венецијанската комисија, а била и потпретседател на групата Независни експерти за локална самоуправа при Советот на Европа во периодот 2002 – 2012 година. Добитничка е на многу награди, вклучително и за придонес кон владеењето на правото од Мисијата на ОБСЕ во Скопје. Нејзиното име се појавува како автор или коавтор на повеќе од 200 наслови од областа на правото, политичкиот систем и уставното право. На претседателските избори во 2019 настапи како кандидат на ВМРО-ДПМНЕ, каде во вториот изборен круг со освоени 377 446 гласови (44,75 % од избирачите кои гласале), загуби од противкандидатот Стево Пендаровски со разлика од 58 210 гласови. Родена е 1955 година во Охрид.

ИЕ 2 - Владо Мисајловски е потпретседател на ВМРО-ДПМНЕ. Дипломирал на Факултетот за политички науки и меѓународни односи при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на отсекоот дипломатија и меѓународна политика, каде завршил и магистерски студии. Мисајловски бил поранешен министер за транспорт и врски, функцијата ја извршувал од 13 мај 2015 година до 1 јуни 2017 година. Претходно работел како помлад соработник и како советник за меѓународна

¹⁵¹ Државна изборна комисија, Листи на кандидати по изборни единици – април 2020. Пристапено на: <https://drive.google.com/file/d/1n61MT7PT5JmZpUqr2E9BoYNQNOWQzsbw/view> (последна посета: 2 април 2020)

политика во Кабинетот на Претседателот на Собранието, бил советник во Општина Ѓорче Петров, раководител на сектор за поддршка на активностите на градоначалникот во Општина Центар, Државен секретар во Министерството за надворешни работи, Државен секретар во Министерството за транспорт и врски и директор на ЈП Државни патишта. Мисајловски е долгогодишен член на ВМРО-ДПМНЕ и потпретседател на УМС на ВМРО-ДПМНЕ во период 2011 - 2013 година. Роден е 1985 година.

ИЕ 3 - Игор Јанушев е генерален секретар на ВМРО-ДПМНЕ. Јанушев дипломирал на Правниот факултет во Скопје, во 2006 година. Во периодот 2000 - 2005 година бил секретар на УМС на ВМРО-ДПМНЕ во Велес. Од 2005 до 2009 бил член на Правната комисија на ВМРО-ДПМНЕ. Во 2017 година бил избран за член на Комисијата за градежништво, урбанизам и транспорт. Бил член на регионалните изборни штабови за ИЕ 4 за изборите во 2008, 2009, 2011, 2014 и 2016 година. За локалните избори во 2017 година бил потсекретар на ВМРО-ДПМНЕ

за општинските комитети Штип, Пробиштип, Лозово, Карбинци и Илинден. Бил ангажиран како раководител на Секторот за воздухопловство во Министерството за транспорт и врски, а во период 2015 - 2017 година ја извршувал функцијата директор на ЈСП – Скопје. Роден е 1983 година во Велес.

ИЕ 4 - Александар Николоски е потпретседател на ВМРО-ДПМНЕ. Николовски е дипломиран политиколог на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, отсек политички науки. Николоски е долгогодишен член на ВМРО-ДПМНЕ и пратеник во повеќе мандати. Во периодот 2004 - 2008 бил претседател на УМС на ВМРО-ДПМНЕ, исто така, од 2004 до 2013 бил член на ИК на ВМРО-ДПМНЕ, и на оваа функција повторно е избран во 2017 година. Николоски во 2009 година станал член на Парламентарното собрание на Советот на Европа,

а во 2014 година бил избран за прв потпретседател на Мониторинг комитетот при Советот на Европа. Роден е 1984 година во Охрид.

ИЕ 5 - Игор Дурловски е оперски пејач и коосновач на Академијата за вокални уметности Дурловски. Студирал на Факултетот за музичка уметност во Скопје и се усовршувал во Камерното студио на Оливера Милјаковиќ во Виена. Дурловски е поранешен професор на Факултетот за музичка уметност, функција од која се повлекол во 2017 година. Во периодот ноември 2015 – мај 2017 ја извршувал функцијата директор на Македонската опера и балет. Игор Дурловски е еден од организаторите на протестите „За заедничка Македонија“. Роден е 1977 во Битола.

ИЕ 6 - Дафина Стојаноска е пратеник во Собранието во парламентарниот состав 2016 - 2020. Таа ја извршувала функцијата пратеник и во претходниот парламентарен состав 2014 - 2016. Стојаноска е дипломиран стоматолог и работела како матичен стоматолог во Гостивар во период 2001 - 2008 година. Во периодот 2008 - 2016 година била вработена во Фондот за здравствено осигурување во Гостивар. Стојаноска била секретар на ОК на ВМРО-ДПМНЕ Гостивар во период 2012 - 2015 година и претседател на општинскиот изборен штаб во Гостивар за предвремените парламентарни избори во 2016 година. Во 2015 година била избрана за член на ИК на ВМРО-ДПМНЕ, функција која ја извршува до 2017 година. Повторно е избрана за член на ИК во 2018 година. Родена е 1974 во Гостивар.

Социјалдемократски сојуз на Македонија¹⁵² и коалиција „Можеме“

Социјалдемократскиот сојуз на Македонија

се декларира како партија лево од центарот, со социјалдемократска идеолошка провиниенција. Основана е на Конгрес на 21 април 1991 година, како правен наследник на Сојузот на комунистите на Македонија – Партија за демократска преобразба (СКМ-ПДП). Истата година партијата го менува името во СДСМ и идеологијата од комунистичка во социјалдемократска. Учествувала на сите парламентарни и локални избори од осамостојувањето до денес. Во 1992 година, по

распуштањето на првата експертска Влада, СДСМ, иако нема мнозинство во Собранието, добива мандат и ја формира првата политичка Влада на Република Македонија. Во периодот од 1994 до 1998 партијата го има и мнозинството во Собранието кога заедно со своите коалициски партнери на изборите во 1994 година, кои беа бојкотирани од опозицијата во вториот круг, освои 85 пратенички места. На парламентарните избори во 1998 СДСМ ја губи власта освојувајќи само 27 пратенички места. СДСМ е најголемата опозициска партија до 2002 година, кога повторно победува на изборите со освоени 60 пратенички места заедно со своите коалициски партнери и останува на власт до следните парламентарни избори во 2006 година. На парламентарните избори во 2006 година коалицијата на СДСМ освојува 32 пратенички места. Од тогаш до 2016 година, СДСМ е во опозиција, откако губи на уште четири изборни циклуси, во 2008, 2011, 2014 и 2016 година. На предвремените парламентарни избори во 2008 година заедно со коалицијата освојува 27 пратенички места, а на предвремените парламентарни избори во 2011 година СДСМ со коалицијата освојува 42 пратенички места. На парламентарните избори во 2014 година СДСМ освои 27 пратенички места, а коалицијата вкупно 34 пратенички места. На последните парламентарни избори во 2016 година СДСМ и коалицијата освојуваат вкупно 49 пратенички места, што е за две помалку од ВМРО-ДПМНЕ, но успева да формира парламентарно мнозинство заедно со ДУИ.

Претседател на партијата од осамостојувањето на државата и трансформацијата од СКМ-ПДП во СДСМ во 1991 па сè до 2004 година е Бранко Црвенковски. Се повлекува од оваа позиција поради победата на вонредните претседателски избори во 2004 година и станува Претседател на државата. На вонреден Конгрес на СДСМ во ноември 2004 за претседател е избран Владо Бучковски, кој ја води партијата до поразот на изборите во 2006. По изборите на Бучковски му е изгласана недоверба и на вонреден Конгрес во ноември 2006 година за претседател на партијата е избрана Радмила Шекеринска. На позицијата претседател на СДСМ Радмила Шекеринска се задржува до јуни 2008 година, кога поднесува неотповиклива оставка поради

152 Преземено од: Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 23 март 2020)

поразот на предвремените парламентарни избори. Во септември 2008 година на 8. Конгрес на партијата за в.д. претседател е избран Зоран Заев. Во 2009 година по истекувањето на претседателскиот мандат на партиски Конгрес повторно на чело на СДСМ се враќа Бранко Црвенковски. Тој е партиски лидер до 2013, кога се повлекува од позицијата, а на негово место повторно е избран актуелниот претседател на партијата, Зоран Заев.

По последните локални избори во 2017, СДСМ ја има власта во 57 од вкупно 80 општини и Градот Скопје.

На парламентарните избори во 2020 година СДСМ ја предводи коалицијата „Можеме“, во која се вклучени и Политичка партија Движење Беса, што претставува прва предизборна коалиција помеѓу политички партии од македонскиот и албанскиот блок. Останати партии во коалицијата се: Нова социјалдемократска партија – НСДП, Либерално-демократска партија – ЛДП,

Партија за европска иднина – ПЕИ, Обединета партија за еднаквост на Ромите – ОПЕР, Партија за движење на Турците во Македонија – ПДТ, Демократски сојуз на Власите од Македонија – ДСВМ, Нова алтернатива – НА, Партија за економски промени 21 – ПЕП 21, Партија за општествен и економски напредок – ПОЕН, Демократски сојуз – ДС, Политичка партија Достоинство ППД, Демократска партија на Турците на Македонија, Српска странка во Македонија – ССМ, Бошњачки демократски сојуз, Партија на пензионери – ПП, Партија за демократски просперитет на Ромите – ПДПР, ВМРО-Народна партија – ВМРО-НП, Демократска обнова на Македонија – ДОМ, Обединети за Македонија – ОМ, Партија за целосна еманципација на Ромите од Република Северна Македонија – ЦЕР од РСМ и Сојуз на Ромите од Македонија.

Коалицијата „Можеме“ ќе настапи со свои кандидатски листи во шест изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4, ИЕ 5 и ИЕ 6.

Социјалдемократски сојуз на Македонија

ул. „Павел Шатев“ бр.8

1000 Скопје

web@sds.org.mk

www.sds.org.mk

Носители на кандидатските листи на СДСМ и коалицијата „Можеме“

ИЕ 1 - Никола Димитров е актуелен министер за надворешни работи. Во периодот 2003 - 2008 година бил специјален пратеник во разговорите со Грција, за надминување на разликата околу името, под покровителство на Обединетите нации. Тој бил и козастапник на Република Македонија во случајот против Грција пред Меѓународниот суд на правдата (Примена на Времената спогодба од 1995 година). Меѓу поважните професионални ангажмани се вбројуваат и позициите: национален координатор за интеграција во НАТО (2006 - 2009), специјален

пратеник на Владата за европски и евроатлантски интеграции во Брисел, Кралство Белгија (2007 - 2008), како и советник за национална безбедност на Претседателот (2000 - 2001). Дипломирал на Правниот факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а магистер по правни науки станал на Универзитетот во Кембриџ, Обединетото Кралство. Роден е во Скопје, 1972 година.

ИЕ 2 - Оливер Спасовски е технички претседател на Владата на Република Северна Македонија. Претходно во три наврати ја извршувал функцијата министер за внатрешни работи, од 11 ноември 2015 година до 18 мај 2016 година, од 2 септември 2016 година до 29 декември 2016 година и од 31 мај 2017 до добивање на мандатот за формирање техничка влада на 3 јануари 2020 година. Дипломирал и магистрирал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Роден е 1976 година во Куманово.

ИЕ 3 - Љупчо Николовски е генерален секретар на СДСМ. Во согласност со Договорот од Пржино, Николовски бил дополнителен заменик-министер за земјоделство, шумарство и водостопанство во Владата задолжена за организирање на предвремените парламентарни избори во 2016 г. По добивање на парламентарното мнозинство на СДСМ бил назначен за министер за земјоделство и водостопанство, функцијата ја извршувал во периодот 2017 - 2019 година. Роден е 1983 г. во Крива Паланка, а дипломирал на Правниот

факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Во моментот е и магистрант на истиот факултет по административно право и јавна администрација.

ИЕ 4 - Зоран Заев е претседател на Социјалдемократскиот сојуз на Македонија и поранешен премиер во периодот 2017 - 2020. Бил и градоначалник на Струмица во три мандати. Во периодот 2003 - 2005 година бил пратеник во Собранието. Претседател на СДСМ е од 2013 година. Роден е 1974 година во Струмица. Дипломирал на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а на истиот факултет во моментот е запишан на постдипломски студии по монетарна економија и финансии.

ИЕ 5 - Радмила Шекеринска е актуелна министерка за одбрана, потпретседател на Владата и заменик-претседател на Социјалдемократскиот сојуз на Македонија. Во текот на нејзината политичка кариера, Шекеринска била избрана за пратеник во пет мандати (1998 – 2002, 2006 – 2008, 2008 – 2011, 2011 – 2014 и 2016 – 2020). Од 2002 до 2006 била заменик-претседател на Владата задолжена за европска интеграција и координатор за странска помош. Од 2006 до 2008 била претседател на СДСМ. Родена е 1972 година во Скопје. Дипломирала на

Електротехничкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Магистер е по меѓународни односи на Флечер школата за право и дипломатија, на Универзитетот Тафтс, САД.

ИЕ 6 - Биљал Касами е претседател на Движењето Беса. Во периодот 2004 – 2006 бил државен секретар во Министерството за економија како член на ДУИ, бил и професор на Меѓународниот балкански универзитет (2009 – 2011). Во политиката се вратил во 2014 година со основање на партијата Беса. Касами е дипломиран економист, студирал на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. Роден е 1975 година во Тетово.

Демократска унија за интеграција¹⁵³

Демократската унија за интеграција произлезе од поранешните припадници на поранешната Ослободителна народна армија (ОНА), која го започна вооружениот конфликт во 2001 година. Идеолошки, ДУИ се декларира како лево-центристичка партија која се залага за поголеми права на Албанците и за спроведување на Охридскиот рамковен договор. Партијата е формирана во 2002 година и за првпат настапува на парламентарните избори истата година

каде освојува најголем број гласови меѓу етничкиот албански електорат, при што обезбедува вкупно 16 пратенички места и станува дел од Владата предводена од СДСМ. ДУИ беше дел од Владата од 2002 до 2006, при што беше претставена со најголем број министри на една албанска партија досега. На парламентарните избори во 2006 година ДУИ повторно освои најголем број гласови меѓу албанскиот електорат (12,2 %) и 17 пратенички места, но по неуспешните преговори со ВМРО-ДПМНЕ не беше вклучена во тогашната владина коалиција. Како резултат на ова ДУИ ја бојкотираше работата на Собранието во поголем период од 2006 до 2008 година, кога беа распишани предвремени парламентарни избори. На парламентарните избори во 2008 година ДУИ освои 12,8 % од гласовите и 18 пратенички места, и како најголема политичка партија со која се претставени етничките Албанци влезе во Владата на чело со Никола Груевски. На наредните парламентарни избори во 2011 година ДУИ повторно е трета по големина партија во земјата освојувајќи 14 пратенички места. На парламентарните избори во 2014 година ДУИ освои 19 пратенички места и формираше Влада заедно со ВМРО-ДПМНЕ.

На минатите парламентарни избори одржани во 2016 година, ДУИ забележа значително послаб резултат освојувајќи само 10 пратеници, делумно поради растот на Алијансата на Албанците и БЕСА, како и прелевањето на гласови кон СДСМ. Сепак, преку коалицирање со СДСМ, ДУИ повторно е дел од Владата. Од нејзиното основање до денес претседател на партијата е Али Ахмети.

¹⁵³ Прирачник за локални избори во Република Македонија 2017 година (второ дополнето издание), Фондација Конрад Аденауер и Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/priracnici/MAK_PRIRACNIK.pdf (последна посета: 23 март 2020)

На локално ниво по последните локални избори во 2017 ДУИ има 10 градоначалници од вкупно 80 општини и Градот Скопје.¹⁵⁴ За овие избори, партијата поднесе свои кандидатски листи во сите седум изборни единици.

Демократската унија за интеграција

ул. 170, Мала Речица бр. 2, 1200 Тетово

тел.: 044 334 398

press@bdi.mk

www.bdi.mk

Носители на кандидатски листи на ДУИ

ИЕ 1 – Изет Меџити е еден од потпретседателите на ДУИ и член на Централното претседателство на партијата. Роден е 1977 година во Скопје. Дипломирал на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, а моментално студира на постдипломски студии од областа на јавниот менаџмент. Во периодот 2001 - 2003 бил професор по економија во средното училиште „Арсени Јовков“. Од 2003 до 2005 година работел како економски советник во Македонски пошти. Од 2005 до 2017 Меџити бил градоначалник на општина

Чаир, а во 2019 станува претседател на партискиот огранок на ДУИ во таа општина.

ИЕ 2 – Арбер Адеми е актуелен министер за образование и наука. Роден е 1985 година во Куманово. Адеми е доктор на правни науки на Универзитетот во Тирана, Албанија. Дипломирал и магистрирал на Правниот факултет при Државниот универзитет во Тетово (ДУТ), а во 2010 станал професор на Факултетот, по претходниот ангажман како асистент. Одреден период бил и продекан за наставни прашања на Факултетот за бизнис администрација при ДУТ. Во 2010 бил ангажиран како консултант на министерот за труд и социјална

политика. Од 2016 до 2017 бил заменик-претседател на Владата за европски прашања. Пред да биде избран за министер, Адеми работел како заменик-министер за образование и наука во период од речиси една година.

¹⁵⁴ Државна изборна комисија, Извештај за спроведените избори за членови на советите на општините и Советот на Град Скопје и за градоначалници на општините и за градоначалник на Град Скопје октомври 2017. Пристапено на: <https://drive.google.com/file/d/1TikLdNzuV-pABg12HX4okeu2fj1XF-F/view> (последна посета: 23 март 2020)

ИЕ 3 – Беќим Неџири е поранешен министер за економија (2014 - 2016). Роден е 1975 година во Скопје. Завршил додипломски правни студии и постдипломски студии за Управување во јавен сектор на Државниот универзитет во Тетово. Работел како директор на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување од 2011 до 2014 година. На предвремените парламентарни избори во 2016 година бил назначен за шеф на централниот изборен штаб на ДУИ.

ИЕ 4 – Сеад Зејнел е доктор на Универзитетска клиника за пулмологија и алергологија. Член е на Управниот одбор на Македонско лекарско друштво.¹⁵⁵

ИЕ 5 – Талат Џафери е Претседател на Собранието на Република Северна Македонија. Роден е 1962 година во Форино, Гостиварско. Студирал на Воената академија на Копнената војска на ЈНА во Белград и Сараево. Завршил специјализација за Командни и штабни должности на Воената академија „Генерал Михајло Апостолски“ во Скопје. Магистер е по одбрана на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје. За време на воениот конфликт во 2001 бил висок офицер во Армијата на Република Македонија (АРМ),

а потоа преминал во Ослободителната народна армија (ОНА). Од 2004 до 2006 година бил заменик-министер за одбрана, а во 2013 бил назначен за министер за одбрана и ја врши должноста во период од една година. Џафери бил пратеник во Собранието неколку мандати: 2008 - 2011, 2011 - 2013, 2014 - 2016, а во 2017 бил избран за Претседател на Собранието.

¹⁵⁵ За носителот на кандидатската листа на ДУИ за ИЕ4 не можат да се најдат повеќе биографски податоци од наведените

ИЕ 6 – Али Ахмети е пратеник во последниот состав на Собранието и е лидер на ДУИ. Тој е лидер на ДУИ уште од нејзиното основање во 2002 година. Во конфликтот во 2001 година бил врховен командант и политички лидер на Ослободителната народна армија (ОНА). Во 1983 година дипломираше филозофија на Универзитетот во Приштина, Косово. Роден е 1959 година во с. Зајас, Кичевско. Ахмети седми пат е носител на кандидатска листа во ИЕ 6.

Демократска партија на Албанците –ДПА

Демократската партија на Албанците е основана во јуни 1997 година со обединувањето на Партијата за демократски просперитет на Албанците (ПДПА) и Народната демократска партија (НДП). ПДПА е основана во 1994 година, откако радикалното крило на Партијата за демократски просперитет (ПДП), Арбен Џафери и Мендух Тачи, ја напушти матичната партија. ДПА се декларира како партија десно од центарот и се залага за поголеми права на Албанците во земјава и за редефиниција на уставната рамка поставена со

Охридскиот рамковен договор. Претседател на ДПА е Мендух Тачи, кој на оваа функција е избран на 30 јуни 2007 година. Тачи стапува на оваа функција по оставката на претходниот претседател Арбен Џафери. На изборите во 1998 година ДПА освои 11 пратенички места и стана дел од Владата предводена од ВМРО-ДПМНЕ. За време на конфликтот во 2001 година ДПА останува дел од Владата на широка коалиција, која подоцна го потпишува Рамковниот договор. Потписник на Рамковниот договор од страна на ДПА е нејзиниот тогашен претседател Арбен Џафери. По расформирањето на таа Влада, ДПА останува во владината коалиција. На следните парламентарни избори во 2002 година ДПА освои 5,2 % од гласовите и 7 мандати и станува опозиција во Собранието. ДПА повторно се враќа на власт кога по изборите во 2006 година успешно ги завршува преговорите со ВМРО-ДПМНЕ, која го имаше добиено мандатот за формирање влада. На овие избори ДПА имаше освоено 7,5 % од гласовите и 11 мандати, што беше помалку од мандатите на ривалската ДУИ. На предвремените избори во 2008 година ДПА повторно добива 11 мандати. По предвремените парламентарни избори во 2008 година најголемата парламентарна партија ВМРО-ДПМНЕ го прекинува традиционалното партнерство со ДПА и формира коалиција со најголемата албанска партија во Парламентот, ДУИ. На предвремените парламентарни избори во 2011 година ДПА освојува 8 мандати. Во Собранискиот состав 2014 - 2016 ДПА има 7 пратеници, а во последниот состав од 2016 година има само двајца пратеници во Собранието.

За овие избори, партијата поднесе свои кандидатски листи во пет изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 5 и ИЕ 6.

Демократска партија на Албанците

Плоштад Маршал Тито 15/1 1200 Тетово

info@gurra-pdsh.org

<https://gurra-pdsh.org/>

Носители на кандидатските листи на Демократската партија на Албанците

ИЕ 1 – Ниметула Демири

ИЕ 2 – Орхан Ибрахими

ИЕ 3 – Сами Рушиди

ИЕ 5 – Васфи Доко

ИЕ 6 – Мендух Тачи

Политичка партија Демократи

Демократи — македонска политичка партија. Партијата е основана во 2018, а на Основачкото собрание за претседател на партијата е избран Јорго Огненовски. Партијата се залага за демократски вредности и почитување на основните човекови права, меѓу кои и гласање и изјаснување на избори или референдуми, и почитување на волјата на граѓаните.

Демократи поднесе свои кандидатски листи во шест изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4, ИЕ 5 и ИЕ 6.

Демократи

бул. „Илинден“

1000 Скопје

demokratimk@yahoo.com

<https://demokrati.mk/>

Носители на кандидатските листи на политичка партија Демократи

ИЕ 1 – Катерина Тодоровска

ИЕ 2 – Христина Гаши

ИЕ 3 – Жарко Кучишки

ИЕ 4 – Никола Бујуклиев

ИЕ 5 – Јорго Огненовски

ИЕ 6 – Изет Зејделовиќ

Политичка партија Левица

Политичката партија **Левица** е основана на крајот на 2015 г. Партијата има изразено левичарска идеологија и се залага за левичарски вредности, меѓу кои антикапитализам, антинационализам, антимилиитаризам и антиклерикализам и антиконзерватизам. Во фокусот на партијата се работничките и основните човекови права, а како партија се залага, пред сè, за сиромашните, непривилегираните, маргинализираните, обесправените. На изборите во 2016 партијата настапи самостојно освојувајќи 12 120 гласови (1,02 %), додека на локалните избори во 2017 година партијата успеа да освои вкупно три советнички места, од кои едно во Советот на Град Скопје, и по едно советничко место во општините Карпош и Росоман.

Иницијативата за формирање на Левица потекнала од членови на Движењето за социјална правда „Ленка“, членови на левичарското движење „Солидарност“, членови на Комунистичката партија на Македонија, синдикалци, активисти и поединци левичари. До 2019 година Левица имаше колективно претседателство, Президиум, составен од седум членови со императивен мандат. На редовно заседание на Пленумот на политичката партија Левица се донесе нов партиски статут со кој се направи промена во организациската структура, каде што покрај основните раководни органи Пленум, Централен комитет, Президиум и Трибунал, се вовеле и позиција претседател со мандат од четири години. Актуелен претседател на Левица е Димитар Апасиев.

Левица поднесе свои кандидатски листи во шест изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4, ИЕ 5 и ИЕ 6.

Политичка партија Левица

ул. „Мирослав Крлежа“ бр. 20, влез 1, кат 3, локал бр.12

1000 Скопје

contact@levica.mk

www.levica.mk

Носители на кандидатските листи на Левица

ИЕ 1 – Димитар Апасиев

ИЕ 2 – Реџеп Исмаил

ИЕ 3 – Борислав Крмов

ИЕ 4 – Бранко Ристов

ИЕ 5 – Јована Мојсовска

ИЕ 6 – Сенада Ибраимова

Коалиција „Алијанса на Албанците и Алтернатива“

Алијанса на Албанците

Алијанса на Албанците е политичка партија предводена од Зијадин Села која се одвои од коалицијата „Алијанса за Албанците“. Оваа партија произлегува од Движењето за реформи во ДПА, а како политичка партија е регистрирана непосредно пред локалните избори во 2017 година со име Алијанса на Албанците кое беше оспорено од лидерството на Унитети и НДП. Алијанса на Албанците ќе учествува на изборите во коалиција со политичката

партија Алтернатива.

Политичка партија Алијанса на Албанците

ул. „Илинден“ бб
1200 Тетово
info@ndryshe.eu
www.ndryshe.eu

Алтернатива

Политичката партија е формирана во 2019 година. Централното собрание за прв претседател го назначува Африм Гаши. Партијата потекнува од членови на движењето Беса, кои решија да формираат нова партија по лошите резултати на локални избори во 2017 година. Политичката програма се потпира на четири главни столба: Развој, Интеграција, Отворен дијалог и Правда.

Алтернатива

бул. „Крсте Мисирков“ бр.11/1 лок.68 А, 1000 Скопје
kontakt@alternativa.mk
<https://alternativa.mk>

Коалицијата „Алијанса на Албанците и Алтернатива“ поднесоа свои кандидатски листи во шест изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4, ИЕ 5 и ИЕ 6.

Носители на кандидатските листи на Коалиција „Алијанса на Албанците и Алтернатива“

ИЕ 1 – Скендер Реџеџи

ИЕ 2 – Африм Гаши

ИЕ 3 – Беќим Татеши

ИЕ 4 – Фатмир Меџити

ИЕ 5 – Сурија Рашиди

ИЕ 6 – Зијадин Села

Политичка партија Глас за Македонија

Партијата е основана во 2018, а на Основачкото собрание за нејзин претседател е избрана поранешната пратеничка од редовите на СДСМ, Солза Грчева. Партијата се потпира на три основни принципи: Поставување на темелите за развој на широка партиципативна демократија (Е- Демократија); Воспоставување на практиката на “zero-cost politics”, односно политика со минимални трошоци – ниту еден функционер да не може повеќе од два пати да биде избран на која било политичка функција, без

разлика дали е на локално или на национално ниво; намалување на бројот на политички функции на секое ниво; намалување на трошоците за функционирање; еден функционер - една функција; Забрането учество во политиката на поединци кои имале или имаат криминално досие.

Глас за Македонија поднесе свои кандидатски листи во пет изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4 и ИЕ 5.

Глас за Македонија

ул. „Орце Николов“ 155 б

1000 Скопје

glaszamakedonija@gmail.com

<https://www.glaszamakedonija.mk/>

Носители на кандидатските листи на Глас за Македонија

ИЕ 1 – Солза Грчева

ИЕ 2 – Адриана Богдановска Тосиќ

ИЕ 3 – Лидија Горачинова Илиева

ИЕ 4 – Гоце Златев

ИЕ 5 – Наташа Котлар Трајкова

Граѓанско демократска унија-ГДУ

Граѓанско демократска унија е основана во 2018, а на Основачкото собрание за претседател на партијата е избран поранешниот претседател на здружението „Македонско-бугарско пријателство“, Петар Колев.

Граѓанско демократска унија поднесе свои кандидатски листи во пет изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4 и ИЕ 5.

Граѓанско демократска унија-ГДУ

ул. „Скопска“ 9/A
1000 Скопје
contact@gdu.org.mk
<https://gdu.org.mk>

Носители на кандидатските листи на Граѓанско демократска унија - ГДУ

ИЕ 1 – Ана Глигорова
ИЕ 2 – Есед Јусуфовски
ИЕ 3 – Петар Колев
ИЕ 4 – Добре Митрев
ИЕ 5 – Даниел Јордановски

ИНТЕГРА – Македонска конзервативна партија

Интегра е македонска конзервативна политичка партија со демохристијанска идеологија со десничарска ориентација. Регистрирана е во 2019 година, а претседател на партијата е Љупчо Ристовски. Основните заложби ѝ се возвраќање на основните човекови вредности, материјална благосостојба и квалитет на животот, и чување на македонскиот национален идентитет.

Интегра поднесе свои кандидатски листи во шест изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4, ИЕ 5 и ИЕ 6.

Интегра

ул. „Даме Груев“ 16-3/1
1000 Скопје
contact@integra.org.mk
<https://integra.org.mk/>

Носители на кандидатските листи на Интегра

ИЕ 1 – Љупчо Ристовски
ИЕ 2 – Александар Главинов
ИЕ 3 – Сузана Чесмаџиска
ИЕ 4 – Воислав Зафировски
ИЕ 5 – Николче Талевски
ИЕ 6 – Виолета Србиновска

Социјалдемократска унија

Социјалдемократска унија – СДУ, како партија се декларира во рамките на политичката левица, поблиска до центарот. Основана е во 2008 година, настанала по внатрешни поделби во НСДП. Лазар Еленовски, Веле Митановски и Вера Рафајловска биле иницијатори за создавање на Социјалдемократската унија. Лазар Еленовски бил претседател на партијата до Вториот конгрес во јуни 2012 година, кога за негов наследник бил избран актуелниот претседател Чедо Николовски.

За предвремените парламентарни избори во 2020 година, политичката платформа Македонски концепт предводена од Петар Богојевски, поранешен член на ВМРО-ДПМНЕ, поднесе кандидатски листи преку СДУ.

Социјалдемократската унија поднесе свои кандидатски листи во пет изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4 и ИЕ 5.

Социјалдемократската унија – СДУ

ул. 164 10А
1000 Скопје
info@sdu.org.mk
<http://www.sdu.org.mk/>

Носители на кандидатските листи на Социјалдемократска унија

ИЕ 1 – Петар Богојески

ИЕ 2 – Снежана Костадиноска – Милошеска

ИЕ 3 – Војо Беловски

ИЕ 4 – Жарко Бошкоски

ИЕ 5 – Стево Насковски

Единствена Македонија

Политичката партија Единствена Македонија ја предводи неформалната коалиција „Никогаш Северна, само Македонија“, која е составена од Единствена Македонија и здруженија од десницата. Коалицијата е предводена од Јанко Бачев во име на политичката партија Единствена Македонија, Јове Кекеновски како претставник на Фродем, и Горан Неделковски од здружението „Тврдокорни“.

Единствена Македонија поднесе свои кандидатски листи во шест изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4, ИЕ 5 и ИЕ 6.

Единствена Македонија

ул. „Даме Груев“ бр.10

1000 Скопје

press@edinstvenamakedonija.mk

<http://edinstvenamakedonija.mk/>

Носители на кандидатските листи на Единствена Македонија

ИЕ 1 – Биљана Чинго

ИЕ 2 – Јове Кекеновски

ИЕ 3 – Вангел Симев

ИЕ 4 – Јанко Бачев

ИЕ 5 – Ацо Николовски

ИЕ 6 – Љупчо Столевски

МОРО – Работничка партија

Македонска обновителна реформска опција - Работничка партија (МОРО-РП) е основана во 2014 година како Македонска обновителна реформска опција - Централно демократска унија (МОРО-ЦДУ). Партијата учествувала на два парламентарни изборни циклуси и тоа во 2014 и 2016 година. Двете учества на избори МОРО-РП ги остварила преку учество во коалиции. На парламентарните избори во 2014 година, МОРО-РП се приклучила на коалицијата „Достоинство за Македонија“ заедно со партијата Достоинство, при што освоиле 9 265 гласови или 0,8 % од вкупниот број на гласови. На парламентарните избори во 2016 година партијата била дел од коалицијата „Коалиција за промени и правда - Трет блок“ заедно со Демократски сојуз, ДЕМОС и ФРОДЕМ. Оваа коалиција освоила 10 028 гласови или 0,8 % од вкупниот број на гласови. Партијата не освоила пратенички места на изборите во 2014 и 2016.

МОРО-РП поднесе свои кандидатски листи во шест изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2, ИЕ 3, ИЕ 4, ИЕ 5 и ИЕ 6.

МОРО – Работничка партија

ул.„Методија Андонов-Ченто“ бр.103 б
1000 Скопје
rabortnicka_partija@yahoo.com

Носители на кандидатските листи на МОРО – Работничка партија

ИЕ 1 – Атанас Трајковски
ИЕ 2 – Горан Зафировски
ИЕ 3 – Светлана Здравковска
ИЕ 4 – Киро Јовчевски
ИЕ 5 – Жарко Гроздановски
ИЕ 6 – Иван Јанкуловски

Народна партија на Ромите

Народна партија на Ромите е нова партија, формирана непосредно пред предвремените парламентарни избори во 2020.

На предвремените парламентарни избори Народна партија на Ромите има поднесено листа за ИЕ 2.

Народна партија на Ромите

ул. „Виетнамска“ бр. 75
1000 Скопје

Носител на кандидатска листа на Народна партија на Ромите

ИЕ 2 – Геге Демировски

Твоја партија

Партијата е основана во 2020 година, а едни од основачите се адвокатот Александар Тортевски и професорката Мирјана Најчевска. Во согласност со статутот на партијата, „Твоја“ е демократска партија чијашто дејност се базира на комбинирање на политиките за општествена промена со политиките за решавање на големите еколошки проблеми во национални и меѓународни рамки, а со цел креирање праведно, фер и одржливо општество.

„Твоја“ партија поднесе свои кандидатски листи во три изборни единици, односно во ИЕ 1, ИЕ 2 и ИЕ 5.

Твоја партија

social@tvoja.org
<http://www.tvoja.org>

Носители на кандидатските листи на Твоја партија

ИЕ 1 - Мирјана Најчевска
ИЕ 2 - Ѓорѓе Марјановиќ
ИЕ 5 - Илија Тодоровски

6

**Парламентарни избори во
Република Северна
Македонија 2020 година
-Резултати, кампања, оценки**

Вовед

На 15 јули 2020 г. се одржаа деветтите по ред парламентарни избори од независноста на Република Северна Македонија, кои истовремено беа и петти по ред предвремени парламентарни избори. На овие избори право на глас имаа вкупно 1 814 263 гласачи. Прв пат изборите со одржуваа три дена, поради новонастанатата ситуација со вирусот Ковид 19 и пандемијата од предизвикана од него. Заразените од Ковид 19 и лицата на кои им беше одредена мерка самоизолација гласаа во своите домови на 13 јули 2020 г. Болните, немоќните лица, лицата во домашен притвор и затворениците во казнено-поправните установи гласаа еден ден потоа, односно на 14 јули. Излезноста на изборите изнесуваше 52,06 % или 943 750 гласачи споредено со 66,79 % излезност на парламентарните избори во 2016 година.

На овие избори учествуваа 15 политички субјекти, односно 12 политички партии и три коалиции со 78 листи на кандидати, што е за 20 листи повеќе во споредба со 58 листи на кандидати на изборите во 2016 поднесени од 11 политички субјекти, односно пет коалиции и шест политички партии. Учесници на предвремените парламентарни избори во 2020 година беа: коалиција „Можеме“ предводена од СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ и коалиција „Обнова на Македонија“, Демократска унија за интеграција, Алијанса за Албанците и Алтернатива, Политичка партија Левица, Демократска партија на Албанците, Интегра – Македонска конзервативна партија, Граѓанско демократска унија – ГДУ, МОРО – Работничка партија, Политичка партија Глас за Македонија, Единствена Македонија, Социјалдемократска унија Скопје, Твоја партија, Политичка партија Демократи, Народна партија на Ромите.

Според ДИК, парламентарните избори ги набљудуваа вкупно 2 551 акредитирани домашни и 102 странски набљудувачи, што е значително помалку од 7 605 домашни и 642 странски набљудувачи од изборите во 2016. Генералната оценка на набљудувачите беше дека изборите се спроведени ефективно и покрај приспособувањата на изборниот процес како одговор на пандемијата со Ковид-19, но и дека правната стабилност е нарушена со суштинските ревизии на Изборниот законик и последователната *ad hoc* регулатива донесена за време на вонредната состојба. Според набљудувачите, изборниот ден се одвиваше непречено и покрај техничките предизвици во објавувањето на резултатите и забелешките во врска со регистрацијата на гласачи.¹⁵⁶

156 Меѓународна набљудувачка мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР, Република Северна Македонија, Предвремени парламентарни избори, 15 јули 2020, Изјава за првичните наоди и заклучоци. Пристапено на: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/2/457426.pdf> (последна посета: 20 јули 2020)

Во новиот собраниски состав коалицијата „Можеме“ предводена од СДСМ ќе има 46 пратеници, односно три пратеници помалку од претходниот состав, ВМРО-ДПМНЕ и коалиција „Обнова на Македонија“ ќе има 44 пратеници, односно седум помалку од досегашните 51. ДУИ освои 15 пратенички места или 5 места повеќе од последниот парламентарен состав кога имаше 10 пратеници. Алијанса за Албанците која за прв пат влезе во Собранието во 2016 со 3 пратеници, на овие избори во коалиција со Алтернатива освои 12 пратенички мандати. За прв пат во Собранието ќе влезе и Политичка партија Левица која на овие избори освои 2 пратенички мандати. ДПА сега ќе има само едно пратеничко место, додека, пак, во претходниот собраниски состав имаше 2 пратеника.

Другите партии и коалиции кои учествуваа на овие избори, односно Интегра, ГДУ, МОРО, Политичка партија Глас за Македонија, Единствена Македонија, Социјалдемократска унија Скопје, Твоја партија, Политичка партија Демократи, Народна партија на Ромите не освоија доволно гласови за да обезбедат свој претставник во Собранието.

Во продолжение на овој прирачник следува подетален осврт на изборната кампања, приходите и трошоците на партиите и коалициите за време на изборната кампања, известувањето на медиумите, резултатите од изборите, почитувањето и заштитата на избирачките права, оценка на изборите од набљудувачите и од политичките партии, како и сумирани заклучоци за целокупниот изборен циклус.

Изборна кампања

Кампањата за предвремените парламентарни избори официјално започна на 24 јуни и заврши на полноќ на 12 јули. Пред почетокот на кампањата Владата донесе протоколи за намалување на ризикот од ширење на Ковид-19¹⁵⁷, со што се ограничи можноста за масовни собири за време на кампањата. Поради пандемијата со Ковид-19 и владините протоколи, партиите имаа различни методи на промоција и големите партиски собири ги заменија со собири од помал размер, а кампањите „од врата на врата“ беа ограничени. Кампањата во најголема мера се одвиваше на социјалните медиуми со поставување фотографии и видеа од локални состаноци, промотивни видеа и говори од кандидатите и партиските лидери. Покрај новите околности не беа изоставени и вообичаените методи, како реклами на социјалните и традиционалните медиуми, учество во ТВ-дискусии, а беа видливи и билборди од кандидатите. Главните теми кои преовладуваа во изборната кампања беа околностите и последиците од промената на државното име, корупцијата, правосудството, економијата, евроатлантските интеграции и општото справување со кризата предизвикана од Ковид-19.

Според набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР,¹⁵⁸ покрај ограничувањата на вообичаената комуникација, кампањата беше конкурентна и учесниците беа во можност да ги пренесат своите пораки. Заклучоците се дека кампањата ја одбележа негативна реторика и беше изоставена посуштинска дебата. Негативниот тон го истакнаа низа на лични напади кон противниците, чести анонимни објави на прислушувани материјали со цел оцрнување на политичките противници, како и дискусии на етничка основа кои беа поттикнати од предлогот на ДУИ за етнички Албанец како кандидат за премиер. Како дел од кампањата се одржуваа бројни дебатни и ток-шоу емисии за соочување на кандидатите од различни изборни единици. Различните политички емисии се одржуваа на сите национални радиодифузери и главно беа користени за лични критики и обвинувања.

Коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ, изборната кампања ја предводеше под слоганот „Можеме, уште повеќе, уште подобро!“ Изборната програма која гласеше „Можеме, уште повеќе, уште подобро!“¹⁵⁹ на 268 страници ги претстави клучните

157 Влада на Република Северна Македонија, Протоколи кои произлегуваат од Планот за намалување на рестриктивните мерки за спречување на ширење на коронавирусот. Достапно на: <https://vlada.mk/protokolikoronavirus> (последна посета: 29 јули 2020)

158 Меѓународна набљудувачка мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР, Република Северна Македонија, Предвремени парламентарни избори, 15 јули 2020, Изјава за првичните наоди и заклучоци. Достапно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/2/457426.pdf> (последна посета: 24 јули 2020)

159 „Можеме, уште повеќе, уште подобро!“, коалиција Можеме 2020 – 2024. Достапно на: https://sds.org.mk/wp-content/uploads/2020/06/Programa-2020_Mozeme.pdf (последна посета: 29 јули 2020)

цели на коалицијата, поделени во шест поглавја: Нова македонска економија – МК Рестарт; STOP COVID-19; Грижа за сите; Ред, дисциплина и правда; Сите за еко држава; Влеговме во НАТО можеме и во ЕУ. Во првото поглавје фокусот е ставен на економските мерки како и на мерките за намалување на економскиот удар предизвикан од коронавирусот. Второто поглавје се однесува на здравствениот систем и мерките за постапување при евентуален втор бран на коронавирусот. „Грижа за сите“ се однесува на социјалните и образовни мерки, додека, пак, поглавјето „Ред, дисциплина и правда“ се однесува на правосудството и борбата против корупцијата. Петтото поглавје претставува мерки за градење еко држава и намалување на загадувањето на воздухот и почвите. Последното поглавје ја претставува визијата за влез во Европската Унија и отворање на поглавјата за интеграција во ЕУ. Онлајн кампањата на СДСМ се водеше преку интернет-страницата на партијата, www.sdsm.org.mk, и на коалицијата, <https://mozeme.mk/>, официјалните партиски профили на социјалните мрежи Фејсбук и Твитер и преку личните профили на носителите и кандидатите од изборните листи на коалицијата. Видеата од митинзите и средбите со граѓаните освен на социјалните мрежи се објавуваа и на Јутјуб каналот¹⁶⁰ на партијата.

Коалицијата предводена од најголемата опозициска партија ВМРО-ДПМНЕ, „Обнова на Македонија“, на овие избори ја водеше кампањата под слоганот „Исправи се Македонијо! Одбери обнова!“. Во рамките на изборната кампања партијата ја промовираше својата изборна програма за периодот 2020-2024 со наслов „Проект обнова. Се обврзуваме“. Во програмата, претставена во над 300 страници и поделена во четири столба: Ефикасна држава и силни институции; Конкурентен приватен сектор; Интегрирана, стабилна и безбедна земја; Подобри услови за живот на сите граѓани, главниот фокус е ставен на неколку стратески одредби: Зголемување на економскиот раст и раст на вработеноста, пораст на животниот стандард на граѓаните, подобар и поквалитетен живот за секого; Бескомпромисна борба против корупцијата и криминалот и ефикасно спроведување на правото; Интеграција на Македонија во Европската Унија; Одржување добри меѓуетнички односи врз принципите на меѓусебна толеранција и почитување и подеднаков третман на сите пред законот; Инвестирање во образование, иновации и информатичка технологија, како клучни елементи за креирање општество базирано на знаење и Заштита и унапредување на животната средина¹⁶¹. Онлајн кампањата на ВМРО-ДПМНЕ се водеше преку интернет-страницата на партијата, www.vmro-dpmne.org.mk, официјалните профили на партијата на социјалните мрежи Фејсбук и Твитер, како и преку профилите на носителите и на кандидатите на изборните листи. Видеата од митинзите и средбите со граѓаните, како и од изборните музички и видеоспотови, освен на социјалните мрежи се објавуваа и на Јутјуб каналот¹⁶² на партијата.

160 Јутјуб канал на СДСМ. Достапно на: <https://www.youtube.com/user/SDSMtube> (последна посета: 29 јули 2020).

161 „Проект обнова. Се обврзуваме“. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/programa/programa2020.pdf> (последна посета: 29 јули 2020)

162 Јутјуб канал на ВМРО-ДПМНЕ. Достапно на: <https://www.youtube.com/user/vmrodpmnemacedonia> (последна посета: 29 јули 2020)

ДУИ ја водеше изборната кампања со слоганот „Дојде време за првиот премиер Албанец“.¹⁶³ Политичката програма на ДУИ на 188 страници вклучуваше нова визија за одржлив развој преку конкретни политики, реформи и проекти на ДУИ, претставени во пет поглавја: Конзистентна интеграција; Ветинг на судството; Развој и работа; Квалитет на живот; и Младите на прво место. Главен фокус во настапите на кандидатите на ДУИ беше токму идејата за премиер Албанец. ДУИ ја започна кампањата уште на 13 јуни со испишување на мото „Зошто да не?“ на Скопското кале. Изборната кампања преку интернет ДУИ ја водеше во најголем дел преку својата партиска страница, www.bdi.mk, преку официјалните партиски профили на социјалната мрежа Фејсбук и профилите на носителите на изборните листи и кандидатите за пратеници.

Коалицијата „Алијансата за Албанците/Алтернатива“ кампањата ја водеше под мотото „Сега е времето“, а основа беше програмата со наслов „Држава за сите“.¹⁶⁴ Програмата беше насочена кон изградба на „држава за сите“ со еднакви права, еднакви инвестиции, правда без разлика на етничката, политичката и верската припадност, квалитетно образование и квалитетно здравје. Покрај средби со граѓаните, кампањата се водеше и преку веб-страницата <https://www.aleansa.eu>, социјалните мрежи Фејсбук и Твитер, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи.

Партијата Левица настапи со слоганот „Државата за народот“, а во својата програма претстави девет поглавја: Социјална правда; Правен систем и антикорупција; Политички систем и администрација; Политичка економија и финансии; Образование, наука, култура, уметност и спорт; Здравство; Земјоделство, шумарство и водостопанство; Зелени политики; Внатрешни и надворешни работи. Покрај средби со граѓаните, кампањата се водеше најмногу преку официјалната страница, <https://levica.mk/>, на социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи. Снимките од настаните се дистрибуираа преку социјалните мрежи и Јутјуб¹⁶⁵ каналот на партијата.

На овие избори партијата ДПА настапи со слоганот „Преку врата доаѓа лето“.¹⁶⁶ ДПА на гласачите им понуди изборна програма претставена на 70 страници. Главниот фокус во кампањата ДПА го стави на економските мерки и фискалните политики, кои се однесуваа и на елиминација на економската дискриминација на Албанците,

163 Програми на политички партии 2020 „Дојде време за првиот премиер Албанец“. Достапно на: <https://mojotizbor.mk/images/programi2020/BDI-PROGRAMA-2020-.pdf> (последна посета: 29 јули 2020)

164 „Држава за сите“. Достапно на: <https://mojotizbor.mk/images/programi2020/Alijansa%20za%20Albancite%20i%20alternativa.pdf> (последна посета: 29 јули 2020)

165 Јутјуб канал на Левица. Достапно на: <https://www.youtube.com/channel/UCk1hX0b1siSQjAkyAFGqmCQ> (последна посета: 29 јули 2020)

166 „Доаѓа лето низ врата“. Достапно на: <https://mojotizbor.mk/images/programi2020/Platforma-PDSH-2020-2024.pdf> (последна посета: 29 јули 2020)

фокус на монетарната и надворешната политика, помош на бизнис-секторот. Во рамки на програмата се посочени заложби за подобрување на образованието, здравствениот систем, културата и цело поглавје посветено за млади и спорт. Покрај средби со граѓаните, кампањата се водеше преку официјалната страница, www.pdsh.info, на социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи. Снимките од настаните се дистрибуираа преку социјалните мрежи и Јутјуб¹⁶⁷ каналот на партијата.

Партијата Интегра прв пат учествуваше на избори и настапи со мотото „Најдоброто за Македонија“, во својата програма: „Нова Македонска ренесанса“¹⁶⁸ во 100 страници ја претстави изборната програма и заложби. Главен фокус беше ставен на македонското национално прашање и враќање на македонското национално единство. Дополнително понуди економски и инвестициски модели за економска реформа на државата, како и за отпочнување постапка за утврдување на ништовност на Времената спогодба (1995) и Преспанскиот договор (2018) пред Меѓународниот суд за правдата. Партијата ја водеше кампањата преку средби со граѓаните, преку официјалната страница, <https://integra.org.mk>, на социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи. Снимките од настаните се дистрибуираа преку социјалните мрежи и Јутјуб¹⁶⁹ каналот на партијата.

Партијата Глас за Македонија ја водеше кампањата под слоганот „Силата кај народот“ и ја претстави програмата на 238 страници. Главниот акцент беше ставен на националните интереси, а во посебни поглавја беа претставени и мерки за подобрување на правосудството, економијата, образованието, човековите права итн. Покрај средби со граѓаните, кампањата се водеше главно преку официјалната страница, <https://www.glaszamakedonija.mk/>, на социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи. Снимките од настаните се дистрибуираа преку социјалните мрежи и Јутјуб¹⁷⁰ каналот на партијата.

Партијата Единствена Македонија на парламентарни избори настапи со слоганот „Битка за Република Македонија“.¹⁷¹ Како примарна платформа на партијата беа десет одредби за одбрана на националните и државните интереси. Покрај

167 Јутјуб канал на ДПА. Достапно на: <https://www.youtube.com/user/PDSHoficiale> (последна посета: 29 јули 2020).

168 „Најдоброто за Македонија“. Достапно на: <https://mojotizbor.mk/images/programi2020/INTEGRA-2020.pdf> (последна посета: 29 јули 2020)

169 Јутјуб канал на Интегра. Достапно на: <https://www.youtube.com/c/IntegraMakedonskaKonzervativnaPartija> (последна посета: 29 јули 2020)

170 Јутјуб канал на Глас за Македонија. Достапно на: https://www.youtube.com/channel/UCm_q3FEISy0RtRUUo3Ut0Bw (последна посета: 29 јули 2020)

171 „Битка за Република Македонија“. Достапно на: <https://mojotizbor.mk/images/programi2020/edinstvena-makedonija.pdf> (последна посета: 30 јули 2020)

средби со граѓаните, кампањата се водеше преку официјалната страница, <https://edinstvenamakedonija.mk> на социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи. Снимките од настаните се дистрибуираа преку социјалните мрежи и Јутјуб¹⁷² каналот на партијата.

МОРО – Работничка партија за прв пат настапи самостојно на парламентарни избори. Кампањата ја водеше под слоганот „За доброто на Македонија, за доброто на работникот“. Главните заложби беа унапредување на правата и стандардот на работникот. Покрај средби со граѓаните, кампањата се водеше преку социјалната мрежа Фејсбук, официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи.

Партијата Демократи настапи со слоганот „За функционална држава“, со барање за суштински промени во сите области на политичкиот, државниот и општествениот живот. Покрај средби со граѓаните, кампањата се водеше преку веб-страницата <https://demokrati.mk/>, социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи, како и преку Јутјуб¹⁷³ каналот на Демократи.

Граѓанско демократска унија на парламентарните избори настапи со слоганот „Поинаку е подобро“. Во својата програма ГДУ се заложиле за реформи на повеќе нивоа, политички реформи, реформи на изборното законодавство, правна држава и правна сигурност, промени во финансиското работење. Покрај средби со граѓаните, кампањата се водеше преку социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи.

Македонски концепт (СДУ) настапи на изборите со слоганот „За нормална држава“. Кампањата се базирала врз Граѓански манифест со 11 столба: Нормална држава; Фер општество; Европеизација; Нова генерација; Одговорно управување; Слободен човек; Култура на законитост; Политички дијалог; Економски развој и претприемништво; Образование и култура и Здрава нација.¹⁷⁴ Покрај средби со граѓаните, партијата ја водеше својата кампања преку социјалните мрежи Фејсбук и Инстаграм, веб-страницата: <https://www.makedonskikoncept.mk/>, преку официјалните партиски профили и преку профили на носителите и кандидатите на

172 Јутјуб канал на Единствена Македонија. Достапно на: <https://www.youtube.com/user/ndmkanal> (последна посета: 30 јули 2020)

173 Јутјуб канал на Демократи. Достапно на <https://www.youtube.com/channel/UCsymgpM8yVCHuhO0YfvnQzg> (последна посета: 30 јули 2020)

174 ГРАЃАНСКИ МАНИФЕСТ за европеизација на македонската држава и општество. Македонски концепт, февруари 2020. Достапно на: <https://www.makedonskikoncept.mk/wp-content/uploads/2020/03/makedonskikoncept.pdf> (последна посета: 31 јули 2020)

изборните листи, како и на Јутјуб¹⁷⁵ каналот на партијата.

Твоја партија за прв пат настапи на избори и го користеше слоганот „Твоја одлука“. Кампањата се базираше на пет изборни приоритети: Одговорноста во државата треба да биде пропорционална со висината на функцијата: колку повисока функција – толку поголема одговорност; Животната средина во Македонија е мртва, Твоја партија нуди начин како да ја реанимираме; Образованието не е трошок туку инвестиција во развој; Наместо партизација – професионализација; Секој граѓанин на Македонија има право на квалитетен живот.¹⁷⁶ Својата онлајн кампања партијата ја водеше главно преку социјалните мрежи Фејсбук и Твитер, веб-страницата: <https://tvoja.org/>, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи, како и на Јутјуб¹⁷⁷ каналот на партијата.

Народна партија на Ромите настапи само во една изборна единица (ИЕ2). Заложбите на партијата беа за подобрување на животот на Ромите и потенцираа дека партијата работи за интересите на ромската заедница. Онлајн кампањата се водеше преку социјалната мрежа Фејсбук, преку официјалните партиски профили и преку профилите на носителите и кандидатите на изборните листи.

175 Јутјуб канал на Македонски концепт. Достапно на: <https://www.youtube.com/channel/UCZCg2yz8qTBdTCS1tM6l5qw> (последна посета: 31 јули 2020)

176 Изборни приоритети. Достапно на: <https://tvoja.org/prioriteti/> (последна посета: 30 јули 2020)

177 Јутуб канал на Твоја партија. Достапно на: <https://www.youtube.com/channel/UCBx7GiUULsSGvKuUyUyS0Q> (последна посета: 30 јули 2020)

Финансирање на изборната кампања¹⁷⁸

Во согласност со Роковникот за извршување на изборните дејствија, учесниците на овие парламентарни избори имаа обврска да достават четири финансиски извештаи за трошоците за изборната кампања. Првиот финансиски извештај ги опфаќа првите 10 дена од изборната кампања и партиите и коалициите беа должни да го достават на еднаесеттиот ден од изборната кампања, односно на 3 јули. Вториот извештај ја опфаќа втората половина од изборната кампања и партиите и коалициите беа должни да го достават еден ден по завршувањето на изборната кампања, односно на 13 јули. Третиот финансиски извештај ги опфаќа приходите и расходите на трансакциската сметка на партиите, од денот на нејзиното отворање до денот на гласањето, и партиите и коалициите беа должни да го достават најдоцна до 1 август. Четвртиот финансиски извештај, кој се однесува на вкупните приходи и расходи во текот на целата кампања, партиите и коалициите треба да го поднесат веднаш, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на затворање на трансакциската сметка. Трансакциските сметки на партиите за изборната кампања треба да се затворат во рок од 60 дена од објавувањето на конечните изборни резултати. Финансиските извештаи се поднесуваат до ДИК, до Државниот завод за ревизија (ДЗР) и до Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК), а четвртиот финансиски извештај се поднесува и до Собранието на Република Северна Македонија. Исто така, ДЗР е должен во рок од 60 дена од поднесувањето на вкупниот финансиски извештај да спроведе ревизија. При финансирањето на изборната кампања, учесниците можат да потрошат најмногу до 110 денари по запишан избирач во избирачкиот список, односно општината за која имаат поднесено листа на кандидати.

Сите учесници на изборите го доставиле првиот финансиски извештај, освен Народна партија на Ромите. Вториот финансиски извештај не го доставиле партиите: Глас за Македонија, Интегра, Социјалдемократска унија, МОРО, Народна партија на Ромите и Твоја партија. Третиот финансиски извештај во законски предвидениот рок го доставиле само коалицијата предводена од СДСМ и политичката партија Глас за Македонија. Три дена по истекувањето на законскиот рок, партиите Демократска партија на Албанците, Демократска унија за интеграција, Граѓанско демократска унија и коалицијата „Алијанса на Албанците и Алтернатива“ го доставиле третиот финансиски извештај. Коалициите предводени од ВМРО-ДПМНЕ и Единствена Македонија третиот финансиски извештај го доставиле 4 дена по истекувањето на законскиот рок. Политичките партии Левица, Интегра, МОРО, Социјалдемократска унија, политичка партија Демократи, Народна Партија на Ромите и Твоја партија не го доставиле третиот финансиски извештај. Четвртиот

178 Финансиските извештаи на учесниците на парламентарните избори се достапни на веб-страницата на Државниот завод за ревизија (<https://dzt.mk/mk/izvestai-politicki-partii>)

финансиски извештај до сега го доставиле само Социјалдемократската унија и политичката партија Демократи.¹⁷⁹

Според поднесените финансиски извештаи, во изборната кампања најмногу средства потрошила коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, односно 115 277 200 денари (1 874 426 евра).¹⁸⁰ Коалицијата собрала вкупно 47 294 175 денари (769 011 евра), при што разликата меѓу расходите и приходите изнесува 67 983 025 денари (1 105 415 евра), односно расходите се речиси два и пол пати поголеми од приходите.

Втора партија според износот на потрошени средства е ДУИ, која во текот на изборната кампања потрошила вкупно 29 134 385 денари (473 730 евра). Партијата во кампањата собрала вкупно 29 048 872 денари (472 339 евра), што значи дека вкупните трошоци ги надминуваат приходите за кампањата за 85 513 денари (1 390 евра).

Трета според приходите и расходите во кампањата е коалицијата предводена од СДСМ, која потрошила вкупно 12 846 698 денари (208 889 евра). Коалицијата на овие избори собрала повеќе пари отколку што потрошила, односно собрала 29 114 985 денари (473 414 евра), што е за 16 298 287 (265 013 евра) повеќе од потрошените средства.

Коалицијата „Алијанса на Албанците и Алтернатива“ е следна според висината на расходите, која за овие избори потрошила вкупно 8 468 695 денари (137 702 евра). Коалицијата, исто така, собрала повеќе пари отколку што потрошила, односно собрала 8 472 532 денари (137 765 евра).

Демократската партија на Албанците и Граѓанско демократската унија оствариле минимална позитивна разлика помеѓу приходите и расходите за изборната кампања. Приходите на Демократската партија на Албанците за изборната кампања изнесуваат 3 270 581 денари (53 180 евра) и се за 1 217 денари (20 евра) поголеми од расходите, кои изнесуваат 3 269 364 денари (53 161 евра). Граѓанско-демократската унија во кампањата потрошила вкупно 2 784 389 денари (45 275 евра), а собрала 2 784 668 денари (45 279 евра) или 279 денари (4,60 евра) повеќе отколку што потрошила.

Единствена Македонија за изборната кампања собрала два пати повеќе средства отколку што потрошила. Вкупните приходи за изборната кампања на коалицијата се 4 711 331 (76 607 евра), а вкупните расходи изнесуваат 2 285 708 денари (37 166 евра).

179 Прегледот на доставени финансиски извештаи е направен заклучно со 17 август 2020 година

180 Пресметките во евра се правени по среден курс од 61,5

Политичката партија Глас за Македонија за овие избори собрала вкупно 1 027 700 денари (16 711 евра). Партијата потрошила вкупно 850 777 денари (13 834 евра), односно потрошила 176 923 денари помалку отколку што собрала.

Расходите на Социјалдемократската унија (Македонски концепт) за изборната кампања речиси двојно ги надминуваат собраните средства. Тие изнесуваат 810 582 денари (13 180 евра), додека, пак, приходите изнесуваат 421 500 денари (6 854 евра), при што разликата изнесува 389 082 денари (6 327 евра).

Политичката партија Демократи е единствениот учесник на овие избори кој според доставените извештаи за изборната кампања потрошил онолку средства колку што и собрал, односно и приходите и расходите за изборната кампања на партијата изнесуваат 238 700 денари (3 881 евра).

Според соодносот на добиени и потрошени средства може да се забележи дека поголемиот дел од политичките партии потрошиле помалку средства отколку што собрале. Надминување на расходите во споредба со приходите е забележано во само три од десет поднесени извештаи, што е различна слика во споредба со парламентарните избори во 2016 кога во девет од вкупно 11 извештаи расходите ги надминуваа приходите.

Финансиски извештаи на учесниците на предвремените парламентарни избори¹⁸¹

	Вкупно приходи	Вкупно расходи
ВМРО-ДПМНЕ	47 294 175	115 277 200
ДУИ	29 048 872	29 134 385
СДСМ	29 114 985	12 846 698
Алијанса на Албанците и Алтернатива	8 472 532	8 468 695
ДПА	3 270 581	3 269 364
ГДУ	2 784 668	2 784 389
Единствена Македонија	4 711 331	2 285 708
Глас за Македонија	1 027 700	850 777
Социјалдемократска унија	421 500	810 582
Политичка партија Демократи	238 700	238 700

181 Прегледот на финансиските извештаи е направен врз основа на финансиските извештаи кои политичките партии ги имаа поднесено до соодветните државни органи заклучно со 17 август 2020 година

Медиуми

Набљудувачката мисија за изборите на ОБСЕ/ОДИХР спроведе мониторинг на предизборната кампања во периодот од 24 јуни до 12 јули, и ги опфати програмите емитувани во ударните термини (од 18:00 до 0:00 часот) на седум радиодифузери: *MPT 1*, *MPT 2*, *Алфа*, *Алсат*, *Канал 5*, *Сител* и *Телма*. Во својата изјава, Мисијата забележува дека на медиумското известување за време на предизборната кампања му недостасува критички осврт, но и дека повеќето радиодифузери не се придржувале кон одредбите да го надополнат известувањето со толкување на знаковен јазик. Во однос на одредбите кои се однесуваат на платеното политичко рекламирање, Извештајот нотира дека тоа ги фаворизираа трите најголеми партии.¹⁸²

Во однос на двата јавни телевизиски канали, *MPT 1* и *MPT 2*, Извештајот бележи дека и покрај тоа што овие телевизии се придржувале кон одредбите во однос за медиумско постапување во изборна кампања, сепак, ваквите одредби резултирале со делумно зголемување на известувањето за ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата „Алијансата за Албанците и Алтернатива“ во споредба со СДСМ и ДУИ. Одредбите дополнително биле критикувани и од страна на соговорници на ОДИХР, наведувајќи ги како површни кои ја нарушуваат уредничката независност. Во поглед на приватните радиодифузери, мониторингот на ОБСЕ/ОДИХР покажа дека во ударните термини фокусот на информативните емисии бил на коалициите предводени од ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Така телевизиите *Сител* и *Телма*, им обезбедиле еднаква пропорционална и политички релевантна покриеност на двете коалиции, од 31 и 21 отсто, со генерално неутрален тон на известување. *телевизијата Канал 5*, од друга страна, во првите две недели од предизборната кампања обезбедила еднаква покриеност на овие две коалиции, што не било случај со последната недела, кога известувањето за коалицијата предводена од СДСМ се зголемило во споредба со известувањето за коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ. Кај *телевизија Алфа* Извештајот бележи спротивен случај, односно остар критички осврт кон владата и СДСМ со претежно негативно и неутрално известување од 28 и 40 отсто, додека во однос на ВМРО-ДПМНЕ било известувано со главно неутрален и позитивен тон и со покриеност од 19 отсто. Слична практика била забележана и кај *телевизијата Алсат-М*, каде за известување во однос на ДУИ биле обезбедени околу 32 отсто од временската рамка, но со претежно негативна реторика.¹⁸³

Изборниот законик го регулира медиумското покривање на изборите, во кој се предвидува обврска на медиумите да обезбедат балансирано, рамномерно и непристрасно известување и покривање на изборната кампања на сите кандидати.¹⁸⁴

182 Меѓународна набљудувачка мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР. (2020) Република Северна Македонија, Предвремени парламентарни избори, 15 јули 2020, Изјава за првичните наоди и заклучоци. Достапно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/2/457426.pdf> (последна посета: 29 јули 2020)

183 Ibid

184 За повеќе информации види Улогата на јавните гласила, стр.56 од Прирачникот

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ) е должна да го следи изборното претставување на партиите и на кандидатите и програмскиот сервис на радиодифузерите, од денот на распишувањето на изборите до завршувањето на гласањето на денот на одржувањето на изборите. Во случај на повреда на начелото на рамноправен пристап, Агенцијата е должна да покрене прекршочна постапка против одговорниот медиум. АВМУ го спроведува мониторингот во согласност со „Методологија за мониторинг на изборното медиумско претставување преку радио и телевизиските програмски сервиси за време на изборни процеси“, усвоена на 15 јуни 2020 година, во согласност со последните законски измени.¹⁸⁵

Мониторинг на јавниот радиодифузен сервис

Мониторингот спроведен од АВМУ се однесува на периодот меѓу 24 јуни и 12 јули 2020 година. Надгледувањето е пократко од вообичаено поради реализацијата на сите изборни активности во лимитирани услови предизвикани од Ковид-19 кризата.

Мониторингот анализира вкупно 19 изданија на Дневникот во 19 часот и 30 минути, односно анализиран е материјал од вкупно 7 часа, 17 минути и 46 секунди, емитувани на *Првиот програмски сервис (МРТ 1)*.

Извештајот на АВМУ укажува на фер и доследно медиумско претставување на учесниците во предвремените парламентарни избори 2020: „Првиот програмски сервис на Македонската телевизија оствари рамномерно известување за изборните активности на сите учесници во изборната кампања, доследно на прописите од Изборниот законик што од информативните изданија на Јавниот сервис едновременно бараат – да се следи принципот на пропорционалност според бројот на потврдени листи на кандидати за пратеници, а информативната содржина уредувачки да се класифицира исклучиво во четири тематски области, и тоа врзани според специфичните процентуални одредби од член 76-а став 2, односно: 30 % прилози за дневни настани од државата и од светот, 30 % за активности на политичките партии од власта, 30 % за активностите на политичките партии од парламентарната опозиција и 10 % за активностите на политичките партии што не се претставени во Собранието.“¹⁸⁶ Извештајот дополнително нотира дека во согласност со обврската од член 76-а став 11, МРТ 1 има обезбедено простор за дебата на претставниците на најголемите политички партии од власта и опозицијата, како и на другите учесници во изборниот процес. Сите дебати биле реализирани под насловот „Парламентарни избори 2020“. Во согласност со законите, јавниот сервис го има испочитувано и правото на бесплатно политичко претставување.

При набљудувањето на Вториот програмски сервис, МРТ 2, анализирани се вкупно 19 изданија на Дневникот во 18 часот и 30 минути, со вкупно времетраење од 7 часа 3

185 Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (2020). Извештај од изборното медиумско претставување – Предвремените парламентарни избори 2020 година. Достапно на: <https://avmu.mk/извештаи-од-мониторингот-над-изборно/> (последна посета: 29 јули 2020)

186 Предвремените парламентарни избори 2020, Извештај од изборното медиумско претставување, Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги; Достапно на : <https://avmu.mk/сите-материјали-поврзани-со-изборното/> (последна посета: 29 јули 2020)

минути и 4 секунди.

Во Извештајот на АВМУ кој се однесува на МРТ 2 се забележува нерамномерна распределба на времето меѓу субјектите од власта и опозицијата. Во почетокот на Извештајот оваа нерамномерност се припишува на ригидната математичка формула за распределба на времето во согласност со член 76-а став 2 од Законот за Јавниот сервис.

„Вториот програмски сервис на Македонската телевизија – МРТ 2, кој од април годинава целосно емитува програма на албански јазик, во вестите ја почитуваше обврската од Изборниот законик да обезбеди баланс исполнувајќи двојна формула. Од една страна, тоа е барањето од член 76-а став 2, кое пропишува математичка поделба на вестите на: 30 % прилози за дневни настани од државата и од светот, 30 % за активности на политичките партии од власта, 30 % за активностите на политичките партии од парламентарната опозиција и 10 % за активностите на политичките партии што не се претставени во Собранието“ – се вели во Извештајот.¹⁸⁷

Правото на бесплатно политичко застапување е исползувано од страна на политичките партии и кај Вториот сервис, што се нотира во Извештајот на АВМУ.

Табела 1: Застапеност на субјектите во вестите во периодот (24 јуни – 12 јули 2020)

Извор: АВМУ

	МРТ 1		МРТ 2		Радио 1		Радио 2	
	траење	%	траење	%	траење	%	траење	%
ДУИ – Демократска унија за интеграција	0:49:38	11,34	0:52:50	11,66	0:45:36	10,44	0:50:31	11,45
ДПА – Демократска партија на Албанците	0:21:16	4,86	0:23:26	5,17	0:15:52	3,63	0:20:57	4,75
МОРО – Работничка партија	0:02:07	0,48	0:01:53	0,42	0:00:39	0,15	0:00:27	0,10
Левица	0:10:41	2,44	0:08:12	1,81	0:10:35	2,42	0:07:06	1,61
Глас за Македонија	0:00:47	0,18	0:00:41	0,15	0:00:45	0,17		
Интегра – Македонска конзервативна партија	0:11:18	2,58	0:09:04	2,00	0:10:35	2,42	0:05:15	1,19
ГДУ – Граѓанско демократска унија	0:03:30	0,80	0:02:45	0,61	0:02:21	0,54	0:04:08	0,94
ДЕМОКРАТИ	0:01:41	0,38	0:01:18	0,29	0:01:32	0,35	0:01:02	0,23
Твоја партија	0:02:53	0,66	0:01:28	0,32	0:01:44	0,40	0:00:23	0,09
Единствена Македонија	0:07:34	1,73	0:06:11	1,36	0:09:15	2,12	0:04:03	0,92
Коалиција „Алијанса за Албанците и Алтернатива“	0:54:58	12,56	1:01:42	13,62	0:45:05	10,32	0:57:43	13,08
СДУ Скопје	0:10:08	2,31	0:07:40	1,69	0:08:14	1,89	0:07:53	1,79
Коалиција „МОЖЕМЕ“	0:50:26	11,52	0:53:12	11,74	0:56:17	12,89	0:49:33	11,23
Коалиција „ОБНОВА НА МАКЕДОНИЈА“	1:02:02	14,17	1:01:27	13,56	1:14:56	17,16	0:58:21	13,22

187 Ibid

Како што може да се види од табелата погоре, Првиот програмски сервис за владејачките партии одвоил 50 минути и 26 секунди за коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ; 49 минути и 38 секунди за ДУИ; 21 минута и 16 секунди за ДПА. Додека за партиите од опозицијата било одвоено 1 час 2 минути и 2 секунди за коалицијата „Обнова на Македонија“ предводена од ВМРО-ДПМНЕ, и 54 минути и 58 секунди за коалицијата „Алијансата на Албанците и Алтернатива“. За вонпарламентарните партии, пак, биле издвоени: Левица – 10 минути и 41 секунда; Интегра – Македонска конзервативна партија – 11 минути и 18 секунди; коалицијата „Единствена Македонија“ – 7 минути и 34 секунди; СДУ – 10 минути и 8 секунди; ГДУ – 3 минути и 30 секунди; Демократи – 1 минута и 41 секунда; Твоја партија – 2 минути и 53 секунди; Глас за Македонија – 47 секунди; МОРО – Работничка партија – 2 минути и 7 секунди.

Вториот програмски сервис за партиите од власта одвоил: 53 минути и 12 секунди за коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ; 52 минути и 50 секунди за ДУИ; 23 минути и 26 секунди за ДПА. Вонпарламентарните политички партии биле застапени со: Левица – 8 минути и 12 секунди; Интегра – Македонска конзервативна партија – 9 минути и 4 секунди; коалицијата „Единствена Македонија“ – 6 минути и 11 секунди; СДУ Скопје – 7 минути и 40 секунди; ГДУ – 2 минути и 45 секунди; Демократи – 1 минута и 18 секунди; Твоја партија – 1 минута и 28 секунди; Глас за Македонија – 41 секунда; МОРО – Работничка партија – 1 минута и 53 секунди. Партиите од опозицијата биле застапени со: 1 час 1 минута и 27 секунди за коалицијата „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ и 1 час 1 минута и 42 секунди за коалицијата „Алијансата на Албанците и Алтернатива“.

Известувањето на *Првиот програмски сервис на Македонското радио АВМУ* го цени како избалансирано и во согласност со прописите од Изборниот во насока на следење на принципот на пропорционалност според бројот на потврдени листи на кандидати за пратеници. Посебните одредби за Јавниот сервис од член 76-а став 2 што наложуваат содржината на информативните изданија да се распредели така што 30 % од прилозите ќе бидат за дневните настани од земјата и од светот, 30 % за активностите на политичките партии од власта, 30 % за активностите на политичките партии во опозиција и 10 % за активностите на политичките партии што не се претставени во Собранието. Овој сервис за партиите од власта одвоил 56 минути и 17 секунди за коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ; 45 минути и 36 секунди за ДУИ; 15 минути и 52 секунди за ДПА. За партиите од опозицијата биле одвоени: 1 час 14 минути и 56 секунди за коалицијата „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ и 45 минути и 5 секунди за коалицијата „Алијансата на Албанците и Алтернатива“. Кај вонпарламентарните партии, пак, е забележана следната застапеност: Левица – 10 минути и 35 секунди; Интегра – Македонска конзервативна партија – 10 минути и 35 секунди; коалицијата „Единствена Македонија“ – 9 минути и 15 секунди; СДУ – 8 минути и 14 секунди; ГДУ – 2 минути и 21 секунда; Демократи – 1 минута и 32 секунди; Твоја партија – 1 минута и 44 секунди; Глас за Македонија – 45 секунди; МОРО – Работничка партија – 39 секунди.

Во рамки на вестите на *Програмата на албански јазик – Македонско радио 2* за политичките партии од власта се издвоени: 49 минути и 33 секунди за коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ; 50 минути и 31 секунда за ДУИ; 20 минути и 57 секунди за ДПА. Политичките партии од опозицијата се застапени со: 58 минути и 21 секунда за коалицијата „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ и 57 минути и 43 секунди за коалицијата „Алијанса на Албанците и Алтернатива“. Како вонпарламентарни партии одвоени се за: Левица – 7 минути и 6 секунди; Интегра – Македонска конзервативна партија – 5 минути и 15 секунди; коалицијата „Единствена Македонија“ – 4 минути и 3 секунди; СДУ – 7 минути и 53 секунди; ГДУ – 4 минути и 8 секунди; Демократи – 1 минута и 2 секунди; Твоја партија – 23 секунди; МОРО – Работничка партија – 27 секунди. Во Извештајот и за *Програмата на албански јазик на Македонското радио* се посочува дека биле исполнети законските обврски за известување.

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги ниту при известувањето од *Третиот програмски сервис на Македонското радио* не забележува прекршувања на законските одредби или недостиг од балансирано известување. Извештајот нотира дека од *Македонско радио 3* се исполнети и двете законски обврски и покрај предизвикот за соодветно алоцирање време за информации поради потребата од известување за состојбите поврзани со ширењето на заразата од Ковид-19.

Мониторинг на комерцијалните медиуми¹⁸⁸

Извештаите за мониторингот извршен на изборното медиумско претставување на комерцијалните медиуми во периодот од 24 јуни до 12 јули 2020 ја опфаќаат целокупната 24-часовна програма, од која анализирани и кодирани биле сите емитувани облици на изборно медиумско претставување. Анализата на дневно-информативните емисии била спроведена врз централното издание на вестите. Предмет на мониторинг биле девет комерцијални национални телевизии: *ТВ Алсат-М, ТВ Алфа, ТВ Канал 5, ТВ Сител, ТВ Телма, ТВ 21-М, ТВ Клан, ТВ Шења и ТВ 24 Вести*. Извештајот нотира дека, генерално, ниту една од комерцијалните телевизии не успеала целосно да го спроведе принципот за известување пропорционално на бројот на потврдени кандидатски листи и интензитетот на кампањата.

188 Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (2020). Извештај од изборното медиумско претставување – Предвремени парламентарни избори 2020 година. Достапно на: <https://avmu.mk/извештаи-од-мониторингот-над-изборно/> (последна посета: 29 јули 2020)

Табела 2: Застапеност на субјектите во вестите

Извор: ААВМУ

	ТВ 24 Вести		Алсат - М		Алфа	
	Траење	%	Траење	%	Траење	%
ДУИ - Демократска унија за интеграции	00:32:36	5,48	00:56:29	12,51	00:15:25	3,81
ДПА – Демократска партија на Албанците	00:01:09	0,19	00:02:11	0,48	00:01:00	0,25
Коалиција „Алијанса за Албанците и Алтернатива“	00:14:13	2,39	00:19:01	4,21	00:04:48	1,18
Коалиција „МОЖЕМЕ“	01:12:38	12,21	00:27:48	6,16	01:12:34	17,91
Коалиција „ОБНОВА НА МАКЕДОНИЈА“	01:11:42	12,05	00:29:12	6,47	00:54:35	13,47
Левица	00:02:31	0,42			00:02:42	0,66
СДУ Скопје	00:12:20	2,07			00:01:31	0,37
Глас за Македонија						
Единствена Македонија	00:06:21	1,07				
Интегра – Македонска конзервативна партија	00:03:06	0,52				
ГДУ – Граѓанско демократска унија	00:08:24	1,41				
ДЕМОКРАТИ	00:01:08	0,19				
Твоја партија	00:05:08	0,86				
МОРО – Работничка партија	00:01:11	0,20				
Народна партија на Ромите						

	Канал 5		ТВ Сител		ТВ Телма	
	Траење	%	Траење	%	Траење	%
ДУИ - Демократска унија за интеграции	00:11:58	3,09	00:16:07	3,05	00:20:35	5,74
ДПА – Демократска партија на Албанците	00:03:46	0,97			00:03:02	0,85
Коалиција „Алијанса за Албанците и Алтернатива“	00:00:59	0,25	00:10:40	2,02	00:11:56	3,33
Коалиција „МОЖЕМЕ“	01:00:26	15,59	01:54:46	21,72	00:40:05	11,18
Коалиција „ОБНОВА НА МАКЕДОНИЈА“	00:56:36	14,60	01:56:01	21,96	00:41:05	11,46
Левица	00:02:36	0,67	00:04:26	0,84	00:03:24	0,95
СДУ Скопје	00:04:37	15,59	00:06:16	1,18	00:02:18	0,64
Глас за Македонија	00:01:11	0,31	00:01:59	0,38		
Единствена Македонија	00:02:37	0,68	00:04:14	0,80	00:00:53	0,25
Интегра – Македонска конзервативна партија	00:02:25	0,62	00:05:12	0,99	00:01:03	0,29
ГДУ – Граѓанско демократска унија	00:01:17	0,33	00:05:41	1,08	00:03:57	1,10
ДЕМОКРАТИ	00:00:23	0,10	00:02:42	0,51	00:01:43	0,48
Твоја партија	00:01:27	0,37				
МОРО – Работничка партија			00:02:43	0,52		
Народна партија на Ромите						

Во рамки на мониторингот, од програмата на телевизија *24 Вести* биле анализирани Вестите во 17 часот, вкупно 19 изданија со времетраење од 9 часа 55 минути и 1 секунда, од кои за изборната кампања биле одвоени 5 часа 9 минути и 28 секунди. Притоа, оваа телевизија била најмногу концентрирана на постигнување квантитативно еднаква покриеност на кампањите на коалициите „Можеме“, предводена од СДСМ, и „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ. За коалицијата „Можеме“, *ТВ 24 Вести* издвоила 1 час 12 минути 38 секунди, а за коалицијата „Обнова на Македонија“ 1 час 11 минути и 42 секунди. Во однос на овие две коалиции, Извештајот бележи дека *ТВ 24 Вести* известувала со главно неутрален тон, пренесувајќи делови од нивните активности на терен и од прес-конференциите. Кампањите на учесниците кои на изборите, исто така, настапија со шест кандидатски листи, временски биле покриени на следниов начин: ДУИ со 32 минути и 36 секунди, коалиција „Алијанса за Албанците и Алтернатива“ со 14 минути и 13 секунди, Единствена Македонија со 6 минути и 21 секунда, МОРО – Работничка партија со 1 минута и 11 секунди, Демократи со 1 минута и 8 секунди, Интегра – Македонска конзервативна партија со 3 минути и 6 секунди, Левица со 2 минути и 31 секунда. За политичките партии, кои на изборите имале пет кандидатски листи, биле одвоени: за СДУ Скопје – 12 и 20 секунди, за ГДУ – Граѓанско демократска унија – 8 минути и 24 секунди, а за ДПА – Демократска партија на Албанците – 1 минута и 9 секунди. Твоја партија, која на изборите имаше 3 кандидатски листи, во прилозите на *ТВ 24 Вести* била покриена со 5 минути и 8 секунди. За учесниците Глас за Македонија и Народна партија на Ромите немало прилози на оваа телевизија. Извештајот заклучува дека оваа телевизија обезбедила широк опфат на учесници во изборната кампања, но, сепак, упатува забелешка дека распределбата на времето во дневно-информативните емисии не била сосема во согласност со принципот на пропорционалност според бројот на потврдени листи со кандидати за пратеници.

Во однос на телевизијата *Алсам-М*, мониторингот покрива 19 изданија на Дневникот во 19 часот, со вкупно времетраење од 7 часа 31 минута и 30 секунди, од кои 3 часа 38 минути и 9 секунди биле прилози за изборната кампања. Најзастапена партија во прилозите на оваа телевизија била ДУИ со 56 минути и 29 секунди. Во однос на прилозите за оваа партија, Извештајот нотира дека, сепак, во голем дел од одвоеното време контекстот на известување бил негативен. Понатаму, прилозите за кампањите на коалицијата „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ, биле застапени со 29 минути и 12 секунди, а на коалиција „Можеме“, предводена од СДСМ, со 27 минути и 48 секунди. Од другите учесници, кои имале по шест кандидатски листи, коалицијата „Алијанса за Албанците и Алтернатива“ била покриена со 19 минути и 1 секунда. За ДПА, која на изборите настапи со пет кандидатски листи, телевизијата издвоила 2 минути и 11 секунди. Извештајот нотира дека *Алсам-М* воопшто не информирала за активностите на вонпарламентарните политички партии, со што е забележано дека е ускратена можноста публиката да се запознае со овој дел од изборната понуда. Од тие причини, оценето е дека *ТВ Алсам-М* не обезбедила избалансирано покривање на изборниот процес во дневно-информативните емисии според барањата од Изборниот законик, односно во согласност со принципот на пропорционалност според бројот на потврдени кандидатски листи.

Од програмата на *ТВ Алфа*, предмет на мониторинг биле 19 изданија на Дневникот во 19:30, со вкупно времетраење од 6 часа 45 минути и 12 секунди, од кои 4 часа 41 минута и 5 секунди биле прилози за изборната кампања. Временски најзастапена во прилозите била коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ, со 1 час 12 минути и 34 секунди. За коалицијата „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ, биле одвоени 54 минути и 35 секунди. Другите учесници со шест кандидатски листи го добиле следново време: ДУИ – 16 минути и 29 секунди, Алијанса за Албанците и Алтернатива – 4 минути и 48 секунди и Левица – 2 минути и 42 секунди. СДУ Скопје, како партија со пет кандидатски листи, добила 1 минута и 31 секунда, додека ДПА со ист број на листи на кандидати, добила 1 минута во прилозите на телевизијата. За останатите осум политички партии, од кои сите се вонпарламентарни, немало прилози на оваа телевизија. Оттука, Извештајот заклучува дека опфатот на субјекти чии активности биле покриени со Дневникот во 19:30, и одвоеното време за нив не биле во согласност со принципот на пропорционалност според бројот на потврдени кандидатски листи. Оценето е и дека при покривањето на изборната кампања *ТВ Алфа* била фокусирана на активностите на коалициите „Можеме“ и „Обнова на Македонија“, притоа обезбедувајќи временски баланс, но со квалитативен дисбаланс во однос на ставовите кон овие две коалиции. Имено, Извештајот вели дека телевизијата известувала претежно критички и со негативен став во однос на владејачката СДСМ, додека за опозициската ВМРО-ДПМНЕ со главно неутрален, но и позитивен став.

Предмет на мониторинг на телевизија *Канал 5* биле Вестите во 18 часот, каде биле анализирани 19 изданија со времетраење од 6 часа 27 минути и 34 секунди, од кои 3 часа 50 минути и 37 секунди биле прилози за изборната кампања. Во известувањето, телевизијата била претежно фокусирана на коалициите „Можеме“, предводена од СДСМ (1 час и 26 секунди) и „Обнова за Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ (56 минути и 36 секунди). Од другите политички партии со шест листи на кандидати, ДУИ била застапена во прилозите со 11 минути и 58 секунди, Единствена Македонија со 2 минути и 37 секунди, Левица со 2 минути и 36 секунди, Интегра со 2 минути и 25 секунди, коалиција „Алијанса за Албанците и Алтернатива“ со 59 секунди и Демократи со 23 секунди. Од политичките партии кои имале пет кандидатски листи, СДУ Скопје биле застапени со 4 минути и 37 секунди, ДПА – Демократска партија на Албанците со 3 минути и 37 секунди, а ГДУ – Граѓанско демократска унија со 1 минута и 17 секунди. Твоја партија, која на изборите имаше 3 кандидатски листи, во прилозите на *Канал 5* била покриена со 1 минута и 27 секунди. За учесниците Глас за Македонија, МОРО – Работничка партија и Народна партија на Ромите немало прилози на оваа телевизија. Извештајот бележи дека оваа телевизија известувала неутрално, обидувајќи се да извести за активностите на поголем број учесници во изборната кампања. Сепак, забележано е дека распределбата на времето не е направена според принципот на пропорционалност од Изборниот законик.

Од програмата на телевизија *Сител* биле анализирани 19 изданија од Централниот дневник во 19 часот, со времетраење од 8 часа 48 минути и 18 секунди, од кои

6 часа 5 минути и 2 секунди се приложи за изборната кампања. Во фокусот и на оваа телевизија биле двете коалиции – коалицијата „Можеме“ (предводена од СДСМ) и коалицијата „Обнова на Македонија“ (предводена од ВМРО-ДПМНЕ), за кои било одвоено речиси исто време во прилозите. Имено, за коалицијата „Можеме“ биле одвоени 1 час 54 минути и 46 секунди, додека за коалицијата „Обнова на Македонија“ 1 час 56 минути и 1 секунда. Покрај временскиот баланс, телевизијата обезбедила и квалитативен баланс при известувањето за овие две коалиции. Извештајот бележи и дека предизборните активности на партијата ДУИ (застапена со 16 минути 7 секунди) и коалицијата „Алијанса за Албанците и Алтернатива“ (застапена со 10 минути и 40 секунди) биле покриени во посебни прилози, а често биле и сумирани во еден прилог. Кампањите на останатите учесници кои на изборите, исто така, настапија со шест кандидатски листи, временски биле покриени на следниов начин: Единствена Македонија со 4 минути и 14 секунди, МОРО – Работничка партија со 2 минути и 43 секунди, Демократи со 2 минути и 42 секунди, Интегра – Македонска конзервативна партија со 5 минути и 12 секунди, Левица со 4 минути и 26 секунди. Од политичките партии кои на изборите имале пет кандидатски листи биле одвоени: 6 минути и 16 секунди за СДУ Скопје, 5 минути и 41 секунда за ГДУ – Граѓанско демократска унија и 1 минута и 50 секунди за Глас за Македонија. За учесниците Народна партија на Ромите, ДПА – Демократска партија на Албанците и Твоја партија немало прилози на оваа телевизија. Во Извештајот е забележан обидот на телевизија *Cutel* да информира за активностите на поголем број од учесниците во изборниот процес, но, сепак, телевизијата не го распределила времето во вестите во согласност со принципот на пропорционалност според бројот на потврдени кандидатски листи.

Мониторинг Извештајот ја покрива и телевизија *Телма*, каде се анализирани 19 изданија на Вестите во 21:30, со времетраење од 5 часа 58 минути и 41 секунда, од кои 3 часа 19 минути и 25 секунди се приложи за изборната кампања и изборниот процес. И во оваа телевизија е забележано дека најголем дел од времето за активностите на политичките субјекти коишто учествуваа во изборната трка е одвоено за двете коалиции, коалицијата „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ (41 минута и 5 секунди) и коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ (40 минути и 5 секунди). Извештајот, покрај избалансираното времетраење во известувањето, го забележува и еднаквиот третман кој го имала телевизијата кон овие две коалиции. За изборните активности на другите учесници со шест кандидатски листи, телевизија *Телма* ги одвоила следниве временски рамки: ДУИ – 20 минути и 35 секунди, коалицијата „Алијанса за Албанците и Алтернатива“ – 11 минути и 56 секунди, Левица – 3 минути и 24 секунди, Демократи – 1 минута и 43 секунди, Интегра – Македонска конзервативна партија – 1 минута и 3 секунди и Единствена Македонија – 53 секунди. Телевизијата информирала и за активностите на три од четирите политички субјекти коишто учествуваа во изборната трка со пет кандидатски листи: Граѓанско демократската унија (ГДУ) – 3 минути и 57 секунди, Демократската партија на Албанците (ДПА) – 3 минути и 2 секунди и СДУ Скопје – 2 минути и 18 секунди, како и за Твоја партија (2 минути и 39 секунди), којашто се натпреваруваше во три изборни единици. Овој медиум не известувал за партиите

Твоја партија, МОРО – Работничка партија и Народна партија на Ромите. Извештајот заклучува дека ТВ Телма известувала со неутрален тон и за поголем број учесници во изборите. Распределбата на времето во вестите била со помали разлики меѓу субјектите, но, сепак, не сосема во согласност со принципот на пропорционалност според бројот на кандидатски листи.

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги констатираше прекршување на Изборниот законик во предизборниот период во пет случаи, од кои два се однесуваат на телевизија *Алсат-М*, и по еден на телевизија *Телма*, телевизија *Шења* и на *Првиот програмски сервис на Македонско радио – МРА 1*. Имено, три прекршоци, на медиумите *Телма*, *Македонско радио МРА 1* и еден од прекршоците на *Алсат-М*, се однесуваат на член 76-б став 3 од Изборниот законик, односно за време на предизборниот молк емитувале прилози во кои имало изјави на носител на функција во органите на власта. Другите два прекршоци, на *ТВ Шења* и вториот на *Алсат-М*, се однесуваат на член 75 став 1, а во врска со член 75-а став 1 точка б од Изборниот законик. Така, *Алсат-М* во вкупно 19 дневно-информативни изданија на Дневникот во 19 часот, наместо да известува за активностите на сите учесници во изборната кампања, информирала за активностите на само пет од вкупно петнаесет учесници, со што ја ускратила можноста на својата публика да се запознае со целостоста на изборната понуда. Во случајот со телевизија *Шења*, во ист број на мониторирани дневно-информативни изданија на Вестите во 18 часот и 55 минути, информирала само за четири од вкупно петнаесет учесници¹⁸⁹.

189 Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (2020). Извештаи со констатирани прекршувања на Изборниот законик. Достапно на: <https://avmu.mk/извештаи-од-мониторингот-над-изборно/> (последна посета: 29 јули 2020)

Резултати од предвремените парламентарни избори во 2020¹⁹⁰

На предвремените парламентарни избори, кои се одржаа на 15 јули 2020 година, правото на глас го искористија вкупно 943 750 гласачи од регистрираните 1 814 263 гласачи. Излезноста на овие избори изнесуваше 52,02 %, што претставува пад во споредба со минатите парламентарни избори во 2016 г. кога излезноста беше 66,79%.

На овие избори учествуваа вкупно 12 политички партии и три коалиции со 78 листи¹⁹¹ на кандидати и тоа, коалицијата „Можеме“ предводена од СДСМ, коалицијата „Обнова на Македонија“ предводена од ВМРО-ДПМНЕ, коалицијата Алијанса за Албанците и Алтернатива, ДУИ, Левица, ДПА, политичка партија Демократи, Глас за Македонија, ГДУ, ИНТЕГРА, СДУ Скопје (Македонски концепт), Единствена Македонија, МОРО, Народна партија на Ромите и Твоја партија.

Според резултатите објавени од ДИК,¹⁹² најмногу гласови на предвремените парламентарни избори на 15 јули 2020 година освои коалицијата „Можеме“, предводена од владејачката партија СДСМ или 327 408, што е 35,89 % од вкупниот број на гласови. Со тоа коалицијата освои 46 пратенички мандати или 3 мандати помалку од претходните парламентарни избори.

На второ место е коалицијата предводена од опозициската ВМРО-ДПМНЕ, која освои 12 064 гласови помалку од владејачката СДСМ, односно вкупно 315 344, што е 34,57 % од вкупниот број на гласови. Коалицијата „Обнова на Македонија“ освои 44 пратенички мандати наспрема 51 мандати освоени на претходните парламентарни избори. Како што беше случај и на парламентарните избори во 2016 година и овој пат се водеше тесна резултатска битка помеѓу двете најголеми партии од македонскиот блок, при што на овие избори двете водечки партии, СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ, изгубија значителен број на гласови.

На трето место е ДУИ, која досега беше дел од владејачката коалиција со освоени 104 699 гласови, што е 11,48 % од вкупниот број на гласови, со што добија 15 пратеници во Собранието. На овие избори ДУИ доби значително поголема

190 За сите податоци во врска со резултатите од предвремените парламентарни избори е користена интернет-страницата на Државната изборна комисија. Пристапено на: <https://rezultati.sec.mk/> (последна посета: 20 јули 2020). Поради разлики во податоците за излезноста на изборите процентот на излезност на национално ниво и по изборни единици е според пресметка на авторите, со вклучување на податоците од веб-страницата на ДИК и Заклучокот за објавување на резултатите од 15 јули 2020 и Заклучокот за исправка на технички грешки во Заклучокот број 08/19661 од 16 јули 2020

191 На парламентарните избори во 2016 година имаше 58 листи на кандидати што е за 20 помалку од поднесените листи за парламентарните избори во 2020 година. На парламентарните избори во 2016 година учествуваа 11 политички субјекти, односно пет коалиции и шест политички партии

192 Резултати врз основа на податоци од ДИК заклучно со 16 јули 2020 година

поддршка од гласачите во споредба со парламентарните избори во 2016 кога освои 10 пратенички мандати.

На четврто место по бројот на освоени гласови е коалицијата Алијанса за Албанците и Алтернатива која на овие избори доби вкупно 81 620 гласови или 8,95 %, со што обезбеди 12 пратеници во новиот собраниски состав.

Политичката партија Левица се наоѓа на петтото место по бројот на освоени гласови. За кандидатските листи на оваа партија гласаа 37 426 гласачи, што претставува 4,1 % од вкупниот број на гласови. Левица освои 2 мандата и за прв пат ќе има свои претставници во Собранието.

На шесто место се наоѓа ДПА, која го продолжи трендот на слаби резултати од парламентарните избори од 2014 и 2016 година. За оваа партија гласаа 13 930 гласачи или 1,53 % и освои еден мандат што е помалку од двата мандата во 2016 и седумте мандати кои ги освои на парламентарни избори во 2014.

Останатите партии и коалиции, односно политичката партија ИНТЕГРА со освоени 12 291 гласови (1,35 %), ГДУ со 3 555 гласови (0,39 %), МОРО со освоени 3 245 гласови (0,36 %), Глас за Македонија со 2 802 гласови (0,31 %), Единствена Македонија со освоени 2 604 гласови (0,29 %), Македонски концепт со 2 585 гласови (0,28 %), Твоја партија со 1 894 гласови (0,21 %), Демократи со освоени 1 558 гласови (0,17 %) и Народната партија на Ромите со освоени 1 225 гласови (0,13 %) не успеаја да обезбедат пратенички места во новиот состав на Собранието.

Од родов аспект, 43 % од вкупниот број на кандидати биле жени¹⁹³, овој процент е во согласност со предвидената минималната квота од 40 % за учество на кандидатските листи на помалку застапениот пол. Во споредба со минатите предвремени парламентарни избори во 2016, кога процентот на жени кандидатки за пратеници беше 41, на овие избори е забележано минимално зголемување за 2 %¹⁹⁴. Зголемување е забележано, исто така, и во однос на бројот на жени носителки на кандидатски листи. Имено, на овие парламентарни избори 24 % од носителите на листи на кандидати за пратеници биле жени (18 жени од вкупно 78 листи), додека на изборите во 2016 овој процент изнесувал 7 (4 жени од вкупно 58 листи).¹⁹⁵ Од друга страна, според изборните резултати, 43 од вкупно 120 пратенички места ќе им припаднат на жените (36 %). Земајќи предвид дека на парламентарните избори во 2016 беа избрани 38 жени за пратенички (32 %), може да се забележи дека новиот парламентарен состав ќе започне со работа со 5 жени пратенички повеќе споредено со минатиот состав¹⁹⁶.

193 „Каква е структурата на кандидатските листи за пратеници.“ 360 степени.мк. Достапно на: <https://360stepeni.mk/kakva-e-strukturata-na-kandidatskite-listi-za-pratenitsi/> (последна посета: 17 јули 2020)

194 Набљудувачка мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР. (2016) Предвремени парламентарни избори 11 декември 2016 – Конечен извештај. Достапно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/8/302261.pdf> (последна посета: 17 јули 2020)

195 Ibid

196 Ibid

Табеларен преглед на резултатите од парламентарните избори 2020

Регистрирани избирачи во Избирачкиот список	Партија/Коалиција	Вкупно гласови	Вкупно гласови %	Освоени мандати
1 814 263	Коалиција Можеме	327 408	35,89 %	46
	ВМРО-ДПМНЕ и др.	315 344	34,57 %	44
	ДУИ	104 699	11,48 %	15
	АА/А	81 620	8,95 %	12
	Левица	37 426	4,1 %	2
	ДПА	13 930	1,53 %	1
	ИНТЕГРА	12 291	1,35 %	0
	ГДУ	3 555	0,39 %	0
	МОРО – Работничка партија	3 245	0,36 %	0
	Глас за Македонија	2 802	0,31 %	0
	Единствена Македонија	2 604	0,29 %	0
	Македонски концепт (СДУ)	2 585	0,28 %	0
	Твоја партија	1 894	0,21 %	0
	Демократи	1 558	0,17 %	0
Народна партија на Ромите	1 225	0,13 %	0	
Излезност		943 750 (52,01 %)		

По изборни единици односот на партиите/коалициите кои обезбедија влез во Собранието е следниот:

Изборна единица	Регистрирани избирачи во Избирачкиот список	Партија/Коалиција	Вкупно гласови	Вкупно гласови %	Освоени мандати
ИЕ 1	309 210	Коалиција Можеме	54 618	34,16 %	8
		ВМРО-ДПМНЕ и др.	50 564	31,63 %	7
		ДУИ	19 488	12,19 %	2
		АА/А	14 337	8,97 %	2
		Левица	12 000	7,51 %	1
Излезност	164 287 (53,16 %)				
ИЕ 2	319 820	ВМРО-ДПМНЕ и др.	47 929	31,24 %	7
		Коалиција Можеме	47 891	31,21 %	7
		ДУИ	22 374	14,58 %	3
		АА/А	20 912	13,63 %	3
Излезност	158 804 (49,65 %)				
ИЕ 3	278 511	ВМРО-ДПМНЕ и др.	71 551	45,82 %	10
		Коалиција Можеме	66 853	42,81 %	9
		Левица	6 939	4,44 %	1
Излезност	162 648 (58,4 %)				
ИЕ 4	282 506	Коалиција Можеме	77 195	46,76 %	10
		ВМРО-ДПМНЕ и др.	74 478	45,11 %	10
Излезност	171 690 (60,77 %)				
ИЕ 5	314 489	Коалиција Можеме	56 622	36,67 %	8
		ВМРО-ДПМНЕ и др.	55 159	35,72 %	8
		ДУИ	21 745	14,08 %	3
		АА/А	10 716	6,94 %	1
Излезност	160 146 (50,92 %)				
ИЕ 6	309 727	ДУИ	37 468	30,41 %	7
		АА/А	34 450	27,96 %	6
		Коалиција Можеме	24 229	19,67 %	4
		ВМРО-ДПМНЕ и др.	15 663	12,71 %	2
		ДПА	9 083	7,37 %	1
Излезност	126 175 (40,74 %)				

Заштита на избирачко право

Изборниот законик ја гарантира заштитата на избирачкото право. Според Изборниот законик, секој подносител на листа на кандидати и секој избирач има право да поднесе приговор до Државната изборна комисија доколку смета дека неговото право било повредено. Приговорите од страна на подносителите на листите може да се однесуваат на постапката за гласање, сумирањето и утврдувањето на резултатите, додека избирачите може да поднесат приговор доколку во постапката им е повредено избирачкото право. Постапката која се води за заштита на избирачкото право е итна, поради што во овој случај приговор и тужба не може да се достават по пошта.

Приговорите кои подносителите на листите ги доставуваат до ДИК мора да ги достават во рок од 48 часа по завршување на гласањето, односно по објавување на првичните резултати, а ДИК е должна во рок од 48 часа по прием на приговор да донесе одлука. За одлуката која ја донела ДИК го известува подносителот на приговорот по пат на електронска пошта, а одлуката се смета за доставена во рок од пет часа од испраќањето на електронскиот допис. Подносителот на приговорот, за кој било решено негативно во рамките на ДИК, има право во рок од 24 часа по приемот на решението да поднесе тужба до Управниот суд. Судот мора да донесе одлука во рок од 60 часа по приемот на тужбата. Управниот суд може да ја потврди или да ја преиначи одлуката на ДИК, при што неговите одлуки се правосилни, односно против нив не може да се поднесе жалба или друг вид правен лек.

Во случај на повреда на избирачкото право на избирачот, тој може да поднесе приговор до ДИК во рок од 24 часа, а ДИК е должна да донесе одлука во рок од 4 часа по приемот на приговорот. Одлуката на ДИК може да биде обжалена, така што во рок од 24 часа по приемот на решението ќе се достави тужба до Управниот суд. Доколку роковите течат и се пресретнат во текот на процесот на гласање, а одлуката е позитивна за избирачот ќе му се овозможи да го оствари своето право на глас.¹⁹⁷ По одржувањето на вонредните парламентарни избори на 15 јули 2020 година, до Државната изборна комисија беа поднесени 2 142 приговори за постапката за

197 Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание, ИДЦС и КАС. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 20 јули 2020)

гласање и за сумирање и утврдување на резултатите од гласањето.¹⁹⁸ Од вкупниот број поднесени приговори, 1 982 беа поднесени од партијата Левица, 151 приговор беа поднесени од коалицијата на Алијанса на Албанците и Алтернатива. Останатите приговори беа поднесени од ВМРО-ДПМНЕ, Демократи, СДУ, Интегра, МОРО – Работничка партија и Глас за Македонија.

Најголемиот број од приговорите кои се поднесени од коалицијата Алијанса на Албанците/Алтернатива се однесуваат на заштита на гласачко право на овластен подносител за постапката на гласање, додека помал број се за заштита на личното избирачко право. Приговорите, пак, поднесени од Левица се однесуваат на заштита на личното избирачко право. Приговори за заштита на гласачко право на овластен подносител за постапката на гласање беа поднесени и од ВМРО-ДПМНЕ. Членовите на Комисијата ги одбија сите преговори и на политичката партија Левица, од кои 1 478 под образложение дека се доставени без потпис од овластено лице, а 504 приговори беа одбиени поради недостиг на докази и текст идентичен како во останатите поднесени приговори. Комисијата ги одби и сите 151 приговор поднесени од Алијансата на Албанците/Алтернатива, со образложение дека се во спротивност со Изборниот законик.¹⁹⁹ Под образложение дека не содржат потребни докази, Комисијата ги одби и останатите поднесени приговори поднесени од ВМРО-ДПМНЕ, Демократи, СДУ (Македонски концепт), Интегра, МОРО – Работничка партија и Глас за Македонија.²⁰⁰

Дел од учесниците на изборите го искористија законското право за поднесување тужби по одбивањето на приговорите од Државната изборна комисија. До Управниот суд беа поднесени 101 тужба од Левица, 75 тужби од Алијанса на Албанците и Алтернатива, 2 тужби од ВМРО-ДПМНЕ, 2 тужби од Демократи, 1 тужба од МОРО – Работничка партија, 1 тужба од Интегра, 1 тужба од Единствена Македонија²⁰¹, 1 тужба од Социјалдемократска унија (Македонски концепт). Една тужба беше поднесена и од физичко лице кое било спречено да го оствари гласачкото право. Управниот суд ги одби сите поднесени тужби како неосновани, со што ги потврди решенијата на Државната изборна комисија. Судиските одлуки се конечни без право на жалба од страна на партиите.²⁰²

198 „ДИК отфрли 1 447 приговори за изборите од Левица“. МИА 19 јули 2020. Достапно на: <https://mia.mk/dik-otfiri-1-478-prigovori-za-izborite-od-levica/> (последна посета: 20 јули 2020)

199 „ДИК ги отфрли сите приговори за резултатите од гласањето“. Радио Слободна Европа, 19 јули 2020. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/dik-prigovori/30736219.html> (последна посета: 20 јули 2020)

200 Приговори, веб-страница на Државна изборна комисија
Пристапено на: <https://prigovori.sec.mk/objections/objections> (последна посета: 21 јули 2020)

201 Предводник на коалицијата Никогаш Северна – Само Македонија

202 Веб-страница на Управен суд, Судски портал на Република Северна Македонија
Пристапено на: <https://bit.ly/2Bt214H> (последна посета: 24 јули 2020)

Оцена на изборите од набљудувачите

За следење на предвремените парламентарни избори на 15 јули 2020 г. беа акредитирани вкупно 2 551 домашен набљудувач, 102 странски набљудувачи, 56 преведувачи и 60 странски новинари. На овие избори најголем број набљудувачи од домашните организации имаше Граѓанската асоцијација МОСТ, односно 1 254. Граѓанската организација АКСИОС 2017 имаше вкупно 830 набљудувачи, додека ЦИВИЛ – Центар за слобода имаше 314 набљудувачи. Останати организации со акредитирани набљудувачи беа Инклузива – Куманово со 86 набљудувачи, Здружението Национален ромски центар (НРЦ) – Куманово – 38 набљудувачи, Институтот за економски стратегии и меѓународни односи Охрид – 15 набљудувачи, здружението Заедно можеме – Гостивар – 10 набљудувачи и Македонскиот центар за култура и развој – 4 набљудувачи.²⁰³ Бројот на набљудувачи на овие избори е значително помал од 7 605 домашни и 642 странски набљудувачи кои ги набљудуваа изборите во 2016.²⁰⁴

Од странските набљудувачки мисии најбројна беше мисијата на Амбасадата на Соединетите Американски Држави со 16 набљудувачи. Делегацијата на Европската Унија ги следеше изборите со 13 набљудувачи, ОБСЕ – ОДИХР – специјална мисија за проценка на изборите – 11, Амбасадата на Унгарија – 8, Амбасадата на Велика Британија и Северна Ирска – 7, Амбасадата на Франција – 6, Амбасадите на Германија и Италија имаа по 5 набљудувачи, додека Интернационалната фондација за изборни системи (ИФЕС), Амбасадата на Република Албанија и Меѓународното здружение за човекови права Куманово имаа по 4. Амбасадата на Хрватска ги набљудуваше изборите со 3 набљудувачи, Амбасадите на Чешка, Косово, Бугарија, Црна Гора, Швајцарија и Австрија со по 2 набљудувачи. По 1 набљудувач имаа Амбасадите на Шведска, Босна и Херцеговина и Холандија.²⁰⁵

Изборниот процес го следеа вкупно 60 странски новинари. Најбројна беше екипата на телевизиската мрежа Ал Џезира Балкан со 18 новинари. Потоа следуваа Агенцијата Анадолу со 8 новинари, додека АРД Германија, Ројтерс и АНА-МПА и ЕРТ Грција имаа по 4 новинари. По 3 новинари имаа Асошијејтед прес, Франс прес и Турска радио телевизија, а по 2 новинари имаа Гласот на Америка, Радио телевизија Косово, Еуро њуз Албанија и ТВ Опен Грција. Весникот Етнос Грција, ББЦ Србија, Европска фото прес агенција – ЕПА, Ал Џезира – англиски јазик и Њуз 247 Грција ги следеа изборите со по еден новинар.²⁰⁶

203 Државна изборна комисија, Табела на акредитирани набљудувачи. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1v3NdTwGbpnUjEudpv04U_r5Uul3QlqL3/view (последна посета: 20 јули 2020)

204 Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание. ИДЦСЦ и КАС, 2016. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 24 јули 2020)

205 ДИК, 2020

206 Ibid

Во својот прелиминарен извештај од набљудувањето Мисијата на ОБСЕ/ОДИХР²⁰⁷ заклучи дека предвремените парламентарни избори биле генерално добро спроведени и покрај приспособувањето како одговор на пандемијата со Ковид-19. Сепак, во извештајот стои дека правната сигурност била нарушена поради суштински ревизии на Изборниот законик и последователната *ad hoc* регулатива донесена за време на вонредната состојба. Нагласувајќи го ограничувањето да спроведат системско и опсежно набљудување, ОБСЕ/ОДИХР го оценија текот на гласањето како генерално добар. Набљудувачите забележале гласање со нови документи за идентификација кои не биле вклучени во избирачкиот список и мали оперативни проблеми од страна на изборната администрација. Во изјавата се забележани и дојави за купување гласови во различни региони на земјата, особено кај ромската заедница, тензија и притисок врз гласачи во близина на гласачки места, особено во општините Кичево и Сарај, како и за насилан инцидент во Зајас. ОБСЕ/ОДИХР истакнува загриженост во врска со точноста на избирачкиот список, особено во однос на тоа колку бројот на регистрирани гласачи го надминува бројот на граѓани со постојано живеалиште, поради можноста тоа да влијае врз стапката на излезност. Дополнителна забелешка е и неприспособноста на повеќето гласачки места за индивидуален пристап на лицата со телесна попреченост.

ОБСЕ/ОДИХР оценија дека предизборната кампања имала негативен тон, но била конкурентна и учесниците имале можност да ги пренесат своите пораки и покрај ограничувањата предизвикани од пандемијата со Ковид-19. Имено, поради пандемијата партиите се откажале од традиционалните големи митинзи и го ограничиле активизмот од врата до врата. За време на кампањата, набљудувачите забележуваат дека негативната реторика била поизразена, за сметка на посуштинска дебата. Во таа насока, рекламите на ВМРО-ДПМНЕ содржеле лични напади врз лидерот на СДСМ, додека, пак, СДСМ спроведувала негативна реторика со предупредувањата дека ќе се врати „режимот“ на поранешниот премиер од ВМРО-ДПМНЕ. Од друга страна, предлогот на ДУИ за етнички Албанец како кандидат за премиер предизвикал жестока дебата меѓу етничките заедници, додека објавувањето на незаконските снимки од политички лидери во рамките на кампањата дополнително придонело кон негативниот тон. Мисијата нотира и дека опозициските партии обвиниле за обид за искористување во политички цели на програмите за социјална помош поврзани со Ковид-19, како и за случаи на притисок врз носители на јавна должност, особено во западниот дел од земјата. Во својата изјава ОБСЕ/ОДИХР потенцираа и дека на институциите кои се надлежни за надзор врз кампањата им недостигаа финансиски и човечки капацитет, со што се нарушува отчетноста на финансирањето на кампањата.

Во однос на работата на ДИК, ОБСЕ/ОДИХР нотираат зголемување на транспарентноста и колегијалноста во носењето на одлуките. Имено, набљудувачите ги подвлекуваат суштинските дискусии меѓу членовите, отвореноста на седниците за јавноста и навременото објавување на одлуките и записници на веб-страницата на ДИК. Во

207 Меѓународна набљудувачка мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР. (2020) Република Северна Македонија, Предвремени парламентарни избори, 15 јули 2020, Изјава за првичните наоди и заклучоци. Пристапено на: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/2/457426.pdf> (последна посета: 20 јули 2020)

изјавата се забележува дека соговорниците на набљудувачите изразиле генерално задоволство од ефективност на ДИК, но дел од нив ја ставиле на прашање нејзината партиска структура. Мисијата понатаму забележува дека ДИК отфрлила 42 приговори за предвремена кампања кои не биле поддржани со докази, без да ги разгледа мериторно. Дополнително, покрај ДИК, на овие избори Општинските изборни комисии (ОИК) за првпат имаа овластувања да разгледуваат приговори за повреда на избирачко право на денот на изборите, што ОБСЕ/ОДИХР го оцени како спротивно со меѓународните добри практики. Понатаму, во изјавата забележуваат дека постоење паралелни инстанци за решавање на приговори ја нарушува правната сигурност и не овозможува ефективен правен лек. Имено, поради оваа паралелна надлежност во законот, ДИК разгледала 21 предмет, за кои претходно одлучила ОИК, и во некои случаи имале спротивно мислење. Известувањето преку нова онлајн апликација за електронски пренос на интервални податоци за излезноста, како и за прелиминарните резултати, значително придонело кон зголемување на транспарентноста, но, сепак, била подложно на технички проблеми. Според ОБСЕ/ОДИХР, сајбер нападот на веб-страницата на ДИК ноќта по изборите го оневозможил споделувањето податоци од веб-страницата, но не влијаел на резултатите.

Забелешката на ОБСЕ/ОДИХР во однос на медиумското известување за изборите главно е насочена кон недостиг на критички осврт на изборните програми и фаворизирањето на трите најголеми политички партии од страна на одредбите за платено политичко рекламирање. Како позитивна забелешка во нивната изјава ги нотираат подобрувањата во слободата на медиумите, како што е обезбедувањето политичка неутралност на јавната Македонска радио телевизија (МРТ) и медиумскиот регулатор. Сепак, и покрај тоа што двата телевизиски канала, МРТ-1 и МРТ-2, се придржувале до Изборниот законик во однос на известувањето, според набљудувачите ваквата регулатива резултирала во делумно зголемување на известувањето за ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата на Алијансата за Албанците и Алтернатива во споредба со СДСМ и ДУИ. Дополнително, изјавата од набљудувањето забележува и извесни политички разлики во медиумската покриеност на кампањите од страна на приватните телевизии. Така, кај Сител и Телма е забележано еднакво пропорционална, политички релевантна покриеност, главно со неутрален тон. Кај Канал 5, од друга страна, набљудувачите забележале еднаква покриеност за двајца главни учесници во првите две недели од кампањата, меѓутоа во последната недела од кампањата известувањето за кампањата на коалицијата предводена од СДСМ се зголемило во однос на ВМРО-ДПМНЕ. Во програмата на ТВ Алфа било забележано остро критикување на владата и владејачката СДСМ, додека тоа не било случај со ВМРО-ДПМНЕ. Слична поставеност била забележана и кај Алсат, која имала негативен тон кон владејачката ДУИ. Генерално, изјавата потенцира дека ударните термини во информативните емисии се фокусираа на коалициите предводени од ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Дополнително Мисијата дава критика и дека дебатите и ток-шоу емисиите главно биле користени од учесниците како платформи за заемни лични критики и дека недостигало темелно аналитичко известување за политиките, со што била ограничена можноста на гласачите да се информираат за изборот. ОБСЕ/ ОДИХР

бележат и повеќе повреди на изборниот молк во медиумите на интернет, и во помала мера, во традиционалните медиуми.

Во својата прелиминарна оценка Граѓанската асоцијација МОСТ изјави дека изборите поминале во фер и демократска атмосфера и дека на изборниот ден биле забележани само неколку изолирани случаи на неправилности кои не влијаеле на квалитетот на изборниот процес. МОСТ оценува и дека изборната администрација ефикасно го спровела гласањето, во линија со посебните здравствени протоколи поради пандемијата со Ковид-19. Во однос на изборната кампања, асоцијацијата забележува дека поминала во генерално релаксирана атмосфера со исклучок на одредени случаи на негативна кампања и користењето националистичка реторика. Иако на овие избори не бил забележан поголем број на избирачи кои не можат да се пронајдат на Избирачкиот список, сепак, во јавноста повторно се појавил сомнеж поврзан со него во насока на нарушување на довербата во изборниот процес. МОСТ ги посочува и активностите на Државната комисија за спречување на корупцијата која постапи во однос на потенцијална злоупотреба на државните ресурси, оценувајќи ја практиката како позитивна и во согласност со Изборниот законик. Од друга страна, набљудувачите дадоа негативна забелешка во однос на измените на Изборниот законик на денот пред распишувањето на изборите, 15 февруари 2020, забележувајќи дека е во спротивност со меѓународните стандарди и практики²⁰⁸.

Во однос на изборите, Американската амбасада излезе со изјава дека како први избори одржани по влезот на Северна Македонија во НАТО и по поканата за започнување преговори со ЕУ, овие избори претставуваат значаен чекор кон демократијата. Од Амбасадата понатаму ги поздравиле и напорите на локалната изборна администрација за успешната организација на изборите и покрај предизвиците со тековната пандемија²⁰⁹. Од Делегацијата на Европската Унија, со заедничка изјава во однос на предвремените парламентарни избори, излегоа високиот претставник на Европската Унија за надворешни работи и безбедносна политика и потпретседател на Европската комисија, Жозеп Борел, и комесарот за соседска политика и проширување, Оливер Варел. Тие се повикаа на наодите и заклучоците на ОБСЕ/ОДИХР и ги оценија изборите како добро спроведени, со извесни приспособувања поради пандемијата, а изборната кампања ја опишаа како натпреварувачка. Сепак, со негативна конотација се осврнаа на значителни ревизии на правната рамка и последователните владини уредби, забележувајќи дека со тоа правната стабилност била поткопана.²¹⁰

208 Граѓанска асоцијација МОСТ. (2020) Предвремени парламентарни избори 2020, домашно набљудување - прелиминарна изјава. Пристапено на: <https://most.org.mk/2020/07/17/preliminarna-izjava/>. (последна посета: 22 јули 2020)

209 Амбасада на САД во Република Северна Македонија (2020). Американска амбасада: Изборите претставуваат значаен чекор кон демократијата. Радио Слободна Европа. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/30731993.html>. (последна посета: 22 јули 2020)

210 Делегација на Европската Унија. (2020) Заедничка изјава на високиот претставник/потпретседател Жозеп Борел и комесарот за соседска политика и проширување, Оливер Варел за предвремените парламентарни избори во Северна Македонија. Пристапено на: https://eeas.europa.eu/delegations/republic-north-macedonia/83072/node/83072_mk (последна посета: 23 јули 2020)

Оцена на изборите од политичките партии

Неколку часа по затворањето на избирачките места, првичните резултати од парламентарните избори покажаа дека коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ, е во тесно водство пред коалицијата „Обнова на Македонија“, предводена од ВМРО-ДПМНЕ.²¹¹ Не долго по објавувањето на првичните резултати, веб-страницата на Државната изборна комисија стана недостапна, односно не беше во функција поради хакерски напад, што предизвика едnodневно одложување на објавувањето на прелиминарните резултати.²¹² Задоцнетото објавување на резултатите и техничките предизвици со кои се соочи ДИК предизвикаа реакции од страна на политичките партии, а дел од нив обвинија и за манипулација со изборните резултати.

Лидерот на СДСМ, Зоран Заев, на 16 јули во раните утрински часови, прогласи победа на парламентарните избори, изјавувајќи дека победила волјата на народот и дека граѓаните гласале за сигурна иднина. Тој ги оцени изборите како достоинствени, слободни, демократски и безбедни, кои доликуваат на една земја членка на НАТО и земја која треба да ги отпочне преговорите со ЕУ.²¹³ Од партијата потенцираа дека имаат најголем коалициски капацитет, со што е извесно дека лидерот Зоран Заев прв ќе ја добие шансата да состави владино мнозинство. Во првото предвечерие од изборите од СДСМ изјавија дека резултатите на Државната изборна комисија се разликуваат од нивните, во тоа што според нив, наместо со два, коалицијата „Можеме“ е во предност со три мандати пред коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ.²¹⁴ Како дел од коалицијата, генералниот секретар на Движењето БЕСА, Аријанит Хоџа, изјави дека несомнено коалицијата на СДСМ и БЕСА ќе ја предводи владата, а целата нивна заложба ќе биде насочена кон продолжување на евроинтеграциите на земјата и одржување прозападна ориентација. Хоџа притоа истакна дека движењето БЕСА на овие избори успеало да го удвои бројот на пратенички мандати.²¹⁵

211 „СДСМ прогласи победа на изборите, ВМРО-ДПМНЕ најавува трка за состав на ново парламентарно мнозинство“. Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/sdsm-proglasi-pobeda-na-izborite-vmro-dpmne-na-avuva-trka-za-sostav-na-novo-parlamentarno-mnozinstvo/> (последна посета: 22 јули 2020)

212 „Дик конечно преброја, поделбата на мандатите остана иста“. Дојче Веле, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://p.dw.com/p/3fRvm> (последна посета: 22 јули 2020)

213 „Заев: Коалицијата „Можеме“ е победничка, имаме предност од три мандати со можност за нивно зголемување.“ Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/zaev-koalici-ata-mozheme-e-pobednichka-imame-prednost-od-tri-mandati-so-mozhnost-za-nivno-zgolemuva-e-dpl/> (последна посета: 20 јули 2020)

214 „ДИК – Изборни резултати, мандати, хакирања, реакции и оценки“. Радио Слободна Европа, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/дик-сдсм-вмро-дпмне/30731705.html> (последна посета: 22 јули 2020)

215 „Хоџа: Го удвоивме бројот на мандати, во Собранието ќе имаме четири пратеници“. Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/ho-a-go-udvoivme-bro-ot-na-mandati-vo-sobranie-e-imame-chetiri-pratenici/> (последна посета: 20 јули 2020)

Од друга страна, генералниот секретар на ВМРО-ДПМНЕ, Игор Јанушев, изјави дека опозицијата освоила повеќе гласови на изборите од партиите на власт, најавувајќи дека ВМРО-ДПМНЕ ќе влезе во трка за формирање нова влада.²¹⁶ Еден ден по изборите, Јанушев изјави дека во партијата имаат сознанија оти бројките од резултатите внесени во системот на ДИК не соодветствуваат со точните бројки од официјалните записници. Поради тоа, на барање на ВМРО-ДПМНЕ, Државната изборна комисија повторно ги преброила резултатите од записниците, со цел да се отстранат сите можности за какви било неправилности.²¹⁷ Лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Христијан Мицкоски, изјави дека ВМРО-ДПМНЕ го има најголемиот кредибилитет да се бори за состав на новата влада, бидејќи на изборите имаат освоено десетина илјади повеќе гласови, а со тоа и повеќе пратенички мандати од СДСМ самостојно, без коалицискиот партнер БЕСА. Според него, ваквиот резултат е постигнат во тешки околности, под силни притисоци и со бројни нерегуларности, притоа обвинувајќи дека власта спровела масовен поткуп. Сето ова, според Мицкоски, му дава на ВМРО-ДПМНЕ кредибилитет да се бори за состав на новата влада.²¹⁸

Лидерот на ДУИ, Али Ахмети, прогласи победа во албанскиот блок, истакнувајќи дека партијата освоила над 100 000 гласови. Ахмети изјави дека победата на ДУИ е победа на Албанците, кои нема да бидат разочарани од нив, и притоа додаде дека ДУИ на овие избори докажале оти се најуспешни во сите сфери.²¹⁹

Претседателот на Алијанса за Албанците, Зијадин Села, изјави дека коалицијата „Сега е време“, која ја сочинуваат заедно со Алтернатива, остварила значаен успех во повеќето општини од изборната единица шест. Притоа истакна дека е остварен успех и во Сарај и обвини за полнење кутии во оваа општина, за што најави дека коалицијата ќе поднесе приговори. Села, исто така, истакна дека партијата има информации од теренот кои не соодветствуваат со резултатите објавени од Државната изборна комисија, и посочи на сериозни активности насочени кон отуѓување на волјата на граѓаните. Овие случаи биле пријавени до релевантните органи и меѓународни организации.²²⁰ Истите обвинувања дојдоа и од страна на генералниот секретар на Алијансата на Албанците, Арбен Таравари, кој дополнително најави дека коалицијата ќе одржи протест пред седиштето на Делегацијата на

216 „Јанушев: ВМРО-ДПМНЕ влегува во трка за мнозинство за нова влада“. Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/anushev-vmro-dpmne-vleguva-vo-trka-za-mnozinstvo-za-nova-vlada/> (последна посета: 20 јули 2020)

217 „Јанушев: ДИК повторно пребројува по барање на ВМРО-ДПМНЕ“. Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/anushev-dik-povtorno-prebro-uv-a-po-bara-e-na-vmro-dpmne/> (последна посета: 20 јули 2020)

218 „Мицкоски: ВМРО-ДПМНЕ го има најголемиот кредибилитет да се бори за состав на новата влада“. Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/mickoski-vmro-dpmne-go-ima-na-golemiot-kredibilitet-da-se-bori-za-sostav-na-novata-vlada/> (последна посета: 21 јули 2020)

219 „СДСМ прогласи победа – ВМРО-ДПМНЕ сака да прави влада“. Радио Слободна Европа, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/сдсм-влада-vmro-избори/30728977.html> (последна посета: 21 јули 2020).

220 „Села: Многу информации од теренот не одговараат на резултатите објавени од ДИК“. Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/sela-mnogu-informacii-od-terenot-ne-odgovaraat-na-rezultatite-ob-aveni-od-dik/> (последна посета: 21 јули 2020)

Европската Унија во Скопје и пред Државната изборна комисија.²²¹

Претседателот на Левица, Димитар Апасиев, изрази задоволство од изборните резултати, нагласувајќи дека Левица постигнала изборен успех кој го нема постигнато ниту една политичка партија во земјата при ваков изборен модел. По објавувањето на конечните резултати, Апасиев изрази сомнеж дека партијата е оштетена за околу 10 000 гласови, при што им се одземени тројца пратеници. Левица обвини дека електронските записници и хартиените записници на Државната изборна комисија не кореспондираат едни со други и најави дека за овие нередовности ќе поднесе приговори до надлежните, како и кривични пријави за членовите на ДИК.²²²

Ден по изборите, претседателот на ДПА, Мендух Тачи, им се заблагодари на гласачите и го честиташе пратеничкиот мандат на ДПА, без притоа да изнесе забелешки за изборниот процес.²²³

По објавувањето на конечните резултати, Македонската конзервативна партија – ИНТЕГРА побара да се направи увид во неважечките изборни ливчиња поради сомнежи за изборен инженеринг, и надлежните да понудат материјални докази за кредибилноста на изборниот процес. Претседателот на партијата, Љупчо Ристовски, изјави дека хакерскиот напад на ДИК претставува сериозна основа за сомневање во кредибилноста на изборните резултати, и е доволен аргумент да се понишат изборите или резултатите да не се уважат сè додека независна наднационална комисија со меѓународни правни експерти не утврди дека сè било во ред.²²⁴

Коалицијата „Никогаш Северна – само Македонија“ по изборите изјави дека името на коалицијата било избришано од гласачките ливчиња, притоа сомневајќи се дека тоа е направено намерно. Од коалицијата сметаат дека со ова се направени кривични дела на повреда и злоупотреба на избирачкото право, повреда на слободата на определувањето на избирачите и измама, за што се поднесени приговори до ДИК. Дополнително, претседателот на Единствена Македонија, партијата која ја предводеше коалицијата „Никогаш Северна – само Македонија“, Јанко Бачев, изјави дека се сомнева и во изборна манипулација со гласовите на нивната коалиција, за што побара ДИК да изврши увид во над 24 000 гласачки ливчиња кои се водат како неважечки, а, всушност, според него, се гласови за нивната коалицијата.²²⁵

221 „Таравари најави протест, пораката ќе биде доста е веќе со полнење на кутии“. ТВ 24, 21 јули 2020. Пристапено на: <https://www.24.mk/details/taravari-najavi-protest-porakata-kje-bide-dosta-e-vekje-so-polnenje-na-kutii> (последна посета: 23 јули 2020)

222 „Левица обвини дека ѝ се украдени 3 мандати, ќе ги тужи членовите на ДИК“. Радио Слободна Европа, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/30730404.html> (последна посета: 21 јули 2020)

223 Прес-конференција на Мендух Тачи, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://www.facebook.com/130194893722510/videos/280549913369204> (последна посета: 24 јули 2020)

224 „ИНТЕГРА бара да се расчистат сомневањата за хакерскиот напад во ДИК и да се проверат неважечките ливчиња“. Медиумска информативна агенција, 16 јули 2020. Пристапено на: <https://mia.mk/integra-bara-da-se-raschistat-somneva-ata-za-hakerskiot-napad-vo-dik-i-da-se-proverat-nevazhechkite-livchi-a/> (последна посета: 21 јули 2020)

225 „Бачев: 'Никогаш Северна-само Македонија' е тргнато од ливчето по реакција на грчката амбасада“, YouTube, објавено од Единствена Македонија, 17 јули 2020. Пристапено на: <https://www.youtube.com/watch?v=4Op6xl-cdm0> (последна посета: 21 јули 2020)

Заклучоци

Деветтите парламентарни избори од независноста на Република Северна Македонија, кои воедно беа и петти предвремени избори во низа, се одржаа на 15 јули 2020 година во мирна атмосфера и без поголеми инциденти. За овие избори карактеристично беше одржувањето во услови на пандемија од вирусот Ковид-19, што најпрво беше причина за одложување на изборите од првично определениот датум 12 април, потоа за релативно ниската излезност од 52 %, а, исто така, беше причина и за низа интервентни приспособувања во Изборниот законик неопходни за одржување на изборите. Изборната кампања беше пократка од вообичаено и започна на 24 јуни и траеше до 12 јули 2020 година и притоа не вклучуваше големи собири. Во текот на предизборниот период политичките партии и коалиции имаа можност слободно да ги претстават своите програми и да остварат средби со гласачите. Сепак, негативната и заострена реторика помеѓу учесниците на изборите не изостана и овој пат и дополнително вклучуваше чести анонимни објави на прислушувани материјали со цел оцрнување на политичките противници. Главните теми кои преовладуваа во изборната кампања беа околностите и последиците од промената на државното име, корупцијата, правосудството, економијата, евроатлантските интеграции и општото справување со кризата од Ковид-19.

Според поднесените финансиски извештаи, најмногу средства во изборната кампања потрошила коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ – 115 277 200 денари (1 874 426 евра). ДУИ е на второ место по износот на потрошени средства – 29 134 385 денари (473 730 евра). Потоа следува коалицијата предводена од СДСМ, која за промоцијата на своите кандидати и за изборната програма потрошила 12 846 698 денари (208 889 евра), Коалицијата на Алијанса на Албанците и Алтернатива – 8 468 695 денари (137 702 евра), Демократската партија на Албанците - 3 269 364 денари (53 161 евра), ГДУ – 2 784 389 денари (45 275 евра), Единствена Македонија – 2 285 708 денари (37 166 евра), Глас за Македонија – 850 777 денари (13 834 евра), Социјалдемократска Унија (Македонски концепт) – 810 582 денари (13 180 евра) и Политичка партија Демократи – 238 700 денари (3 881 евра).

Како и во претходните изборни циклуси, медиумите претставуваа значаен актер во креирањето на јавното мислење. Мониторингот на медиумите за време на кампањата покажа помала неизбалансираност во медиумското известување од претходните изборни циклуси, но, сепак, забележан е недостиг од критички осврт кон програмите на политичките партии и забележана е поголема покриеност на активностите на трите најголеми политички партии. Медиумите на јавниот радиодифузен сервис известуваа фер и доследно со ограничена нерамномерна распределба во *Вториот програмски сервис* на Македонската телевизија. Кај приватните медиуми е забележано дека ниту една од комерцијалните телевизии не успеала целосно да го спроведе принципот за известување пропорционално

на бројот на потврдени кандидатски листи и интензитетот на кампањата. Сепак, одредени медиуми успеаја да обезбедат разновидно покривање на главните учесници во изборниот процес во информативните емисии. ОБСЕ/ОДИХР оцени дека кампањата имала негативен тон, но била конкурентна и учесниците имале можност да ги пренесат своите пораки и покрај ограничувањата предизвикани од пандемијата со Ковид-19.

И на овие избори, како и на парламентарните избори во 2016 година, се водеше речиси „мртва трка“ помеѓу двете најголеми партии од македонскиот блок, СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ, кои освоија помал број на пратенички мандати во споредба со претходните избори. Коалицијата „Можеме“, предводена од СДСМ, освои најголем број мандати – 46 или 35,89 % од вкупниот број на гласови. Веднаш зад неа, со разлика од 2 мандата, се наоѓа коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, која на овие избори освои 44 мандати, што е 34,57 % од вкупниот број на гласови. На трето место по бројот на освоени мандати се наоѓа ДУИ со 11,48 % освоени гласови, со што освои 15 пратеници во Собранието. Коалицијата „Алијанса за Албанците/Алтернатива“ освои значително подобар резултат од претходните избори со што доби 12 пратенички мандати (8,95 %). За прв пат политичката партија Левица ќе биде претставена во Собранието со освоени два мандата (4,1 %), додека ДПА постигна послаб резултат од претходните избори и успеа да добие само еден пратенички мандат (1,53 %). Останатите партии и коалиции кои учествуваа на овие избори не освоија доволен број гласови за да обезбедат пратенички места.

Во предвидените рокови до Државната изборна комисија (ДИК) стигнаа вкупно 2 142 приговори, што е значително повеќе од парламентарните избори во 2016, по кои политичките партии поднесоа севкупно 16 приговори. Најмногу приговори поднесе политичката партија Левица, односно вкупно 1 982, Коалицијата „Алијанса за Албанците/Алтернатива“ поднесе 151 приговор. Останатите приговори беа поднесени од ВМРО-ДПМНЕ, Демократи, Социјалдемократската унија, Интегра, МОРО – Работничка партија и Глас за Македонија. Членовите на Државната изборна комисија ги одбија сите приговори, при што потоа дел од учесниците на изборите го искористија законското право за поднесување тужби до Управниот суд. До Управниот суд беа поднесени вкупно 185 тужби. Управниот суд ги одби сите поднесени тужби како неосновани, со што ги потврди решенијата на Државната изборна комисија и конечните на резултати на изборите.

Парламентарните избори ги следеа 2 551 домашни и 102 странски набљудувачи, што е значително помалку од 7 605 домашни и 642 странски набљудувачи од изборите во 2016. Генералната оценка на набљудувачките мисии е дека изборите биле генерално добро спроведени и покрај приспособувањето како одговор на пандемијата со Ковид-19 што ја нарушило правната сигурност поради суштински ревизии на Изборниот законик и последователната *ad hoc* регулатива донесена за време на вонредната состојба, непосредно пред изборите. Набљудувачите забележале гласање со нови документи за идентификација кои не биле вклучени

во избирачкиот список и мали оперативни проблеми од страна на изборната администрација. Исто така, биле забележани и дојави за купување гласови во различни региони на земјата, особено кај ромската заедница, тензија и притисок врз гласачи во близина на гласачки места, особено во општините Кичево и Сарај, како и за насилен инцидент во Зајас.

Политичките партии излегоа со различни толкувања на изборните резултати. Од СДСМ изборите ги оценија како достоинствени, слободни, демократски и безбедни, кои доликуваат на една земја членка на НАТО и земја која треба да ги отпочне преговорите со ЕУ. Од коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ беше посочено дека за време на изборите се вршеле силни притисоци, имало бројни нерегуларности и масовен поткуп на гласачи. Од Алијансата за Албанците/Алтернатива обвинија за полнење кутии во повеќе избирачки места и посочија на сериозни активности насочени кон отуѓување на волјата на граѓаните. Од политичката партија Левица обвинија дека електронските записници и хартиените записници на Државната изборна комисија не кореспондираат едни со други и дека партијата е оштетена со 10 000 гласа, односно им се одземени три пратенички мандати. Македонската конзервативна партија – ИНТЕГРА побара да се направи увид во неважечките изборни ливчиња поради сомнежи за изборен инженеринг. Од Коалицијата „Никогаш Северна – само Македонија“ која беше предводена од политичката партија Единствена Македонија, по изборите изјавија дека се направени кривични дела на повреда и злоупотреба на избирачкото право, повреда на слободата на определувањето на избирачите и измама.

На 4 август 2020 година се одржа конститутивната седница на Собранието на Република Северна Македонија на која беа верификувани мандатите на 120 новоизбрани пратеници и беше верификуван новиот состав на Собранието. Со седницата претседаваше претседателот на Собранието во заминување Талат Џафери.

**Изборна архива на изборите
во Република Северна
Македонија од 1990
година до денес**

Изборна архива на изборите во Република Северна Македонија од 1990 година до денес

Фондацијата Конрад Аденауер, претставништво во Република Северна Македонија, и Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје (ИДСЦС), од март 2016 година го спроведуваат заедничкиот проект „Изборна архива на изборите во Република Северна Македонија од 1990 година до денес“, чија цел е сеопфатно следење на изборните процеси во Република Северна Македонија почнувајќи од 1990 година па сè до денес. Во рамките на овој проект се опфатени сите досегашни организирани избори, претседателски, парламентарни и локални, и на едно место се собрани сите достапни документи за изборните процеси.

Потребата да се спроведе еден ваков проект произлегува од непостоењето официјална државна архива со сите документи и податоци за изборните циклуси од прогласувањето на независноста на Република Северна Македонија. Изборната архива ги групира документите во 7 секции:

1. Документ за објавување избори
2. Избирачки список
3. Кандидатски листи
4. Резултати од избори
5. Извештај од избори
6. Набљудувачки извештаи од меѓународни и домашни организации
7. Изборен законик

Паралелно со организирањето на изборите Изборната архива се ажурира и се прикачуваат сите релевантни документи во горенаведените секции. Составен дел од Изборната архива се и прирачниците за изборите (претседателски, парламентарни и локални) кои се изготвуваат паралелно со организирањето на изборите и тоа во соработка со Фондацијата Конрад Аденауер и Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје.

Досега се изготвени шест прирачници, и тоа за локалните избори во 2013 и 2017, претседателските избори во 2014 и 2019 и за парламентарните избори во 2014 и 2016. Сите прирачници се достапни на веб-страницата на Изборната архива на македонски, албански и англиски јазик.

Изборната архива е достапна на веб-страницата <http://www.izbornaarhiva.mk>

Фондација Конрад Аденауер

Ристо Равановски 8, МК-1000 Скопје

T + 389 / (2) 3217 075

skopje@kas.de

Институт за демократија „Социетас Цивилис“

Мирослав Крлежа бр. 52/1 /2, МК-1000 Скопје

T + 389 / (2) 3094 760

contact@idscs.org.mk